

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YAŞLILARIN YAŞLILIK ALGISI: ANTALYA/FİNİKE VE
POLONYA/RZESZOW ÖRNEĞİ**

HACER AKÜLKÜ

TEMMUZ 2015

T.C.

ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**YAŞLILARIN YAŞLILIK ALGISI: ANTALYA/FİNİKE VE
POLONYA/RZESZOW ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Hacer AKÜLKÜ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zühal GÜLER

BOLU 2015

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

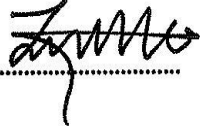
Hacer AKÜLKÜ'ye ait "Yaşlıların Yaşlılık Algısı: Antalya/Finike ve Polonya/Rzeszow Örneği" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle / oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

23. 07. 2015

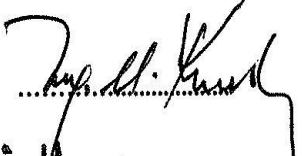
Unvan, Adı, Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Zuhal GÜLER

.....

Üye : Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN

.....

.....

Üye : Prof. Dr. İsmail TUFAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Erol ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum , “Yaşlıların Yaşlılık Algısı: Antalya/Finike ve Polonya/Rzeszow Örneği” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvuru kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun olarak metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hacer AKÜLKÜ

23. 07. 2015

ÖN SÖZ

Kültür bir toplumun var oluşu olduğu gibi, toplumların birbirinden ayrışmasında da asıl role sahiptir. Bu nedenle her toplum, içinde bulunduğu kültürün değer yargıları, gelenek, görenek vb. gibi özellikleri ile yoğrulur. Ancak bütün toplumların kültürleri için birbirlerinden farklıdır diyemeyeceğimiz gibi birbirinin aynısı da diyemeyiz ve kültürü sabit, değişmez olarak göremeyiz. Zira değişen dünya ile birlikte insan, insan ile birlikte de içerisinde bulunduğu kültür değişebilmektedir.

Bu çalışma kültür esas alınarak derlenmeye çalışılsa da asıl dikkat edilen nokta demografik değişimlerle birlikte ortaya çıkan ve geleceğin nüfus potansiyelini oluşturan 65 yaş ve üzeri kişilerin kültüre bağlı olarak yaşlılığı algılama şekilleridir. Bu amaçtan yola çıkarak Avrupa şehri olup olmama bağlamında iki ülkenin iki farklı şehri ele alınmış, tarihleri ve kültürleri hakkında bilgi edinilmesinin ardından hazırlanan sorular ışığında yaşlılardaki yaşlı algıları analiz edilmeye çalışılmıştır. Böylece gelişmiş ülkelerde önemi çok önceden anlaşılan ve ülkemizde henüz yeterli değeri görememiş yaşlanma ve yaşlılık alanına katkısı olacak bir çalışma ortaya konulması arzulanmıştır.

Hazırlanan bu çalışmada başlangıcından sonuna kadar, bir an bile benden ümidini kesmeyen, yaşlanma ve yaşlılık alanında bana ufuk açan ve her şeyden önemlisi bu alana beni yönlendiren sevgili hocam, danışmanım Zuhal GÜLER'e teşekkürü borç bilir, minnet duyarım.

Diğer taraftan adını bile hatırlamadığım ancak çalışmanın Rzeszow şehri saha kısmının tamamlanmasında yardımcı olan Rzeszow Üniversite'sindeki öğrencilere; anket sorularına katılım gösteren Rzeszow ve Finike'deki yaşlılara; Finike'deki saha çalışmasında yardımcı olan aile dostlarıma ve arkadaşlarıma; Rzeszow'daki soruların çevirisinde, anketlerin uygulanmasında ve beni yönlendirmesi hususunda bir an bile benden desteğini esirgemeyen, çalışmama en az benim kadar önem veren Polonyalı arkadaşım Ewa ZİOBRO'ya çok teşekkür ederim.

Karamsarlığa kapıldığım, özgüvenimi yitirdiğim her anda beni kendime getiren ve bu süreçte yaşadığım tüm stres ve sıkıntıda yanımda olan, desteğini esirgemeyen, motivasyon kaynağım Rıza Yasin ALVER'e; ihtiyaç duyduğum her zamanda, gece-gündüz demeden her türlü sorularıma cevap veren Nilay Gizem ÖZDEMİR'in o eşsiz sabrına teşekkür ederim.

Sadece bu çalışmada değil hayatımın her anında, eğitim ve öğretimimi destekleyen, benden bir an bile desteğini esirgemeyen, bana olan inanç ve güvenini hiç kaybetmeyen kıymetli ailem Şaban ve Saliha AKÜLKÜ'ye sonsuz teşekkür ederim.

Hacer AKÜLKÜ

ÖZET

YAŞLILARIN YAŞLILIK ALGISI: ANTALYA/FİNİKE VE POLONYA/RZESZOW ÖRNEĞİ

Hacer AKÜLKÜ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zuhall GÜLER

Temmuz 2015, 136 + XVII Sayfa

İnsanlık tarihi ilk defa demografik değişim süreci ile karşı karşıyadır. Bu tarihi gelişim ve dönüşüm sürecinde, Dünya genelinde; yaşlı insan sayısının artış göstermesi, doğum oranlarının azalması, tıbbi teknolojinin ve hijyenik koşulların her geçen gün iyileştirilmesi önemli faktörlerdir. Gelişmiş olan birçok ülkede yaşlı nüfus sayıca ve oran olarak daha fazla olsa da, geleceğin yaşlı nüfus potansiyelini Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler oluşturmaktadır.

Demografik yapıdaki bu değişim sadece niceliksel bir değişim olarak görülmemelidir. Toplumsal sistemin yaratıcısı olan sosyal, ekonomik, politik ve kültürel vb. yapılar da bu değişiklikten etkilenmektedir. Bu çalışmadaki amaç ise kültürel faktörlerin yaşlı algısını ne şekilde etkilediğini görebilmektir. Yani yaşlı algısında kültürel açıdan benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğu bilgisine ulaşmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın saha çalışması iki aşamalı yürütölmüş olup bunlardan ilki Polonya'nın Rzeszow şehrinde, diğeri de Antalya'nın Finike şehrinde gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında veri toplama tekniklerinden anket yöntemine başvurulmuştur. Ayrıca tüm çalışma zengin bir literatür taraması ile desteklenmiştir.

Çalışmanın sonuç kısmına baktığımızda farklılıklar mevcut olsa da uç noktada bir farklılık görülmemiştir. Yaşlıların gerek şehirlere göre gerekse cinsiyete göre vermiş oldukları cevaplar iki şehir arasında benzerliklerin de olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Anahtar kelimeler: Kültürel Farklılık, Sosyal Gerontoloji, Toplumsal Değişim, Yaşlı, Yaşlı Algısı.

ABSTRACT

THE ELDERLY PERCEPTION OF OLD PEOPLE: THE CASE OF ANTALYA/FİNİKE AND POLONYA/RZESZOW

Hacer AKÜLKÜ

Master Thesis

Department of Sociology

Thesis Advisor: Assistant Professor Zuhall GÜLER

July 2015, 136 + XVII Pages

The history of humanity is facing a process of demographic change for the first time. In this historical development and the process of transformation, throughout the world; the increase in the number of elderly people, reduction of the birth rate, every day that goes by improving of the medical technology and hygienic conditions are the significant factors. Although the number and the proportion of elderly population in the developed countries are higher, the potential of the elderly population will be constituted by developing countries such as Turkey in the future.

This change in demographics should not be seen just as a quantitative change. The social, economic, political and cultural structures, as a creator of the social system, are affected by this change. The aim of this study is to discuss how the cultural factors that affect the perception of the elderly, that is, trying to obtain the knowledge about cultural similarities and differences in the perception of the elderly.

The two-stage fieldwork was carried out firstly in the city of Rzeszow, Poland, and the other was carried out in Finike, a county of Antalya. In fieldwork, the survey methods used as data collection techniques. In addition, all work was supported by rich literature.

When viewing the results of the study, although some differences exist, extreme differences are not observed. The responses according to the cities they live in and their

gender have revealed the conclusion that there are similarities in the perception of the elderly between the two cities.

Key words: Cultural Differences, Social Gerontology, Social Change, Old, Elderly Perception.

*Bugünlere gelmemde desteğini
esirgemeyen sevgili anne, baba ve ablama...*

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
 GİRİŞ	 1
 I. BÖLÜM	
 1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	 5
1.1.Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	5
1.2.Araştırmanın Kapsamı.....	7
1.3.Veri Toplama Yolu ve Teknikleri.....	8
1.4.Örneklem Kapsamındaki Yerleşim Birimlerine İlişkin Genel Bilgiler.....	10
1.4.1. Rzeszow.....	10
1.4.2.Finike.....	12

1.5. Alan Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler.....	15
---	----

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....18

2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma.....	18
2.2. Yaşlılık Teorileri.....	22
2.3. Toplumsal Değişim ve Modernleşme Süreci.....	26
2.4. Toplumsal Değişim Süreci ve Yaşlılık.....	35
2.4.1. Modern Öncesi Dönemde Yaşlılık.....	36
2.4.2. Modern Dönemde Yaşlılık.....	42
2.5. Türkiye/ Finike ve Polonya/Rzeszow’da Yaşlılık.....	46
2.5.1. Türkiye’de Yaşlılık.....	46
2.5.2. Polonya’da Yaşlılık.....	53

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....62

3.1.Genel Bilgiler.....	62
3.2. Aile Yapısı.....	72
3.3. Geçim Biçimi.....	82
3.4. Yaşlılık Algısı.....	91

IV. BÖLÜM**4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....119****KAYNAKLAR.....124**

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Finike Nüfusunda Sayısal Değişim.....	14
Tablo 3.1: Örneklem Dağılımı.....	62
Tablo 3.2: Yerleşim Yerine Göre Cinsiyet Dağılım.....	63
Tablo3.3: Yerleşim Yerine Göre Yaş Dağılımı.....	64
Tablo 3.4: Yerleşim Yerine Göre Medeni Durum.....	65
Tablo 3.5: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Medeni Durum.....	66
Tablo 3.6: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumu.....	69
Tablo 3.7: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Şu Anda Yaşadığı Yer.....	72
Tablo 3.8: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Nerede Yaşarsa Daha Mutlu Olacağı?.....	73
Tablo 3.9: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Kiminle Yaşandığı?.....	75
Tablo 3.10: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Kiminle Yaşamak İstendiği?.....	77
Tablo 3.11: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılara Kimin Bakması Gerektiği?.....	79
Tablo 3.12: Yerleşim Yerine Göre Çocuk Sayısı.....	81
Tablo 3.13: Yerleşim Yerine Göre Ekonomik Durumdan Memnuniyet Düzeyi.....	83
Tablo 3.14: Cinsiyete Göre Ekonomik Durumdan Memnuniyet Düzeyi.....	84
Tablo 3.15: Yerleşim Yerine ve Cinsiyete Göre Geçim Kaynağı.....	85
Tablo 3.16: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre İhtiyaçlarından Artan Paranın En Çok Nasıl Değerlendirildiği.....	87
Tablo 3.17: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Şu Anki Yaşamlarında En Önemli Olan Şeyin Ne Olduğu?.....	90

Tablo 3.18: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Geçmişte En Çok Özlem Duyduğu Şey.....	92
Tablo 3.19: Yerleşim Yerine Göre Yaşlı İnsanın Toplum İçerisindeki Değerinin En Çok Neye Bağlı Olduğu.....	95
Tablo 3.20: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Nitelikli Bir Yaşam Sürmesinin Neye/Kime Bağlı Olduğu.....	97
Tablo 3.21: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Bir İnsanın Başına Gelebilecek En İyi Şey" Olup Olmadığı?.....	99
Tablo 3.22: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Bilgelik Demek" Olup Olmadığı?.....	101
Tablo 3.23: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Olgunluk Demek" Olup Olmadığı?.....	103
Tablo 3.24: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Huzur Demek" Olup Olmadığı?.....	104
Tablo 3.25: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Eksiklik Demek" Olup Olmadığı?.....	106
Tablo 3.26: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Muhtaçlık Demek" Olup Olmadığı?..	107
Tablo 3.27: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Hayattan Çekilmek Demek" Olup Olmadığı?.....	109
Tablo 3.28: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Hastalık Demek" Olup Olmadığı?.....	110
Tablo 3.29: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Ölüm Demek" Olup Olmadığı?.....	112
Tablo 3.30: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Dışlanmak Demek" Olup Olmadığı?..	113
Tablo 3.31: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Yalnızlık Demek" Olup Olmadığı?....	115
Tablo 3.32: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın "Aileye ve Topluma Yük Olmak Demek" Olup Olmadığı?.....	116

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Medeni Durum.....	67
Grafik 3.2: Ülkelere Göre Eğitim Durumu.....	70
Grafik 3.3: Geçmişte En Çok Özlem Duyulan Şey.....	93
Grafik 3.4: Yaşlılık Bir İnsanın Başına Gelebilecek En İyi Şeydir.....	100
Grafik 3.5: Yaşlılık Bilgelik Demektir.....	102
Grafik 3.6: Yaşlılık Olgunluk Demektir.....	103
Grafik 3.7: Yaşlılık Huzur Demektir.....	105
Grafik 3.8: Yaşlılık Eksiklik Demektir.....	106
Grafik 3.9: Yaşlılık Muhtaçlık Demektir.....	107
Grafik 3.10: Yaşlılık Hayattan Çekilmek Demektir.....	109
Grafik 3.11: Yaşlılık Hastalık Demektir.....	111
Grafik 3.12: Yaşlılık Ölüm Demektir.....	112
Grafik 3.13: Yaşlılık Dışlanmak Demektir.....	114
Grafik 3.14: Yaşlılık Yalnızlık Demektir.....	115
Grafik 3.15: Yaşlılık Aileye ve Topluma Yük Olmak Demektir.....	117

KISALTMALAR LİSTESİ

ASPB	:Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	:Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
OECD	:Organization For Economic Cooperation and Development

GİRİŞ

Son yıllarda yaşlılıkla ilgili ortaya konulan olguların başında “toplumların yaşlanması¹” gelmektedir (Güler 1997: 115-116, Aktaran: Konak ve Çiğdem 2005: 26). Çünkü dünya nüfusu, doğum ve ölüm hızlarının azalması, yaşam beklentisinin uzaması ile giderek yaşlanmaktadır. Yaşlanma, dünya savaşları sırasında sadece işgücü potansiyeli olarak görülürken, bu durum 1950’li yıllarda yetişkinlerin kronik hastalıklardan etkilenmeye başlamasıyla birlikte değişim göstermiştir. Özellikle sanitasyon², beslenme, aşılama gibi temel koruyucu sağlık hizmetlerinin gelişmesi, antibiyotiklerin bulunması ile başlayan tedavi hizmetlerinin iyileştirilmesi, yaşlı nüfusun artmasına neden olmuştur (Aslan, Şengelen ve Bilir 2008: 7). Kısaca tıp, bilim ve teknoloji üçgenindeki gelişmeler (Kutsal 2009: 9) yaşlı nüfusun artmasının ya da nüfusun yaşlanmasının baş aktörleri olarak görülmektedir.

Geçmişten günümüze kadar nüfusun yapısı ve miktarında çok çeşitli nedenlerle değişimler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Kimi zaman sayı ve oran açısından artışlar ve azalışlar yaşanmışken kimi zaman cinsiyet oranı ve miktarı açısından farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ancak günümüzde gerek gelişmiş ülkelerde gerekse ülkemizde nüfus değişiminin boyutu diğerlerinden farklıdır. Çünkü istatistiklere baktığımızda artık yaşlı nüfus toplam nüfus içerisinde sürekli bir artış göstermektedir.

Toplumsal değişme, toplumsal yapının, toplumsal ilişkilerin değişmesidir. Çalışma konusu açısından toplumsal değişme boyut olarak orta ölçekli toplumsal değişme şeklinde ele alınmıştır. Dolayısıyla toplumsal değişim, toplum tipinin bütünüyle değişmeyip toplumsal yapıda farklılaşmaların ortaya çıkmasını neden olan

¹ Bir toplumun yaşlı veya genç oluşunda “ortalama yaş değişimi” kriter olarak seçilecek olursa, daha gerçekçi bir sonuca varmak mümkün olur. Yani bir toplumun ortalama yaşı artış gösteriyorsa, o toplum yaşılanıyor anlamına gelir (Tufan, 2002: 83).

² Sağlık ve temizlik anlamına gelir. Ortamın hastalık yapan mikroorganizmalardan arındırılması için gerekli işlemleri sağlık ve temizlik kurallarına uygun yapmaktır (MEGEP, 2007: 3).

hem oran ve miktar olarak hem de yapısal olarak nüfustaki değişimdir (Sunar 2014: 3-4). O halde demografik değişime paralel olarak toplumsal değişimin de yaşanması söz konusudur.

Yaşlılık insan yaşamında birçok değişimin de beraberinde geldiği bir dönemdir. Ancak bu dönem toplumların değişen yapısı, toplumun içinde bulunduğu kültüre bağlı olarak farklı yaşanmakla birlikte, her toplumun kendine özgü bir yaşlı tanımı veya yaşlılık dönemi de olabilmektedir. Kimi toplumlarda olumlu bir süreç olarak kabul edilen yaşlılık, kimilerinde bir sorun olarak değerlendirilmektedir (İçli 2004: 5). Kısacası yaşlı ve yaşlılığa özgü öz değer ve toplumsal konum, kültürel değişim ve değerlerle doğru orantılıdır (Reis 2011: 27). Burada hangi değerlerin önceliğinin olduğu önemlidir. Örneğin gençliğin ve aktifliğin önemli olduğu toplumlarda yaşlılık değer kaybederken; öte yandan tecrübe, bilgelik ve anlayışın ön planda olduğu toplumlarda değer kazanmaktadır (Hendricks ve Leedham 1989: 9, Aktaran: Reis 2011: 27).

Yaşlının konumu, içerisinde bulunduğu toplumsal yapının ve oluşturulan sistemin bir parçasıdır. Bu yüzden Erkılıç vd (2006: 6)'nin de vurguladığı gibi “yaşlanma sürecinde toplumsal yaşama aktif katılım ve uyum, içinde yaşanan sosyal ve yapısal çevrenin kendilerine sunduğu imkanlardan doğrudan etkilenmektedir”. Örneğin, insanların ortalama yaşam sürelerinin uzamasına paralel olarak ekonomiden sosyal hayatın organizasyonuna kadar toplumun işleyişinde bir takım yeni düzenlemeler olması gerekmektedir. Mesela eğitim hayatı 60 yaş sonrası için devam edebilecekken, yaşlılar kendilerine yeni iş olanakları arayabileceklerdir. Bunun yanında sosyal hayata, gezilere ve eğlencelere katılımın; yayın ve basım dünyasında da yaşlılara yönelik çalışmaların artacağı tahminini ortaya çıkarmaktadır (Reibstein 1997: Aktaran: Kalaycıoğlu vd 2003: 93).

Dolayısıyla sürekli değişen bir yapı ve bu yapının değiştirdiği konumlar mevcuttur. Yaşlı ve yaşlanma dönemine bakış da tıpkı bu yapı ve konumlar gibi zaman içerisinde değişkenlik göstermektedir. Bu çalışmada ele alınmak istenen de dünden bugüne yaşlı, yaşlı algısı, kültür içerisinde yaşlının konumuna, değerine değinmek ve

yaşlının toplumsal konumuna etki eden değişkenlere, iki farklı kültürden hareketle karşılaştırmalı olarak yer vermektir. Başka bir deyişle bu çalışmanın amacı, iki farklı ülke olan, sosyal ve kültürel açıdan birbirinden farklı özellikler taşıyan Türkiye ve Polonya ülkelerinin Antalya/Finike ve Polonya/Rzeszow şehirlerinde yaşayan yaşlıların *yaşlı algıları* ve *yaşlı profillerini* ele alarak ortaya çıkan farklılıkları ve benzerlikleri karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak, nicel veri toplama tekniklerinden anket tekniğinden hareketle veriler derlenmiştir. Her iki ülkenin karşılaştırma yapılacak olan kentsel yaşlı popülasyonunun içinden belli örnekleme çıkan yaşlılara doğrudan görüşme yolu ile 669 anket uygulanmıştır. Anketler uygulanırken her hanede tek bir yaşlıya uygulama yapılmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca örneklem seçilirken, mahallelerin de farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip olmaları dikkate alınmıştır.

Çalışmanın, Türkiye’de yapılmış olan yaşlılık çalışmalarından en önemli farkı, iki farklı ülkenin şehirlerindeki yaşlıların karşılaştırmalı olarak ele alınmış olması ve hazırlanan sorular ışığında iki şehrin karşılaştırılarak yaşlı profillerinin, yaşlılık algılarındaki benzerlik ve farklılıklarının ortaya çıkarılmaya çalışılmasıdır. Amerika ve çok daha erken yaşlanmaya başlayan Almanya başta olmak üzere Avrupa’da yaşlılık konusunda yapılmış çok sayıda ve yaşlılığı çeşitli boyutlarıyla ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak Türkiye’de Tıp ve özellikle Halk Sağlığı, Sosyal Hizmetler alanında yaşlılıkla ilgili çok sayıda ve çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, sosyoloji alanında yaşlılık olgusunu ele alan çalışmaların tarihi henüz çok yenidir. Yaşlılık Sosyolojisi, sosyolojinin bir alt dalı olarak geni yeni gelişmekte olan bir alandır. Bu nedenle iki farklı ülkenin iki farklı şehirde yaşayan yaşlıların karşılaştırmalı olarak ele alındığı bu çalışma, kuşkusuz bazı sınırlılıkları ve zorlukları da içermektedir. Mümkün olduğu kadar söz konusu sınırlılıkların ve zorlukların çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliğini etkilememesine yönelik çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Bu sınırlılıklardan biri yönetsel bölünüşten kaynaklanan farklılıklardır. Şöyle ki, Türkiye’de idari açıdan yerleşim birimleri İl, İlçe, Köy olarak bölünürken, Polonya’da idari bölünüşte İlçe statüsü bulunmamaktadır. Bu nedenle de çalışmanın başlangıcında Rzeszow ile Finike’de yaşayan yaşlıların karşılaştırılmasının bilimsel açıdan

sınırlılıkları olabileceği düşünülmüştür. Çünkü Finike yönetsel bölünüşe göre İlçe statüsündeyken, Rzeszow İl statüsündedir. Ancak, araştırmacı Erasmus Değişim Programı kapsamında dört buçuk aylığına Rzeszow’a tez çalışması için gittiğinde yapısal ve idari özellikleri açısından iki yerleşim yerinin farklılıklarının olduğunu belirtse de Rzeszow’un küçük bir şehir olduğunu ve o çevrede edindiği bilgilere istinaden kültürel açıdan benzerliklerin de olduğunu gözlemlemiştir. Bununla birlikte yine de burada bir sınırlılık ve eksiklik olarak bu noktanın altının çizilmesi ve verilerin yorumlanmasında dikkate alınması bir zorunluluktur.

Çalışmadaki bir diğer sınırlılık, daha çok da zorluk olarak belirtilebilecek olan konu ise Rzeszow’da anketlerin araştırmacı tarafından önce Türkçe’den İngilizce’ye, daha sonra da İngilizce’den Lehçe’ye çevrilmesidir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Araştırma Problemi üzerinde durulmuş, ayrıca, alan araştırmasının yapıldığı Rzeszow ve Finike hakkında genel bilgiler verilmiş olup alan araştırılması sürecinde karşılaşılan güçlüklerle de değinilmiştir.

İkinci bölümde ise, çalışma boyunca sık sık üzerinde durulan yaşlılık ve yaşlanma kavramlarından ne anlaşıldığı, bu kavramların farklılık ve benzerliklerinin neler olduğu “Kuramsal ve Kavramsal Çerçeve” başlığı altında açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla önce yaşlılık ve yaşlanma olgusuna, ardından yaşlılığa ilişkin yaklaşımlara değinilmiş, toplumsal değişim sürecinde yaşlı ve yaşlılık algısındaki değişimlere yer verilmiştir. Burada demografik değişim ve demografik değişime neden olan etkenlere, toplumsal değişim ve değişim faktörlerine, toplumsal değişimle birlikte ortaya çıkan toplum tiplerine, bu toplum tiplerinde yaşlı algısına vb. üzerinde durulmuştur. Ayrıca değişen aile yapısı ve bu aile yapılarında yaşlının statüsüne vb. konulara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü alan araştırması ile elde edilen verilerin analizi; çalışmanın dördüncü ve son bölümü ise sonuç ve değerlendirmedir. Bu bölümde verilerin sentezi yapılarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Kültürün yaşlı algısı ve yaşlılığı konumlandırmadaki etkisinin Finike ve Rzeszow örneklerinden hareketle ortaya konulması, çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada, Avrupa Birliği (AB) ülkesi olarak çok kısa bir geçmişe sahip olan Polonya’da Rzeszow şehri ile AB ülkesi olmak için aday olan ve adaylık süreci halen devam eden, Türkiye’de Antalya/Finike’nin birbirinden farklı kültürel yapılara sahip olduğu varsayımından hareket edilmiştir. Dolayısıyla iki farklı kültürde yaşayan yaşlıların, yaşlılık algılarında farklılıklar olabileceği varsayımından hareketle temel araştırma sorusu, kültürel farklılıkların yaşlıların yaşlılık algılarını, statülerini nasıl etkilediği, benzerliklerin ve farklılıkların neler olduğu? şeklindedir. Temel araştırma sorusu alt sorulara ayrılacak olunursa: Bu iki farklı ülkenin iki farklı şehrinde yaşlı insanlar yaşlılığı nasıl değerlendirmektedir?, Yaşlılığı nasıl yaşamakta ve yaşamak istemektedir? İçinde yaşanılan kültür, yaşlıların yaşlıya ya da yaşlılığa yönelik algılarını belirlemede ne derecede etkili olmaktadır? Yani yaşlılar, yaşlılığı bireysel, aktif, olumlu yönleri olan bir dönem olarak mı; yoksa hayatın durduğu, pasif, olumsuz yönlerin ağır bastığı bir geri çekilme süreci olarak mı değerlendirmektedir? Bu konu çerçevesinde kültürel yapı, toplumsal yapıya içkin olarak, aile de toplumsal yapıyı oluşturan temel kurumlardan biri olarak ele alınıp değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın hipotezleri ise şunlardır:

- Rzeszow’da yaşayan yaşlılar, Finike’de yaşayan yaşlılara göre, yaşlılık algılarında yaşlılık döneminin olumlu yönlerini daha fazla ön plana çıkarmaktadırlar.
- Rzeszow’da yaşayan yaşlılar, Finike’de yaşayan yaşlılara göre yaşlılık döneminde daha aktiftirler.
- Rzeszow’da yaşayan yaşlılar, Finike’de yaşayan yaşlılara göre daha fazla yalnızlık sorunuyla karşı karşıyadır.
- Yaşlıların eğitim düzeyi yaşlılık algısını etkilememektedir.
- Cinsiyet değişikçe yaşlılık algısı da değişmektedir.

Başlangıçta tez konusu “sosyo-kültürel yapının yaşlıların yaşam kalitesi üzerindeki etkisi” olarak planlanmış ve bu amaçla çalışmanın kapsamına Sivas’ın en doğusundaki ilçesi olan Zara ile Antalya’nın Finike ilçesindeki yaşlıların dahil edilerek karşılaştırılmalı olarak incelenmesi düşünülmüştür. Buradaki amaç İç Anadolu bölgesi’nin en doğusunda yer alan Sivas’ın Zara ilçesi ile Akdeniz Bölgesi’nde güneyde yer alan Antalya’nın Finike ilçelerindeki kültürel farklılıkların yaşlıların yaşam kalitesinin nasıl etkilediğinin ortaya konulmasıdır. Ancak araştırmacının Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) adına Erasmus Değişim Programı’ndan yararlanarak yüksek lisans tez yazım aşamasında Polonya Rzeszow’a gidecek olması nedeniyle, tez konusunun kısmen değiştirilmesi zorunlu olmuştur. Dolayısıyla Doğu Avrupa ülkesi olan Polonya’da Rzeszow ile Antalya’da Finike araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Polonya’nın tercih edilmesinde ise Erasmus Değişim Programı kapsamında AİBÜ Sosyoloji Bölümü’nün anlaşma yaptığı Avrupa ülkelerden birinin Polonya olmasıdır. Bunlara ek olarak, Polonya’nın AB ülkeleri arasında en yenilerinden biri olması, kısa süre önce de olsa, AB ülkesi olmasının, yaşlılık algısını kültürel açıdan nasıl etkilediğinin incelenmesi araştırmada merak uyandırmış ve heyecanlandırmıştır. Çalışma konusunun doğrudan odaklandığı bir nokta olmamakla birlikte, Polonya’da yaşlılık algısının hem diğer Avrupa ülkelerinden hem de Türkiye’den ne gibi hangi açılardan farklı ve benzer olduğu gibi sorular da araştırmacının ilgisini çekmiştir. Eğitim öğretim için gidilen şehir de Rzeszow şehri olduğu için bu çalışmanın Polonya ayağında alan çalışması Polonya’nın Rzeszow şehri olmuştur. Finike ilçesinin seçiminde de, araştırmacının

Finikeli olmasının belirleyici olduğu söylenebilir. Böylelikle araştırmacı hem kendi ilçesinde yaşayan yaşlılara yönelik durum tespiti yaparak politika önerilerine ilişkin katkıda bulunmak istemiştir hem de doğup büyüdüğü ve yapısal özelliklerini yaşayarak deneyimlediği bir ilçeyi, başka bir ülkenin hiç tanımadığı şehri ile karşılaştırmasını bu seçimi kolaylaştırmıştır.

Araştırmacı dört buçuk ay Polonya'nın Rzeszow şehrinde yaşama fırsatı elde etmiştir. Böylece din, dil, eğitim vb. birçok farklılıkları olan iki ülkenin iki farklı kentsel alanında yaşlılığın nasıl algılandığı, yaşandığı, nasıl görüldüğü, yaşlılık algısındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu hazırladığı sorular ışığında öğrenme fırsatı yakalamıştır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın Evreni: Demografik çalışmaların sonucunda ve Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlamasında 65 yaş ve üstü kişiler, yaşlı olarak nitelendirilmektedir. Kabul edilen bu tanıma istinaden çalışmanın evrenini de Rzeszow ve Finike'de yaşayan 65 yaş ve üstündeki kişiler oluşturmaktadır.

Araştırmanın Örneklemi: Araştırmanın örneklemi belirlenirken öncelikle demografik yapı dikkate alınmıştır. Türkiye için TÜİK'in 2012 yılı istatistiklerinden hareketle Finike'de ne kadar 65 yaş ve üzeri nüfus olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Polonya'ya gidildiğinde de Rzeszow'da ilgili birimler aracılığı ile 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus miktarına ulaşılmıştır. Bundan sonra birinci aşamada $n = \frac{Nt^2 pq}{d^2 (N-1) + t^2 pq}$ formülü kullanılarak örneklem hacmi her iki yerleşim yerinde de belirlenmiştir. Söz konusu formülden hareketle örneklem hacmi Rzeszow'da 378, Finike'de ise 348 olarak bulunmuştur. Ancak Rzeszow'da, karşılaşılan çeşitli güçlükler nedeniyle 321 yaşlıya ulaşılabilmektedir. İkinci aşamada ise belirlenen mahallelerde basit tesadüfi örnekleme tekniği ile soru formu uygulanacak haneler ve hanedeki yaşlı bireyler seçilmiştir. Alan uygulaması sürecinde dikkat edilen noktalardan biri de, sosyo-ekonomik düzeyin yaşlıların yaşam kalitesini ve dolayısıyla yaşlılık algısını

etkileyebileceği ön görüşünden hareketle birbirinden farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip mahallelerdeki yaşlılara ulaşılmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak her haneden de sadece bir yaşlı bireye uygulama yapılmasına özen gösterilmiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde her bir anket hane bazında yapılmıştır ve çalışmaya birçok hane dahil edilmiştir.

Yaşlı bireylerin cinsiyete göre dağılımına istatistiksel olarak ulaşamadığından, oranlı tabakalı örneklem tekniği ile soru formu uygulanacak olan yaşlı kadın ve erkek sayısı belirlenememiştir. Bununla birlikte alanda, olanaklı olduğu ölçüde, yaşlı kadın ve erkek katılımcılara birbirine yakın sayıda uygulama yapılmasına özen gösterilmeye çalışılmıştır. Buna göre örneklem kapsamında uygulama yapılan yaşlı katılımcıların Rzeszow'da 182'si kadın, 139'u erkektir. Finike'de ise 197'si kadın, 151'i erkektir. Finike'de cinsiyete göre soru formu uygulanacak kişilerin sayısı belirlenirken Rzeszow'daki kadın-erkek oranına göre belirleme yapılmaya çalışılmıştır. Başka bir deyişle Rzeszow'da toplam katılımcının yüzde kaç erkek, yüzde kaç kadınsa, Finike'de bu oranda kadın ve erkek seçilerek uygulama yapılmıştır.

1.3. Veri Toplama Yolu ve Teknikleri

Uygulamalı bir çalışma olduğundan dolayı, kavramsal ve kuramsal çerçeve çizilirken yazılı ve belgesel kaynaklara başvurularak veri toplanmıştır. Alan çalışmasında ise anket tekniği kullanılmıştır.

Tez dönemi başlar başlamaz Erasmus Değişim Programı ile Polonya'ya gidildiğinden, alan çalışmasına ilk olarak Rzeszow'da başlanmıştır. Alan çalışmasına başlanmadan önce, hazırlanan soruların işleyip işlemediğini test etmek amacıyla ön uygulama yapılmıştır. Yapılan ön uygulama sonucunda, birkaç soru dışında (örn. Sosyal güvenlik uygulamaları, eğitim kademeleri vb. ülkeden ülkeye farklılık gösteren konular gibi) hazırlanan soruların büyük çoğunluğunun işlediği görülmüştür. İşlemeyen sorular ise ya seçenekleri değiştirilmiş ya da var olan seçeneklere yeni seçenekler eklenerek

işler hale getirilmiştir. Ön uygulama yapılan yaşlı bireyler örnekleme dahil edilmemiştir.

Polonya'nın resmi dili lehçe olduğundan, buradaki çalışmalar Rzeszow Üniversite'sinde eğitim gören öğrencilerin desteği ile yapılmıştır. Sorular araştırmacı tarafından önce Türkçe 'den İngilizce'ye, sonra da Polonyalı öğrencilerin de desteğiyle İngilizce'den Lehçe'ye çevrilmiştir. Anketlerin uygulanması da yine gönüllü öğrenciler tarafından Lehçe olarak yapılmıştır. Bu nedenle Rzeszow'daki yaşlılara ilişkin saha çalışması Rzeszow Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin uygulamalarıyla gerçekleştirilmiştir.

Her iki yerleşim yerinde de (Rzeszow ve Finike) aynı soru formu uygulanmıştır. Finike'de alan çalışması sürecinde ise farklı mahallelerde yaşayan yaşlılara ulaşmada, ilgili mahallelerin muhtarlarından yardım alınmıştır. İlgili mahallenin muhtarına ulaşamadığında azaya ulaşmaya çalışılmıştır. Ancak hiç birine ulaşamadığı durumda ise uygulama yapılan bir yaşlının yönlendirmesi (kar topu örnekleme tekniğinde olduğu gibi) ile başka bir yaşlıya ulaşılmıştır. Finike'deki anket uygulaması bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Bazı mahallelerde yaşlı bireylerin bulunduğu hanelerin çok dağınık ve birbirinden uzak olması ya da yaşlı erkeklere ulaşmakta zorluk çekildiği durumlarda, üniversite mezunu olan kadın bir öğrenciden zaman zaman anketör olarak destek alınmıştır. Hazırlanan anket, yaşlılarda ve de özellikle kadın yaşlılarda okur-yazarlık oranının daha düşük olması nedeniyle, doğrudan görüşme yolu ile uygulanmıştır. Yani, sorular araştırmacı ya da anketör tarafından sesli olarak okunmuş, katılımcının verdiği cevap soru formuna işaretlenmiştir.

Ankette ağırlıklı olarak kapalı uçlu soru tipine yer verilmiş olup, her soruya “başka” seçeneği eklenerek de katılımcının sadece seçeneklerle sınırlandırılmamasına özen gösterilmiştir. Bununla birlikte “başka” seçeneğinin eklenmesi Rzeszow'da yapılan anketlerin veri girişinin çok zaman almasına neden olmuştur. Şöyle ki, başka seçeneğine yazılan Lehçe cümleler önce İngilizce'ye çevriltilmiş, sonra da araştırmacı tarafından Türkçe'ye çevrilerek veri kaybı önlenmeye çalışılmıştır. Benzer durum açık uçlu sorular için de geçerli olmuştur. Derinleştirilmek istenilen konularda ayrıntılı bilgi

alabilmek, farklı görüşleri de yansıtabilmek amacıyla, sınırlı sayıda da olsa, açık uçlu sorulara da yer verilmiştir. Alan çalışması tamamlandıktan sonra açık uçlu sorulara da seçenek oluşturularak, tüm veriler SPSS nicel veri analiz programı aracılığı ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

Başlangıçta, araştırmada kullanılacak veri toplama teknikleri belirlenirken, ilgili kamu kurum ve kuruluş yetkilileri, yaşlı kadın ve erkeklerle derinlemesine mülakat, odak grup çalışması planlanmıştır. Ancak, daha önce de sık sık değinildiği üzere, Rzeszow'da dil sorunu yaşanması, yaşlılarla iletişimin bir tercüman aracılığıyla kurulmasının zorluğu ve bunun da veri kaybına yol açabileceği vb. nedenlerle söz konusu nitel veri toplama tekniklerinin kullanılmasından vazgeçilmiştir. Dolayısıyla veriler nicel veri toplama tekniği olan anket tekniğinden yararlanarak derlenmiştir.

Çalışmanın alan uygulaması Rzeszow'da Nisan-Haziran 2013, Finike'de ise Eylül-Kasım 2013 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin analizi, SPSS 18 nicel veri analiz programı aracılığı ile yapılmıştır.

1.4. Örneklem Kapsamındaki Yerleşim Birimlerine İlişkin Genel Bilgiler

Bu başlık altında çalışmanın alan uygulamasının yapıldığı Polonya'nın Rzeszow şehri ve Antalya'nın Finike ilçesi hakkında kısaca bilgi verilecektir. Böylelikle kısmen de olsa, her iki yerleşim yeri arasındaki farklılıklara/benzerliklere ilişkin fikir sahibi olunabilecektir.

1.4.1. Rzeszow³

Rzeszow'un bugünkü yerleşim konumu neolitik çağa dayanır. 11. ve 13. yüzyıllar arasında Wislok ve Przywra nehirleri arasında geliştirilen büyük bir ticaret ve

³ Rzeszow ile ilgili bilgiler, metin içinde başka kaynaklara referans verilmediği sürece, <http://www.sztetl.org.pl/en/article/rzeszow/3,local-history/?action=view>, <http://www.sztetl.org.pl/en/article/rzeszow/3,local-history/?action=view&page=1>, <http://www.rzeszow.pl/biznes/gospodarka> ve <http://www.mapofpoland.net/Rzeszow,description.html> web sitelerinden, 01.06.2015 tarihinde Türkçeye çevrilerek olduğu gibi alınmıştır.

zanaatin yerleşim yeri olmuştur. Şehrin yerleşim alanı dönemlere göre değişmiştir. 1427 yılında yaşanan yangın ile birlikte şehrin kaderi değişmeye başlamıştır. Şehir, konum itibariyle ayrıcalık kazanmıştır. Artık Rzeszow şehri bira, şarap, tuz tezgahlarının çalıştırıldığı bir şehir haline dönüşürken, 15.yüzyılın ikinci yarısından itibaren ticaret merkezi haline gelerek konum itibariyle hızla büyüyen bir kent olmuştur. Dokumacılık, manifatura, terzilik, demircilik, ayakkabıcılık, kürkçülük, bira ve mücevher yapımı gibi belli başlı zanaatlar gelişmiştir. Şehrin ve Polonya'nın idari yapılanması göz önüne alındığında Gelber (2008)'in ifadesine göre, Rzeszow, 18.yüzyılın sonuna kadar özel bir şehir olarak kalmıştır. Şehir, çeşitli dönemlerde farklı şekilde tahrip edilmiş ya da başkasının egemenliği altında kalmış olsa da, sonrasında kendi hukukunu düzenleyerek özgürlüğüne kavuşmuştur (<http://www.jewishgen.org/yizkor/rzeszow/rze017.html>, 1 Haziran 2015'te erişildi).

Rzeszow şehri özellikle Polonya'nın bölünmesinden sonra idari bir yapılanmaya yaşamıştır. Şehrin tam olarak kurulması 1844 ve sonrasında gerçekleşmiştir. Özellikle 1918 sonrasında Polonya'nın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte Lvov eyaleti sınırları içinde kalmıştır. Bu gelişme şehrin demografik, ekonomik ve kültürel büyümesinde etkili olmuştur.

19.yüzyılın ortalarında gerçekleşen demokratik gelenek, modern Rzeszow toplumunu etkilemiştir. Şehir, Güneydoğu Polonya'nın ekonomik, bilimsel ve kültürel merkezi haline gelmiştir. Çevresi zengin doğal gaz ve ham petrol ile çevrili olan şehrin ılıman bir iklimi ve zengin bitki örtüsü vardır. Bu durum şehre avantaj sağlamıştır. Ayrıca sahip olduğu jeopolitik konum itibariyle, Avrupa haritasında önemli bir yere sahip olurken, konum itibariyle önemli trafik yollarının kesiştiği noktada yer almaktadır. 2006 yılından beri yakın köylere yayılan şehrin toprakları hızla büyümektedir. Buna bağlı olarak nüfus da hızla artmaktadır. Söz konusu büyümelerle birlikte şehir, finansal kurum ve iş alanı anlamında da çok fazla destek görmektedir. Güneydoğu Polonya'da bulunan, önemli ulaşım yollarının kesiştiği noktada yer alması önemli bir iletişim merkezi olması yolunu da açmıştır. Böylece Podkarpatlar bölgesinin endüstriyel, kültürel ve akademik merkezi haline gelmiştir. Özellikle Sosyalist sistemin yıkılmasından sonra, Rzeszow hızla gelişmeye başlamıştır. 1992 Mart ayında Papa

II.Paul'un ziyaretinin ardında, Rzeszow'da yeni bir Piskoposluk kurulmuştur. Yükseköğretimde ilk özel okul açılarak yeni toplu konutlar inşa edilmiştir. Kısaca kentin gelişimde üretim ve hizmet sektöründeki yatırımlar etkili olmuştur.

Rzeszow'un nüfusu çok çeşitli sebeplere bağlı olarak değişim göstermiştir. 1946-1989 yılları arasındaki en önemli değişkenler göç, nüfusun büyümesi ve idari bölünme olmuştur (Malikowski 1989: 96-100, Idem 1991: 152, Solecki 2002: 126-127, Aktaran: Jedynak 2014: 418). Ancak Rzeszow'un nüfusu sürekli bir şekilde artmaktaydı. Savaş sonrasında 1980'lere gelene kadar Rzeszow genç bir şehir olarak kaldı (Jedynak 2014: 418).

Çalışma kapsamında Rzeszow'un 2012 yılı toplam nüfusu 180031 iken toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus 23956'dır.

1.4.2. Finike⁴

Finike, konum itibariyle Güney Batı Anadolu'daki Teke Yarımadası'nda yer alır. Bu bölge eski çağlarda ve Finike'nin ilk kurulduğu yıllarda Likya olarak isimlendirilmiştir (Kapusuzoğlu 2001: 1). Finike M.Ö 5. yüz yılda Aykırıçay ağzında Phoinikos adıyla kurulmuş eski bir yerleşim yeridir. Burası uzun yıllar Likya'nın başkenti olan Limyra'nın tarım ürünlerini ihraç ettiği bir liman görevi görmüş olup bu özelliği nedeniyle de Finikelilerin önemli ticaret merkezlerinden birine dönüşmüştür (Kapusuzoğlu 2001: 1).

Coğrafi konumu itibariyle bakıldığında Finike, birçok medeniyetin istilasına maruz kalmıştır. Bugün hala mevcut kalıntıları olan Bizans'ın hakimiyetinin yanı sıra Bizans'ın zayıflamaya başlaması ile birlikte bölgede Arap istilaları da görülmüştür. Ancak özellikle Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde son noktanın olduğu 1071 Malazgirt Zaferi ile birlikte Finike ve çevresi Selçukluların hakimiyeti altına girmiştir.

⁴ Finike ile ilgili bilgiler, metin içinde başka kaynaklara referans verilmediği sürece, http://www.finiike.gov.tr/default_b0.aspx?content=47-199, web sitesinden, 14.03.2015 tarihinde olduğu gibi alınmıştır.

Selçukluların çöküşü ile birlikte önce Tekeoğulları egemenliğinde kalan Finike, Osmanlı'nın Tekeoğulları Beyliği'ne son vermesiyle birlikte Osmanlı Devleti'nin idaresine geçmiştir (Kapusuzoğlu 2001: 4).

Bugün Finike'nin çevresine bakıldığında tarihin mevcut izlerini görmemek mümkün değildir. Bunların en önemli göstergeleri ise Arykanda ve Limyra gibi tarihi alanlardır. Her iki mevcut tarihi alan, bir dönem bugün Finike olarak adlandırdığımız şehrin önemli yerleşkeleridir. Bayburtluoğlu'nun Arykanda üzerine yaptığı çalışmaya baktığımızda, Arykanda tarihte birçok kez depremle karşı karşıya kalmıştır. Bu da döneminde yapılan yapıtların tam bir şekilde günümüze kadar ulaşamamasına neden olmuştur. Her ne kadar Arykanda şehri doğal afetlerle karşı karşıya kalsa da tiyatro, kilise gibi önemli yapıları olmuştur (Bayburtluoğlu 2001: 15-18). Arykanda şehri günümüzde Finike'ye bağlı Arif Köyü sınırları içerisinde yer almakta ve korunmaktadır. Bahsi geçen tiyatro ise o dönemden ayakta kalabilen ve günümüzde belli konserlerde kullanılan nadir yapılardan biridir.

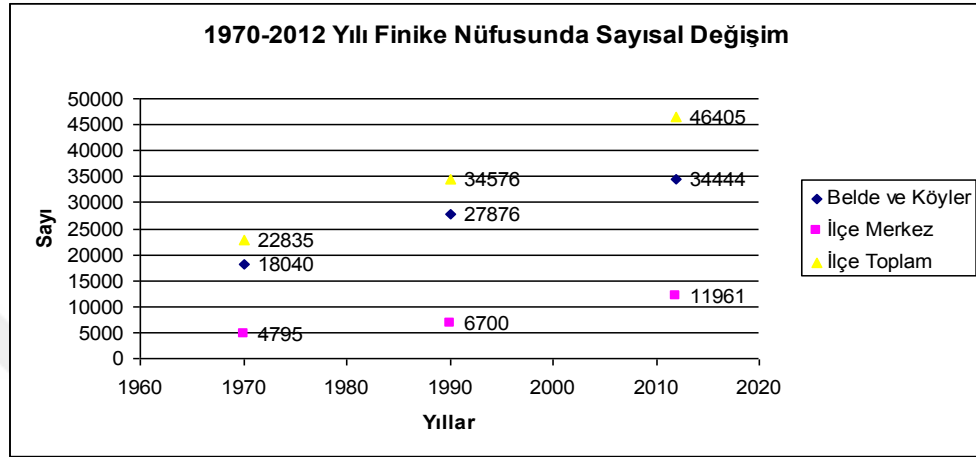
Limyra ise birçok anıtın ve mezarların bulunduğu, Finike merkeze daha yakın olan bir yerleşkedir. Tıpkı Arykan'da da olduğu gibi burada da tiyatro vardır. Roma Antik İmparatorluk döneminden kalma hamamlar ve sütunlu cadde şehrin tarihi yapıtlarındandır (Bkz: Borchhardt 2001). Kısacası Finike'nin bu tarihi yapısı, Finike'nin turizm yapısını farklı bir boyutta şekillendirmektedir.

Finike, iklim açısından Akdeniz iklimi yaşamaktadır. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı geçen şehirde tipik Akdeniz iklimi bitki örtüsü olan bodur ağaçlardan oluşan makiler çoğunluktadır (Kapusuzoğlu 2001: 66). Hem doğanın hem de iklimin sunduğu fırsatlar sonucunda Finike yaylacılık anlamında, sahip olduğu deniz ve koylar sebebiyle zengin bir doğal çevreye sahiptir.

Tarihi olarak bakıldığında Finike'de askeri ve siyasi istikrar doğrultusunda devamlı bir nüfus hareketliliği olmuştur. Ancak özellikle Cumhuriyet sonrasında sahile yönelik yerleşim politikaları uygulanmıştır. Köylerden ilçeye mevsimlik bir göç başlarken, özellikle 1970'lerde Finike köylerinden Antalya'ya büyük bir göç

başlamıştır. Bataklıkların kurutulması ve ardından Finike Ovası'nda narenciye bahçelerinin kurulmaya başlaması ile birlikte şehir merkezinde nüfus artmaya başlamıştır (Kapusuzoğlu 2001: 67-69).

Tablo 1.1. : Finike Nüfusunda Sayısal Değişim

(TÜİK, 1970-1990-2012: Akülkü, 2015).

Ancak yukarıda verilen bilgiye istinaden grafiğe bakıldığında Finike'nin 1970, 1990 ve 2012 yılları arasındaki gerek kırsal gerekse şehir merkezindeki nüfusta artışlar göze çarpmaktadır. O nedenle şehir merkezindeki artışın doğrudan doğruya göç ile alakalı olduğunu söylemek çok da mümkün görünmemektedir.

Finike'nin sosyal yapısını değerlendirdiğimizde ailenin idaresinde erkeğin hakim olduğunu görmekteyiz. Ataerkil aile yapısında olduğu gibi torun, oğul, büyükanne-baba gibi yakın akrabaların aynı evde oturması yanı sıra birbirine yakın evlerde de ikamet etmektedirler. Ancak son yıllarda ortaya çıkan göç nedeniyle ataerkil sistemdeki bu düzende de değişimler görünmüştür (Kapusuzoğlu 2001: 124).

Kapusuzoğlu'nun söylediklerine destek olarak, bu değişimleri Finike'nin ekonomik, sosyal yapısına baktığımızda çok rahat görebiliriz. Bugün için baktığımızda Finike ile ilgili bahsi geçen ataerkil yapıyı doğrudan doğruya görmek çok mümkün değildir. Elbette ki bunun istisnai örnekleri söz konusudur, ancak eğitime verilen önem ve ailelerin kendilerinin olmasa dahi çocuklarının eğitim seviyelerini yükseltmeye

çalışması, çekirdek aile algısının günden güne yerleşmeye başlaması, eğitim aracılığıyla sınıf atlatma düşünceleri, aile içinde kadınların konumlarının değişmesi gibi durumlar ataerkil yapının zayıflaması için birer etken olarak görülebilir.

Ekonomik yapıyı değerlendirdiğimizde Finike olmazsa olmaz dediğimiz, neredeyse her şeyin yetiştiği topraklara sahip bir şehirdir. Şehrin başlıca ekonomik geçimi turunçgiller olup -özellikle portakal- seracılık yaygındır. Finike Kaymakamlığı'ndan elde edilen istatistiki bilgilere göre, meyvecilik birinci sırada gelmektedir. Bu sıralama seracılık ve tarla bitkileri üretimi şeklinde devam etmektedir.

Finike'nin 2012 ve 2014 yılı nüfus istatistiklerine baktığımızda TÜİK raporuna göre genel toplamda nüfus 46405'tir. Nüfusun 3807 kişisini 65 yaş ve üstündeki bireyler oluşturmaktadır. 2014 yılındaki verilerde ise toplam nüfusta (46853) 4286 yaşlı vardır. Burada yıllara göre toplam nüfusta yüzdelik hesabı yaptığımız zaman 2012 yılı için toplam nüfusun %8,2'sine karşılık gelen yaşlı nüfus 2014 yılı için %9,1'dir. Bu da iki yıllık süre için dahi gözlemlediğimizde yaşlı nüfus oranında artışın Türkiye'deki demografik tahminleri destekler nitelikte olduğudur. Tüik (2014)'in Birleşmiş Milletler tanımına göre bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %8 ile %10 arasında olması o ülke nüfusunun yaşlı, %10 üzerinin geçmesinin çok yaşlı olduğu anlamından(Tüik 2014 ,http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2014_4_20140203.pdf, 3 Temmuz 2015'te erişildi) hareketle Finike nüfusu yaşlı bir nüfustur. Önümüzdeki yıllarda ise çok yaşlı bir nüfus olma yolunda ilerlemektedir.

1.5. Alan Araştırması Sürecinde Karşılaşılan Güçlükler

Bu tez çalışmasında lehçe dilinin bilinmemesi ve örneklem kapsamında yer alan yaşlılarla kurulabilecek ortak bir iletişim dilinin olmaması (çünkü Polonya'da iletişim kurulan gençlerin ifade ettiği üzere Polonya'daki yaşlıların hemen hemen tamamına yakını İngilizce bilmemektedir), kaynakçanın lehçe olması gibi çeşitli güçlüklerle ve sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Yani çalışmanın yürütülmesinde karşılaşılan en önemli güçlük dildir.

Çalışmanın planlanması aşamasında gerek örneklem seçiminde gerekse kadın erkek katılımcı dağılımında oranlı tabakalı örneklem tekniğinin kullanılması planlanmıştır. Ancak Rzeszow şehrinde kaç tane mahalle var, söz konusu mahallelerde kaç yaşlı yaşıyor, bunlardan kaç kadın kaç erkek gibi verilere ulaşmak için iletişim kurulmaya çalışılan kişilerin, bu konu ile ilgili bilgilerinin yeterli olmaması ya da hangi kuruma gidilmesi gerektiğine yönelik yönlendirmelerin yetersizliğinden dolayı söz konusu verilere ulaşmak mümkün olmamıştır. Bu nedenle mümkün olabildiği kadar öğrenciden bilgi alınmış olup farklı farklı mahalle ve semtlerdeki yaşlılara ulaşmaya çalışılmıştır.

Rzeszow'daki alan çalışmasında anket sorularının bizzat yaşlılar tarafından doldurulması planlanmıştır. Ancak alan çalışmasında yaşlıların soruları okumak istememeleri ve lehçe dilinin bizzat araştırmacı tarafından bilinmemesi nedeniyle, Rzeszow'da lehçe bilen öğrencilerden yardım alınmıştır. Anketleri uygulayan kişiler Polak gençler olmakla birlikte, yaşlıların soruları kendileri okuyarak cevaplamak yerine, okur-yazar dahi olsalar, başkası tarafından soruların okunup cevap vermek eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu nedenle de anketler doğrudan görüşme yoluyla uygulanabilmiştir.

Yardımcı olan anketörlerin büyük bir kısmı Rzeszow Üniversitesi öğrencisidir. Mahalle sayısının, mahallelerdeki yaşlı sayısının, yaşlı kadın-erkek sayısının bilinmemesi nedeniyle, örneklem seçimindeki yanlılığı azaltabilmek amacıyla anket yapılacak olan yaşlılar sosyo-ekonomik düzeyi bir birinden farklı olan, farklı mahallelerden seçilmeye özen gösterilmiştir. Çalışmadaki bu hassasiyet anketörlere altı çizilerek belirtilmiştir. Bununla birlikte, anketörler bu noktayı dikkate aldıklarını belirseler de söz konusu durumun tamamen uygulayıcı öğrencilerin inisiyatifine kaldığının belirtilmesi de yararlı olacaktır.

Bir diğer karşılaşılan güçlük ise, Rzeszow'da örneklem hacmi 378 kişi iken 321 kişiye ulaşılabilmesidir. Bunun belli başlı nedenleri ise alan uygulamasının yapıldığı dönemde Polonya'nın dini bayramı olarak bilinen Paskalya Bayramı ve üniversitelerin şenlikleri nedeniyle anketleri uygulayan öğrencilerin tatilde olması, Polonya'da kalınan

sürenin kısa olması ve maddi koşulların yetersiz oluşudur. Kuşkusuz bunlar, araştırmacının dışında ve kontrol edilemeyen durumlardır. Ayrıca, Rzeszow'da kalma süresinin bitmesi de kalan anketlerin bitirilememesinde bir diğer etken olmuştur. Araştırmacıya Erasmus Değişim Programı kapsamında tanınan dört buçuk aylık sürenin bitmesi Türkiye'ye dönüşü zorunlu kılmış ve bu sürenin de uzatılmasının mümkün olmaması vb. nedenler sonucunda eksik kalan anketler tamamlanamamıştır.

Araştırmacının Erasmus Değişim Programı'ndan yararlanması tez dönemine geçiş aşamasında olduğundan dolayı, kuramsal kısım ile ilgili literatür taramasının yapılması, alan çalışmasının hazırlıkları (alan çalışması için alt yapının hazırlanması, örneklemin belirlenmesi, soru formunun hazırlanması, ön uygulama, alan araştırmasının tamamlanması vb. iş paketleri) Rzeszow'da ve dört buçuk aylık zaman (Şubat-Haziran 2013) zarfında yapılmıştır. Buna ek olarak program kapsamında araştırmacının 30 krediye karşılık gelen 6 ders alması da zorunlu olmuştur.

Araştırmanın Finike uygulamasında, Rzeszow'a kıyasla önemli bir güçlüklerle karşılaşılmamıştır. Çünkü çalışmanın ikinci uygulama alanı olan Finike, araştırmacının yapısal özelliklerini çok iyi bildiği, çocukluğundan beri yaşadığı bir yerleşim yeridir. Buna rağmen uygulama sırasında yaşlıların kendilerine bir zarar gelebileceği kaygısı ile soruları cevaplamaktan çekindikleri, vb. durumlarla da doğal olarak karşılaşmıştır. Araştırmacı tarafından çalışmanın amacı defalarca anlatılarak, güven sorunu aşılmaya çalışılmış, alan çalışmalarında "soru sorma hakkı kadar karşıdakinin cevap vermeme hakkı olduğu" ilkesinden hareketle çok çekimser davranan, kaçamak cevaplar veren yaşlılara uygulama yapılması konusunda ısrarcı olunmamıştır.

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal kısmını oluşturan bu bölümde “yaşlılık ve yaşlanma” olguları üzerinde durulacak, daha sonra da yaşlılıkla ilgili kuramsal yaklaşımlara kısaca değinilecektir.

2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma

Yeryüzündeki tüm canlılar gibi insanlar da doğar, büyür ve ölürlür. Doğumdan ölüme kadar devam eden süreç, doğumla başlayıp bebeklik, çocukluk, ergenlik, genç yetişkinlik, yetişkinlik ve yaşlılık şeklinde devam eder (Sökmen 2008: 6). Bu yüzden yaşlılık, geçmişten bugüne var olan bir olgu olsa da, Wahl (2004)’ın da belirttiği yaşlılık ve yaşlanmanın sistematik-kurumsal girişimlerle araştırılmaya başlanması 20.yüzyılın ortalarından itibaren gerçekleşmiştir (Aktaran: Tufan, <http://www.itgevakif.com>, 22 Kasım 2013’te erişildi). Çünkü 20 yüzyılın ortalarından itibaren yaşanan tıbbi ve teknolojik gelişmeler, insan ömrünün uzamasında etkili olurken, yaşlılık evresinin geçmiş yıllara kıyasla daha uzun yaşanmasına sebep olmuştur. Bu değişim de bu alandaki çalışmalara yönelik ilgiyi arttırmıştır.

Burada altının çizilmesi gereken nokta yaşlılık ve yaşlanmanın herkesin üzerinde uzlaştığı net bir tanımı yoktur. Kuşkusuz bunda da yaşlılık olgusunun, doğası gereği disiplinler arası olmasının etkisi vardır. Çünkü yaşlılık, kronolojik, biyolojik, fizyolojik, psikolojik, sosyal açılarından ele alınabilen, doğumla hatta döllenmeyle başlayan bu evrensel ve yaşamsal süreç (Yıldız 2012: 9), her bir disiplin tarafından kendi bakış

açısına göre tanımlanmaya çalışılmıştır. Ancak tüm tanımlara rağmen unutulmaması ve vurgulanması gereken nokta, “yaşlılık ve yaşlanma”, disiplinler arası bir çalışma alanı olmakla birlikte, birbirinden farklı iki ayrı olgudur.

Baltes ve Baltes (1992); Wahl ve Heyl (2004)’e göre yaşlılık, “Yaşam dönemlerinden ve sosyal kategorilerden biri olarak kabul edilmektedir.” (Aktaran: Tufan, <http://www.itgevakif.com>, 22 Kasım 2013’te erişildi). “Yaşlanma ise, yaşlılığı yaratan süreçler ve mekanizmaları ifade etmektedir” (Baltes ve Baltes 1992, Aktaran: Tufan, <http://www.itgevakif.com>, 22 Kasım 2013’te erişildi). Yapıcıoğlu (2009: 1)’na göre ise yaşlılık, insanın büyüdüğü evrede geçirdiği dönemlerden birisi, başka bir deyişle, yaşam sürecinin, çocukluk, gençlik, erişkinlik gibi doğal ve zorunlu bir çağıdır. Dandekar (1999) ve Viidik (2003)’ün çalışmalarına bakıldığında, yaşlılık, bireysel bir olgu olarak görülürken, Prisching (2003)’e göre, sosyal bir olgudur. Çünkü yaşlanma ile birlikte insandaki toplumsal beklentiler değişmekte, insanın sosyal fırsatları azalmakta ve kişisel ilişki ağı seyrekleşmektedir (Aktaran: Koçman 2006: 134-135).

Yaşlanma, yaşlılıktan farklı olarak, kişinin fiziksel ve ruhsal yönden değişime uğramasıdır. Bahsi geçen değişimin çok fazla etkileyici ögesinin olduğu da göz ardı edilmemelidir. Çünkü buradaki değişimin sebebi bireysel olmakla birlikte, toplumsal değerler ve bu değerleri etkileyen diğer etkenler, toplumda yaşlı ve yaşlılığa verilen değeri ve yeri de belirlemektedir (ASPB 2013: 2). Demirsoy ve Bozcuk (1997:1-6)’un ifadesiyle yaşlanma, her canlı için rahim içinde (intrauterin) başlayıp, ölüme kadar devam eden kaçınılmaz ve geri dönülmez bir süreçtir (Aktaran: Konak ve Çiğdem 2005: 25). Ya da bir kişinin iş veriminin azalmasına, dengesinin kaybolmasına, sağlığının bozulmasına yol açan vücudun yapısal yıkım ve harabiyetine neden olan değişikliklerin yaşandığı yaşam sürecidir (Seviğ 1992: 149-151, Aktaran: Konak ve Çiğdem 2005: 25).

Dolayısıyla tüm toplumlarda bahsedilen yaşlılık ve yaşlanma olguları, her toplumda aynı biçimde yaşanmadığı için farklı anlamlara sahip olabilmektedir. Yaşlılık ve yaşlanma arasındaki söz konusu farklılıkların yanı sıra, her iki olgunun da alt bileşenleri vardır. Bahsedilen alt bileşenlere değinilmeden önce şu noktanın altının çizilmesi yararlı olacaktır: Tufan (2015)’ın da belirttiği gibi “yaşlılık sadece biz insanlar

tarafından tasarlanmış olan bir yaşam dönemidir. Buna karşın hepimiz ana rahminde yaşlanmaya başlıyoruz” (<http://asikpasagazetesi.com/makale/yaslanmanin-12-cesidi/>, 30 Mayıs 2015’te erişildi). Bu nedenle bahsi geçen tanımlar, yaşlılık döneminin kendisini ya da yaşlanma olgusunu, arasındaki farklılıklar nedeniyle birbirinden ayırmak amacıyla değerlendirilebilir.

Yaşlılık olgusu, literatür incelendiğinde farklı disiplinlerin bakış açılarına bağlı olarak biyolojik yaşlılık, fizyolojik yaşlılık, kronolojik yaşlılık, fonksiyonel yaşlılık, duygusal yaşlılık ve sosyal yaşlılık şeklinde alt kategorilere ayrılarak açıklanmaktadır (Baybora 1970, Aktaran: Tuncay 2012: 85). Güler ve Çobanoğlu (1994: 13); Tuncay (2012: 85)’dan hareketle her bir kategori şu şekilde açıklanabilir:

“Biyolojik yaşlılık: Yumurtanın döllenmesiyle başlar ve tüm yaşam boyu sürer. Bu süreçte zamana paralel olarak insan vücudunun yapısında ve fonksiyonlarında meydana gelen yıpranmanın ifadesi olarak da görülür.

Fizyolojik yaşlılık: İnsanda yıpranmaya bağlı olarak ortaya çıkan kişilik ve davranış değişiklikleridir.

Kronolojik yaşlılık: Toplumdaki karşılığı “yaş” olarak değerlendirilmenin yanında, insanın doğumu ve sonrası için gelen yıllara göre hesaplanır.

Fonksiyonel yaşlılık: Aynı yaş grubundakilerle kıyaslandığında kişilerin fiziksel görünüşü, hareketliliği, zihinsel kapasitesine göre belirlenir.

Duygusal yaşlılık: Kişinin kendini hangi yaşta hissettiği ile ilgilidir.

Sosyal yaşlılık: Bir toplumda yaşayan kişinin kültür durumuna ve sosyal özelliklerine göre, toplumun ya da kendisinin kişiye yüklediği sosyal rol ve yükümlülükler anlamına gelir. Modern tanımdaki karşılığı ise kişinin aktif çalışma dönemini tamamlaması ve sosyal güvence sisteminin katkısıyla ya da biriktirimleriyle yaşadığı dönemin adıdır.”

Yaşlılık olgusunda olduğu gibi, yaşlanma olgusunun da alt kategorileri:

“Normal yaşlanma: Zamanın geçişine bağlı olarak, hastalık söz konusu olmaksızın ortaya çıkan anatomik yapı ve fizyolojik işlev değişikliklerini ifade etmektedir.

Patolojik yaşılanma: Normal yaşılanma süreci ile etkileşen patolojik olayların tümünü kapsamaktadır.

Biyolojik yaşılanma: İnsan vücudunun yapı (anatomi) ve fonksiyonlarında (fizyoloji) meydana gelen değişimlerdir.

Psikolojik yaşılanma: Bireyin davranışsal uyum yeteneğinde yaşa bağlı gerçekleşen değişimlerden dolayı oluşur.

Sosyolojik yaşılanma: Yaşlılığın sosyolojik yönü ile ilgilidir. Bireyin içinde yaşadığı toplumdaki yaşla ilgili değer ve normların, bireye dayattığı davranış kalıpları ve bireye (gruba, yaşlıya vb) verdiği değerle ilgilidir.” şeklinde belirtilebilir (Güler ve Çobanoğlu 1994: 13; Arpacı 2005: 17-20):

Kısaca yaşılanma, birbirine paralel olarak yürüyen süreçlerden meydana geldiği için *çok-boyutlu* olarak tanımlanmaktadır ve bu boyutların karşılıklı etkileşimleri söz konusudur. Bu çok-boyutluluk, herkeste farklı süreçlere ve etkilere dayandığı için yaşılanma süreçleri de aynı zamanda *çok-yönlü* gelişmektedir (Tufan 2015, <http://asikpasagazetesi.com/makale/yaslanmanin-12-cesidi/>, 30 Mayıs 2015’te erişildi).

Yaşlılık ve yaşılanma, her ne kadar farklılıkları olan iki olgu olsa da, her ikisi de biyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutları olan çok boyutlu olgulardır. Ancak bu çalışmada üzerinde ayrıntılı olarak durulacak konu, araştırmacı uzmanlık alanı gereği yaşlılığın sosyolojik boyutudur. Bu nedenle, yaşlılığın ve yaşılanmanın diğer boyutları, ayrı bir uzmanlık alanı gerektirdiği için, sadece yeri geldiğince ve açıklayıcı olması açısından kısaca değinilecektir. Çalışmanın bundan sonraki akışında ağırlıklı olarak yaşlılığın sosyal ve kültürel boyutları üzerinde durulacaktır.

Tam da bu noktada yapı-kültür-birey etkileşimi bağlamında nasıl bir yaşlı tipi ortaya çıkmaktadır? sorusu akla gelmektedir. Yaşlının toplum içindeki yeri ve rolü nedir, bu nasıl ve neye bağlı olarak değişmektedir? Yaşlı bireyin nerede, kiminle ve nasıl yaşamak istediğinde, yaşlının toplum tarafından nasıl algılandığını ya da kendisini nasıl algıladığını etkileyen sosyo-kültürel öğeler nedir? vb gibi soruların yanıtını bulabilmek için, yaşlılığa sosyolojik açıdan bakılması yararlı olacaktır.

Bahsi geçen soruların yanıtı, Tufan'ın Yaşlanmanın 12 Çeşidi çalışmasından hareketle aranabilir. Kuşkusuz yaşlanma çok boyutlu bir olgudur. Ancak yukarıdaki soruların yanıtlarının bulunabilmesi için öncelikli olarak *biyografik yaşlanma* ve *sosyal yaşlanma* olgularına biraz daha yakından bakılması yararlı olabilecektir. “Biyografik yaşlanma hayat hikayemizdir. Doğduğumuz ortam, yaşamımızın ilk ve belki de en önemli kısmının şekillendiği, aile ve çevremizin meydana geldiği süreçtir. Bu bizim ilerleyen dönemlerdeki yaşlanma sürecimizle ilgili de sinyaller vermektedir. Biyografik yaşlanma ile birlikte ise içerisinde bulunduğumuz sosyal tabakaya özgü bir yaşlanma süreci geçiriyoruz. Kişinin biyografisini sosyal tabaka belirlediği halde, yine de insan belli ölçülerde hayat hikayesini değiştirebilir, ancak sahip olunan sosyal tabakanın, kültürel değerlerin, düşüncelerin mevcut koşulun değişmesiyle birlikte tamamen ortadan kalkması beklenilemez” (Tufan, 2015, <http://asikpasagazetesi.com/makale/yaslanmanin-12-cesidi/>, 30 Mayıs 2015'te erişildi).

O halde bireyin yaşamı içindeki sahip olduğu her şey onun yaşamının gerçekliğini ve dolayısıyla yaşlılığının da gerçekliğini oluşturmaktadır. Bireyin kimliğinin oluşmasında doğduğu sosyal çevre ve kültür baş aktörlerdir. O nedenle yaşlının yaşam biçimi, refahı, yaşlılığını geçirme şekli, yaşam kalitesi, kendisini nasıl algıladığı ve çevresi tarafından nasıl algılandığı vb. de doğduğu anda sahip olduğu sosyal yapının birer yansıması olduğu söylenebilir.

Yaşlılık ve yaşlanma olgularına, yaşlılığın ve yaşlanmanın algılanışının toplumdan topluma veya kültürde, toplumsal değişmeye paralel olarak da dönemden döneme değiştiğine; her iki olgunun çok boyutlu ve bu nedenle disiplinler arası bir olgu olduğuna kısaca değindikten sonra, bir sonraki başlıkta yaşlılık teorileri üzerinde durulması, yaşlılığa ilişkin farklı bakış açılarının ve çeşitliliğin çok boyutlu ele alınması açısından yararlı olacaktır.

2.2. Yaşlılık Teorileri

Yaşlılar her zaman toplumun bir parçası olmuşlardır. Bu yüzden yaşlılığın son yüzyıl içinde artmış olması, yaşlanma olgusunun yeni bir şey olduğu anlamına

gelmemelidir (Tufan 2003: 22). Sadece, özellikle Aydınlanma Çağı olan 18. yüzyılda bilim ve entelektüel bilginin önem kazanmasıyla yaşlılığa bakış, bilimsel bir yaklaşımla olmaya başlamıştır (Sungur 2012: 88-89) ve bu alandaki çalışmalar artış göstermiştir. Bunun sonucunda da yaşlılık ile ilgili çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler genel hatlarıyla aşağıda sıralanmıştır.

✓ *Yaşamdan geri çekilme teorisi:* Yaşlıların, sosyal ilişkilerinin ve rollerinin devamlılığı için gerekli olan enerji ve güçleri kaybolmaktadır (Demirbilek 2005: 229-230, Aktaran: Alptekin 2011: 9). Bu nedenle yaşlının toplum içindeki konumu değişmekte ve bu değişime çeşitli anlamlar yüklenmektedir. Fiziksel etkinliklerdeki azalma, rol kaybı gibi faktörler yaşlının toplumla olan bağını koparmaktadır (Akdemir, Çınar ve Görgülü 2007: 216). Gerontoloji⁵ alanında ilk teorilerden biri olan bu teoriye göre yaşlılık, hem bireyin hem de toplumun karşılıklı olarak ayrışma yaşadığı bir dönemdir.

Yaşlılar toplumsal dengenin ayakta durması için mevcut görevlerini ve konumlarını gençlere devrederler. Böylece kapasitelerinin azaldığı, yaşayacak az bir dönemlerinin kaldığı düşüncesiyle geri çekilmeyi tercih ederler (Oğuz 2007: 37-38).

✓ *Aktivite teorisi:* Yaş farkı, insanları birbirlerinden ayıran temel unsur gibi görünse de asıl önemli olan insanların etkinlikleri ve yararlılıklarıdır. Bu teori, pasifliğin insanları mutsuzluğa sürükleyeceğini, bu nedenle mutsuzluğun ortaya çıkmasının önlenmesi gerektiğini (Tufan 2002: 138-139); yaşlıların toplumsal rollerin dışına itilmesi yerine, üretici olmaları ve sosyal aktiviteler içerisinde yer almaları gerektiğini savunmaktadır (Demirbilek 2005: 233, Aktaran: Alptekin 2011: 10). Kısacası, Morgan ve Kunkel (1998: 187)'e göre teorinin özünde, yaşlılığa olumlu yönde uyum sağlamak yatmaktadır. İnsanların kaybettikleri rollerin yerine yenilerini üstlenmeleri ve toplumdaki katılımlarını sürdürme ihtiyacında oldukları ileri sürülmektedir. Bu katılım

⁵ Gerontoloji, yaşlı ve yaşlı insanlar üzerine çalışmak, yalnızca yaşlanmanın fiziksel süreciyle değil, yaşlanmayla bağlantılı olan toplumsal ve kültürel etkenlerle de ilgilenmektedir (Giddens, 2005: 161). Türkiye'de ilk Gerontoloji Bölümü 2006 yılında Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi bünyesinde Prof. Dr. İsmail Tufan'ın öncülüğünde ve katkıları ile kurulmuştur.

benlik duygusunu pekiştirir ve etkileşim yoluyla oluşan sosyal düzenin sürmesine yardımcı olmaktadır (Aktaran: Görgün-Baran vd 2005: 40).

✓ *Süreklilik Teorisi:* “Birey, yaşamı boyunca devam eden bir sosyalizasyon süreci içerisinde. Bu süreç bebeklikten başlayarak, başta aile içinde olmak üzere dışsal uyaranlar yolu ile ortaya çıkar. Böylece birey, öğrendikleri ile toplumsal yaşama dahil olur (Görgün-Baran 2008: 88)”. Yaşlılıkta bazı rollerle ilişkinin kesilmesi, bazı rollerdeki başarının sürdürülmesi bileşimine dayanan süreklilik teorisine göre, bireyler yetişkin olma sürecinde birtakım alışkanlıklar, bağlantılar, tercihler geliştirirler ve bunlar giderek kişiliğin bir parçası hâline gelir (MEB 2011: 7). Bireyler zamanla kişiliklerinin parçası haline gelen yetişkinlik sürecinde edindikleri bu alışkanlıkları, ilişkileri, becerileri ve tercihleri yaşlılık sürecinde de devam ettirme eğilimi gösterirler (Onur 2006: 350, Aktaran: Alptekin 2011: 13).

✓ *Devamlılık Teorisi:* Yaşlı bireyler, yitirdikleri sosyal rollerin yerine yeni roller kazanma eğilimindedir ve böylece sosyal çevreye uyum sağlamaktadırlar (Oğuz 2007: 40). Bunun en güzel örneği, kişilerin emeklilik dönemine geçişi sırasında çalışma hayatındaki yaşam doyumlarını devam ettirebilmeleri için kendilerine yapabilecekleri yeni etkinlikler ve işler seçerek emekliliğe hazırlanmalarıdır (Şahin ve Selvitopu 2012: 1063). Böylelikle değişen sosyal koşullar sonucunda birey, boşluğa düşme eğilimi göstermez, kaldığı yerden başka bir yolda hayatına devam eder.

✓ *Eksiklik Teorisi:* Yaşlanmanın bireylerdeki zeka, öğrenme ve tepki verme yeteneklerindeki eksilme ile birlikte oluştuğunu savunur (Oğuz 2007: 40). ABD’de bilimsel yöntemle yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, insanların yaşlandıkça randıman kaybına uğradıkları tespit edilmiştir (Tufan 2002: 123-124). Ancak, Yerkes (1921) çalışmasında elde edilen sonuçlarda belli bir yaştan sonra eksiklik görülse de bütün insanlarda zeka düşüşü meydana geleceği sonucuna varılmaması gerektiğini vurgulamaktadır (Aktaran: Tufan 2002: 124).

✓ *Toplumsal Değişim Teorisi:* Teknolojideki gelişim ve değişim, gelişen toplumlardaki yaşlıların yapabildikleri ile denk olmayabilmektedir. Söz konusu

yenilikleri yakalayamayan ya da değişimi kavrayamayan yaşlı birey, modası geçmiş olarak görülebilmektedir. Bu durum ise, yaşlı bireyin güvenlik, saygı, sevgi, ait olma ve tanınma gibi gereksinimlerinde tehdit unsuru oluşturmaktadır (Feldman 1985, Onur 1991, Ryan 1999, Stuart ve Sanden 1987, Zanden 1998, Aktaran: z 2002: 18).

✓ *Sosyal psikolojik teoriler:* İnsan her dönem aynı insan değildir. İnsan da tıpkı toplum gibi i ve dış etkenler sebebiyle sürekli değişim halindedir. Özellikle Oktik (2004: 31)'in de belirttiği gibi belirli bir yaş döneminden itibaren insanın hayata bakışı, çevresi ile olan ilişkileri ve etkileşimi, psikolojik dünyası bir takım değişimlere ve dönüşümlere uğramaktadır. Bu nedenle ortaya konan birçok sosyo-psikolojik yaşlılık teorisi de, yaşlının sosyal ve psikolojik ortamındaki değişimleri, bu değişimlerin sonuçlarını çözümlmeye çalışır (Aktaran: Yapıcıoğlu 2009: 5-6). Bu teoriler, yaşlı bireylerin içinde bulundukları psikolojik, fiziksel, sosyal durumdan hareketle problemin kaynağını da belirlemeye çalışmaktadır.

✓ *Etiketleme teorisi:* “Her bireye, içinde bulunduğu, yaşadığı topluma karşı bir takım görev ve sorumluluklar yüklenmiştir. Birey, kendisini bu görev ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlü hisseder. Burada birey kendisine biçilen toplumsal rolün diğerleri tarafından nasıl yorumlandığına bakar” (Yahyagil 1996: 38, Aktaran: Sökmen 2008: 19). Bu teoriye göre bir toplumda yaşlılar, kendi sosyal gruplarının değer yargıları paralelinde davranışlar geliştirerek varlıklarını sürdürme yolunu benimserler (Sökmen 2008: 19).

✓ *Modernleşme Teorisi:* “Bu teori yaşlıların toplumsal konumunu arka planda tutar. Yaşlı insanların toplum içindeki konumlarını, tarihsel süreç içerisinde uğradığı değişimi, birbirinden ayrı toplumları karşılaştırarak açıklamaya çalışır. Endüstrileşmenin yaşlı insan açısından olumsuz bir gelişme olduğunu ve endstrileşmedeki ilerleme sonucunda yaşlı insanın statüsünün gerilediğini iddia eder” (Tufan 2002:146). Yani modern toplumlarda yaşlının statüsü geri plana itilmekte ve yaşlılar açısından modern toplum yapısı, olumsuz değerleri içerisinde barındırmaktadır (Oktik 2008: 26).

✓ *Sistem Teorisi:* Bu teoriye göre sistem adım adım bir bütüne erişmektedir. Ama en önemlisi parçaların birbirine doğrudan ya da dolaylı olarak etki ettiği unutulmamalıdır. Bu durumu Tufan'ın sistem teorisi üzerine yapmış olduğu çalışma ile desteklersek, Parsons, fiziksel çevre ve son gerçeklik olarak iki gerçeklik sisteminden bahseder. Burada sistemler arası nüfuz etme olgusuna önem verirken alt sistemlerin birbirini karşılıklı olarak etkilediğini söyler (Schneider 2005: 14, Aktaran: Tufan 2014: 33). Parsons (2009: 14)'a göre, alt sistemlerin birbirine bağımlılığı karşılıklı nüfuzu mümkün kılmaktadır ve sistemlerin alışveriş ilişkilerinde rol oynamaktadır (Aktaran: Tufan 2014: 33). Tufan'ın aktarımlarından yola çıkarak içinde bulunulan toplumun işleyişinde ilişkiler sistemini, bu sistem arasındaki bağların ve alışverişin gözden kaçırılmaması gerektiğini söyleyebiliriz.

Yaşlılık teorilerinin her biri, yaşlılık dönemine ilişkin farklı bir boyutu ele alırken, yaşlı bireyi, yaşlı bireyin içinde bulunduğu konumun sosyal-psikolojik-ekonomik sonuçlarını da ortaya koymaktadır. Bu tez çalışmasında, yaşlılık olgusu kısmen toplumsal değişim ve modernleşme teorileri kapsamında ele alınmaya çalışılacaktır. Toplumsal değişim ve modernleşme süreçlerinin yaşlının konumunu, yaşlılık algısını ve çevresi tarafından nasıl algılandığını etkilediğinin izi sürülmeye çalışılacaktır. Bu kapsamda yaşlılık olgusu önce genel olarak toplumsal değişim sürecinde ele alınacak ve yüklenen anlamlardaki değişim ortaya konulacaktır. Başka bir deyişle yaşlılığın sosyal tarihi, toplumsal değişmeye paralel olarak ele alınacak, bir toplumsal değişim projesi olan Modernleşme Kuramı çerçevesinde irdelenecektir.

2.3. Toplumsal Değişim ve Modernleşme Süreci

Heraklitos'un "değişmeyen tek şey değişimdir" sözü ile değişimin yaşamın vazgeçilmez bir unsuru olduğu anlaşılmaktadır. Dünya'da geçmişten bu güne var olan toplumlarda her çağda ve dönemde belli yapılar değişmiş ve bunları etkileyen, bunlardan etkilenen öğeler olmuştur (Özdemir 2011: 86). Çünkü toplumsal yapılar birbirleri ile iç içe olan yapılardır. Kimi durumlarda birbirlerinden bağımsız gibi görünse de her biri bütünü etkileyen etkenler olduğu için parçalardaki bir değişimin ya da dönüşümün bütün üzerinde de etkisi göz ardı edilemez.

Tufan bunu, yaşlılık olgusuna ilişkin geliştirdiği sistem teorisi aracılığı ile açıklamaya çalışmaktadır. Tufan’a göre “alt sistemler birbirini karşılıklı şekilde etkilemektedir (Schneider 2005: 14, Aktaran: Tufan, 2014: 33). Çünkü alt sistemlerin birbirine bağımlılığı karşılıklı nüfuzu mümkün kılmaktadır ve sistemlerin alışveriş ilişkilerinde rol oynamaktadır (Parsons 2009: 14, Aktaran: Tufan 2014: 33). O halde sistemler arasındaki ilişki ve alışverişin olması kaçınılmaz görünmektedir.

Toplumların sürekli değişim içinde olduğu ve hemen hemen tüm toplumların, tüm varlıklar gibi değişime maruz kaldığı kabul edilen bir gerçektir (Yazıcı 2013: 1490, Fichter 1957: 340, Aktaran: Tezcan 1985: 211). Bu nedenle toplumların değişmez ve durağan olduğunu söylemek mümkün değildir. Toplumun temel özelliklerini kapsayan davranış örnekleri, yapılar, sistemler, kurallar değişimin yaşandığı temel alanlardır ve sürekli değişim halindedir. Söz konusu bu değişimler her toplumda aynı zamanda, aynı hızda olmadığı gibi her yerde de aynı değildir (Fichter 1957: 340, Aktaran: Tezcan 1985: 211). Toplumların yapısındaki bu değişimler yavaş olduğu kadar hızlı olabilmekte; içten (nüfus, kültür değişimi vb) olduğu kadar dıştan (yabancı kültürlerle ilişki vb) gelen sebeplerce de ortaya çıkabilmektedir (Öksüz 2011: 143-144).

Değişimin sürekli olduğu söylene de toplumsal değişmeyi tanımlamak zordur. Tezcan (1985: 211)’a göre, “toplumsal değişme, toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkiler ağının ve bu ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesidir.” Başka bir tanıma göre ise, toplumsal değişme, devamlılık gösteren bir süreç olmanın yanı sıra bir bütünün öğelerinde ve öğelerin ilişkileri arasında öncekine göre farklılık görülmesidir (Canlıoğlu 2008: 19). Kısaca toplumsal değişim için iki farklı durumun çakışması ve eski durumdaki veya yapıdaki doğrudan ya da dolaylı çözülmeye karşılık, yeni durumdaki meşruluktur. Ya da eski ve yeni öğelerin bütünleşmesi ile toplumda yeni bir bütünlüğün, oluşumun ortaya çıkmasıdır denilebilir.

Toplumsal değişme, birikim olmadan gerçekleşmez. Yani bir çağda yaratılan ya da sahip olunan değerler, buluşlar, teknoloji bir sonraki çağa devredilmekte ve kar topu örneğinde olduğu gibi birikimli bir şekilde ilerlemektedir. Tarihteki büyük olaylara

bakıldığında –Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi gibi- bunlar kendiliğinden olmamıştır. Her birinin daha önceye dayanan ekonomik ve sosyal etkenleri vardır (Erkal 1982: 323).

O halde konu ile ilgili literatürden hareketle her değişim, içerisinde farklı bir neden barındırabileceği gibi farklı gelişmeler/sonuçlar da ortaya çıkarabilmektedir. Başka bir deyişle toplumsal değişimler, yeni toplumsal değişimlerin öncüsü ve tetikleyişi olabilmektedir. Bugüne kadar gerçekleşen değişimlerin her birinin farklı bir ihtiyaca cevap verdiği aşıkâr olsa da, ortaya çıkardığı sonuçlarda benzerlikler olabileceği gibi farklılıklar da mevcuttur. Doğal olarak ortaya çıkan sonuç da değişebilmektedir.

Toplumsal yapıyı etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlardan en çok şu etkilidir denilemese de değişime yol açan temel unsurlar “tabii çevre”, “biyolojik yapı”, “teknolojik düzen”, “kültürel sistem”, “politik yapı” ve “ekonomik yapı”dır (Öksüz 2011: 136, Giddens 2005: 42-43; İleri 2009: 39; Doğan 2010: 662). Söz konusu tüm bu etkenlerin yanı sıra toplumsal değişim, toplumdaki bireyler arasındaki etkileşim ve iletişimin bir sonucu olarak da karşımıza çıkabilmektedir (Canlıoğlu 2008: 23).

Toplumsal değişim, bir bütün olarak ele alınmalıdır. Çünkü, ortaya çıkan değişkenler (etkileyen ve etkilenen) tek bir şeyden değil birçok şeyden etkilenmekte ya da tek bir şeyi değil birçok şeyi etkileyebilmektedir. Yukarıda sıralanan temel toplumsal değişim faktörlerinin yanı sıra Tezcan (1997), Doğan (2007), Gökçe (2009)’ye göre, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, kentleşme, eğitim, ideoloji ve değerlerin de etkisi vardır. Ancak söz konusu bu faktörlerin her birinin bulunulan zamana ve topluma göre de etkisi farklıdır (Aktaran, Özdemir 2011: 87). Kısacası ekonomik, politik, teknolojik, demografik, ideolojik, psikolojik faktörler yanı sıra; kentleşme, bürokratikleşme, nüfus artışı ve rasyonelleşme vb. değişkenler toplumsal değişim sürecini bütün olarak tanımlanmaktadır (İleri 2009: 39).

Çalışma konusuyla doğrudan ilgili olan süreç demografik değişim olduğu için, burada demografik değişim ve de demografik değişimin sonuçlarından biri olarak yaşlılık olgusunun bir sorun olarak ortaya çıkışı üzerinde durulması yararlı olacaktır.

Geçmişten günümüze nüfus ve nüfus yapısında değişimlerin var olduğu bilinmektedir. Demografik yapılarda yaşanan bu değişimler çağdan çağa farklılık gösterdiği gibi ülkeden ülkeye de farklılıklar göstermektedir. Ayrıca yaşanan değişimler kimi zaman politik nedenlerden kimi zaman doğal ve çevresel nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ancak, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere genel olarak bakıldığında günümüzde dünyanın yaşadığı ve yaşayacağı ortak kader nüfusun ve dolayısıyla toplumların yaşlanması⁶ olgusudur.

İlk çağdan günümüze insanın ortalama ömrü sürekli değişmektedir. Buna bağlı olarak dönemlere göre yaşlı tanımlaması da farklılık göstermektedir. Yaşlılık olgusunun tanımlanmasındaki zorluk da bu görelilikten kaynaklanmaktadır. Arkaik veya İlkel toplulukların yaşamları değerlendirildiğinde göçebe yaşam sürdükleri, besinlerini avcılık ve toplayıcılıkla temin ettikleri bilinmektedir. Sıcak iklim kuşağında yaşamları, yaşam koşulları ve çeşitli nedenlerle erken dönemde blü (8-9) çağına girmeleri, erken dönemde çocuk sahibi olmaları gibi hususların yanı sıra, ortalama yaşam süreleri ile ilgili de 18-20 yaş civarı olduğu kanısı hakimdir (Akın 2006: 26). Bu durum 20.yüzyıla kadar çeşitli aralıklarla devam etmiş ve 20. yüzyılın başına kadar ortalama yaşam süresi çok fazla artmamakla birlikte 45 yaş civarında (Canatan 2008: 34) olarak değerlendirilmiştir. Özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren ise, daha sonra nedenleri ayrıntılı olarak belirtilecek olan, yaşam standartlarının ve başka diğer koşulların değişmesi ile birlikte 65 yaşın üstüne çıkmıştır (Er 2009: 132).

Güvenç (1984: 216)'ın de vurguladığı üzere, yontma taş devri döneminde ömür beklentisi 20-25 yıl kadardı ve 40 yaş ömrün sonu anlamına gelmekteydi. Diğer taraftan ilkel insanlarda 50 yaşını bulanlar çok yaşlı kabul edilmekteydi (Beauvoir 1970: 65). Dolayısıyla, ilkel topluluklardan bugüne yaşlılık ve yaşlanma olgularına yüklenen anlamların değiştiği görülmekle birlikte, günümüz için orta yaş kabul edilen yaş kategorisi ilkel topluluklarda yaşlı olarak hatta ihtiyar olarak görülmektedir (Baran vd 2005: 27). Yani yaşlılık, sosyal içerikli bir olgu olarak toplumsal bilincin içine yerleşmeye ve kabul görmeye başlamadan, emeklilik sigortasının yürürlüğü

⁶ Beklenen yaşam süresinin uzaması ve doğum hızının azalması ile birlikte dünya nüfusu hızla yaşlanmaktadır (Kutsal 2003: 1). Yaşlıların son yüzyıl içindeki artışı, 65 yaş ve üstünün 3 kat yükselmesi de (Tufan 2003: 22) toplumların yaşlanma eğilimi içinde olduklarını göstermektedir.

konmasından önceki dönemlerde, takvimsel yaşla ölçülen bir yaşam dönemi olmamıştır (Tufan 2002: 19-20). Bu yüzden yaşı ya da yaşlılığı tanımlarken mevcut çağın koşullarına, yaşam süresine ya da demografik söylemlerine bakmak doğru olacaktır. Anlaşıldığı üzere de yaşlılık incelenirken sosyo-kültürel değişme boyutu göz ardı edilmemelidir.

Görüldüğü üzere, ilkel topluluklardan günümüzün modern toplumlarına kadar çok çeşitli nedenlerle yaşanan toplumsal değişme süreçleri demografik değişimlere ve de insanın ortalama ömrünün artmasına neden olmuştur. Bu noktada konu açısından sorulması gereken soru, demografik yapıdaki değişime etki eden etkenlerin neler olduğudur? Bu sorunun yanıtının verilebilmesi için de yine tarihsel süreçteki toplumsal değişimin izinin sürülmesi bir zorunluluktur.

İlk insanlarda ortalama ömrün kısa olduğu yukarıda belirtilmişti. Bunun nedeni olarak bireylerin yaşam mücadelesine erken başladıkları, zorlu yaşam mücadelelerine karşı daha erken yıprandıkları veya vahşi doğaya karşı besin oldukları kabul edilebilir. Daha da önemlisi ilkel insanın hayatta kalması tamamen doğanın besleme kapasitesine bağlıydı. İkel insan doğaya henüz hakim olabilecek teknolojiye sahip değildi ve doğa ile mücadelede kullanabileceği alet çantası ise sınırlıydı. Dolayısıyla yaşam süreleri doğanın egemenliği altındaydı. Yerleşim yerlerinin su kenarlarında bulunması, buna bağlı olarak sıtma ve anemi hastalıklarındaki yaygınlık, beslenme koşullarının zor ve kıt oluşu, iklime ve hijyen koşullarına bağlı olarak bulaşıcı hastalıkların çoğalması gibi nedenler (Akın 2006: 26-36) ilk insanların ömürlerinin kısa olmasında etkili olmuş unsurlar olarak görülebilir.

Avcılık ve toplayıcılıkla beslenme ihtiyacını karşılayan ilkel toplum, tohumları saklamayı ve toprağı işlemeyi öğrenerek (Bayraç 2003: 45), farklı bir toplumun oluşması için ilk adımı atmış oldu. Çünkü artık insan, doğa şartlarına bağımlı olmaktan kısmen kurtulmuş, özellikle beslenme ve barınması için doğaya uyumluluğu daha sistematik hale getirmiştir. İkel toplumlara kıyasla göçebe hayat terk edilmiş ve yerleşik hayata geçilmiştir. Yerleşik hayata geçiş ise yeni bir toplum tipi olan “tarım toplumu”nun oluşmasında etkili olmuştur.

İlk yerleşik hayat belirtilerine göre, hayvanların evcilleştirilmesi, tahıl üretimi ve üretimin muhafaza edilmesi insanın yaşamını kolaylaştırmıştır (Canatan 2008: 34). Artık insan tüketim için oradan oraya savrulmak yerine, ürettiği ile beslenmeye başlayarak yaşam ve tüketim şeklini değiştirmeye başlamıştır.

Toprağı işlemeyi öğrenen insan, artık tüketim yerine üretimi öğrenmiş, ürettiğini saklamış ve hatta bir süre sonra bunu ekonomik bir kaynak haline getirmiş ve başka ihtiyaçlarını karşılayabilmek için takas yöntemini uygulamaya başlamıştır. Böylece ilk insanın sadece yaşamak amacıyla elde ettiği yiyecek (bitki toplama), artık üretilen ve başka ihtiyaçlara ulaşmak için bir kaynak haline gelmiştir. Artık insanlar tek bir amaç olan tüketim için değil daha iyi bir yaşam için uğraşmaya başlamıştır.

Yerleşik yaşam insanın ömür ortalamasında ve nüfus miktarında da değişimlere yol açmıştır. Yerleşik yaşama geçiş ile birlikte çeşitli bitkiler yetiştirilmeye, mevsime uygun olmayan ürünler muhafaza edilmeye başlanmıştır. Sabanın kullanılması ile tahıl yetiştirme daha da yaygınlaşmış ve besin elde etme daha kolay hale gelmiştir. Tüm bu gelişmelere bakıldığında yaşam koşulları iyileşmeye başlamış ve iyileşen yaşam koşullarına paralel olarak nüfusta artmalar gözlenmiştir (Akın 2006: 38).

Tarım toplumunun oluşmaya başlamasıyla toplumsal, ekonomik, kültürel yapılarda da birtakım değişimler ortaya çıkmaya başladı. Örneğin ilk insanlarda grup olarak işler yapıldığı, özel mülkiyetin olmadığı, komünal bir düzenin olduğu bilinmektedir. Ancak tarımla birlikte toprağın değeri arttı ve toprak mülkiyeti ortaya çıktı. Artık komünal sistemden özel mülkiyete doğru bir kayış söz konusu oldu. Bu da toplum yapısını, siyasi, sosyal, ekonomik vb alanda değişime uğrattı. İlk başlarda çok belirgin olmayan eşitsiz dağılım özellikle Ortaçağ'da en üst safhaya yükseldi. Toplumsal sınıflar oluşurken, toplumsal tabakalaşma oluşmaya başladı. Toplumda yönetici olan ve yönetilen bir sınıf yapısı, siyasi bir otorite oluşurken, tarıma dayalı emek ihtiyacı arttı. İnsan (sosyo-ekonomik yoksunluk içindekiler) hem insanın hem de toprağın kölesi haline gelmeye başladı (Bkz. Canlioğlu 2008).

Ekonomik ve sosyal yapılanmanın tarıma bağlı olduğu bu toplumsal sistem (tarım toplumu), 18.yüzyılda buhar makinesinin icadı ve bunun enerji olarak kullanılması sonucunda, insanlık tarihinin en büyük değişim ve dönüşümünü yaşadı. Sanayi Devrimi adı altında ortaya çıkan bu gelişim ve teknolojiler ile birlikte insanların yaşam biçimi değişmiş, yeni sosyal yapılar ortaya çıkmış ve üretim alanlarında farklılaşmalar yaşanmıştır (Çalık ve Çınar 2009: 82). Üretimin sanayileşmesi ile birlikte sosyo-ekonomik yapıların ve ilişkilerin buna göre şekillendiği bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır (Drucker 1994: 16, Aktaran: Atasoy 2007: 164). Ortaya çıkan bu topluma “sanayi toplumu” adı verilmiştir.

İnsanlık tarihinin büyük bir kısmı, tarımsal üretimin merkez olduğu bir yaşam dünyası çerçevesinde yer alırken, Endüstri Devrimi ile birlikte toplumlar geri dönüşü olmayan bir yola girmiştir. Özellikle Meder (2001: 72-73)’in de dediği gibi endüstriyel dönüşümle birlikte bakir halde yer alan doğa, endüstriyel toplumun hedefi haline gelerek yoğun iş bölümünün oluşmasına neden oldu. Böylece standart üretimin örgütlendirildiği bir toplum yapısı oluşmaya başlamıştır.

Sanayi Devrimi, insanlar arasında yeni bir iletişim tarzı, yeni bir ekonomik ilişkiler ağının yaşanmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni yapılanma sonucunda yeni bir toplum geleneği, davranış kalıpları ve toplumsal kurallar ortaya çıkmıştır. İlkel ve tarım toplumlarında deneme yanılma yoluyla elde edilen buluşlar artık profesyonelce, işin içine teknik imkanlar karıştırılarak yapılmaya başlanmıştır (Canlıoğlu 2008: 50-62). Bu devrim, tarımla uğraşan nüfusun büyük çoğunluğunu ve toplumları üretici konumuna getirmiştir (Çalık ve Çınar 2009: 81). Sanayi Devrim’i ile birlikte toplumlar ekonomik, teknolojik ve bilimsel anlamda değişimler kadar, sosyal ve siyasal alanlarda da dönüşümler yaşamıştır. Özellikle kırsalda yaşayan insanlar, fabrikaların yer aldığı bölgelere göç ederek hızlı bir kentleşmenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Özdemir 2011: 87-88).

Tarımdan sanayiye geçişle birlikte insan emeğinin yerini makine emeği almış, bununla birlikte yaşam standartları yükselme göstermiş, kentleşme ve kentlileşme

artarken barınma, beslenme, hijyen gibi hususlardaki değişim ve gelişmeler ortalama yaşam süresinin artışında etkili olmuştur (Er 2009: 132).

Kısaca, ilk insanın var olduğu dönemlerde insan ömrü çevresel koşullara ve yaşam biçimine bağlı olarak kısa olurken; tıp, fizik, kimya, farmakoloji, biyoloji gibi disiplinlerin gelişmesi ile birlikte sosyal ve ekonomik yaşamı kökünden değiştiren Sanayi Devrimi'ne bağlı olarak çalışma hayatının, çalışma koşullarının değişmesi, teknolojik atılımlar, sağlıklı ortamın yaratılması vb birçok gelişme, özellikle gelişmiş ülkelerde olmak üzere ani bir değişiklik ile ömrün uzamasına etki etmiştir (Tufan 2002: 53). Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik yapıdaki büyüme, toplumsal alt yapıdaki gelişme, teknoloji ve tıp alanındaki ilerlemeler doğuştan hayatta kalma beklentisini arttırırken (Acar ve Kitapçı 2008: 80-81), bilim ve teknolojiye gelişmelerin sağlık sektöründe uygulanmaya başlanması ve toplumun her kesimine ulaştırılmaya çalışılması (Yapıcıoğlu 2009: 3) ortalama yaşam süresinin uzamasını etkilemiştir. Bu gelişmelerde Sanayi Devrimi'nin etkisi ise göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür.

Sanayi Devrimi ile birlikte, ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik yapı başta olmak üzere birçok değişim yaşanmıştır ve yaşanmaktadır. Yaşanan değişimler, sanayileşmeye bağlı olarak ortaya çıkan gelişmelerin bir sonucudur.

İnsan, bilgisi arttıkça bilgiye hükmedebildikçe hep daha fazlasına yol almaya çalışan bir canlı olmuştur. Burada önemli olan sahip olunan bilginin avantajlı ya da dezavantajlı olması değil bilginin kullanılabilmesi ve insan yaşamını bir tık öteye götürebilmesidir. Tarım Devrimi, ardından ortaya çıkan Sanayi Devrimi bu bilgilerin keşfi ve kullanılması ile döneminde büyük bir çığır açtı. Hep daha bir ilerisi için kullanılmaya çalışılan ve toplumsal yapıyı etkileyen bir diğer vazgeçilmez dönem ise Bilgi Çağı'dır.

Bilgi çağına geçiş süreci ele alındığında, ilk durum sanayi toplumunun daha fazla kazanç sağlamak için yaptığı teknolojik atılımlardır. Bu atılım 2. Dünya Savaşı, soğuk savaş gibi dünya tarihinde yeri olan gelişmeleri de etkilemiştir. 1960'larda meydana gelen ekonomik buhran ve sonrasında 1973'teki petrol krizi ile birlikte

tıkanma noktasına gelmesiyle doğanın sınırlı kaynaklarının olduğu bilincine varıldı ve sonucunda bilgi çağına doğru bir geçiş ortaya çıktı. Toplumsal, ekonomik, sosyal alan başta olmak üzere birçok alanda çıkış yolu arandı. Bunun sonucunda da bilgisayar başta olmak üzere bilgi ve değişim akışını gerçekleştirebilecek teknolojik gelişmeler yaşandı. Sanayi toplumundaki makine, kimya ve inşaat gibi endüstriyellerle maddi üretime yönelmiş olan emek-zaman giderinin, bilgi toplumunda bilişim tabanlı sayısal üretime çevrilmesi ve fiziksel emeğin yerini zihinsel emeğe terk etmesine yol açmıştır (Savaş 2014: 1).

Bilişim Devrimi, 1970’lerden bu yana bilgi ve iletişim teknolojilerini kökten etkilemektedir. Elektronik ve telekomünikasyon alanında ortaya çıkan yenilikler ve gelişmelerle birlikte dünya yeni bir döneme geçmiştir. Toplumsal yapılar değişmiş, özellikle gelişmiş ülkelerin toplumlarında yeni süreçler değer kazanmıştır (Atasoy 2007: 164). Bu dönemde, imalat sanayisine dayalı bir ekonomik sistemden ziyade, hizmet ve bilgi teknolojisine bağlı bir ekonomik yapıya doğru yöneliş olmuştur (Balay 2004: 77). Kısacası buradaki ekonomik yapılanmada sanayi ötesi bir dönüşüm yaşanmıştır (Kaypak 2011: 119).

Bilgi çağı, bilgi toplumlarının getirilerinin yanı sıra ulaşım, iletişim, üretim gibi daha birçok konuda insan hayatında ve zamanında tasarruf sağlayıcı fırsatlar ortaya çıkarmıştır (Kaypak 2011: 117). Ayrıca, Castells (1997: 5-17)’in de söylediği gibi 1970’lerden sonra bilgi, uzay, askeri teknolojilerindeki büyük atılım kısa süre sonra toplumun diğer aşamalarına da sıçrama gösterdi. Bilgisayar, televizyon, iletişim araçları, internet başta olmak üzere birçok gelişim toplumun tüm teknik alt yapısını kuşattı (Aktaran, Meder 2001: 76). Bilginin bu kadar uç derece gelişmesinin paralelinde toplumsal yapı da çok hızlı bir dönüşüm yaşadı. Çünkü artık bilgi küresel anlamda geçmişe kıyasla çok daha hızlı yayılmaya başladı. Bu da aynı hızda toplumun değişmesine yol açtı.

Yukarıdaki toplum biçimlerine ve dönemlerine bakıldığında, her toplum biçiminin dayandığı bir “geçim biçimi”, kendine özgü bir “yaşam biçimi” ve yaşam biçimiyle uyumlu “düşün biçimi” bulunmaktadır (Şenel 1982: 3-4). İnsanlığın oluşumundan bugüne kadar ortaya çıkan toplum biçimleri de içerisinde bulunduğu

dönem ve koşullar çerçevesinde şekillenmektedir. Bu yüzden insanlığın dünden bugüne farklılaşması, yaşam biçimlerinin değişmesi bununla alakalıdır. Toplumsal yapılar da tüm bu değişkenlerden etkilenir ve değişir. Tabii ki değişen unsurlar sadece yapılar değil insan ilişkileri ve davranışlarıdır da. Her şey değişirken insan davranışlarının değişmemesi mümkün değildir. Çünkü yapı ve yapının içindeki baş aktör insandır. Dolayısıyla tüm değişim, insan ilişkileri, algıları, davranışları, dayanışma ağ ve örüntüleri, örgütlenme düzeyleri vb. üzerinde etkilidir. Nitekim, bu süreçte yaşlılar tüm toplumlarda aynı öneme ve değere sahip olmadıkları gibi kimi toplumlarda yüceltilirken kimi toplumlarda değersizleştirilmiştir. Kimi dönemler yaşlının konumunu güçlendirirken kimi dönemler yaşlının güçlü konumunun çözülmesine neden olmuştur. Yaşlının konumundaki, yaşlı algısındaki değişimler ve değişimlere etki eden faktörler aşağıda “Toplumsal Değişme Sürecinde Yaşlı” başlığı altında incelenecektir.

2.4. Toplumsal Değişim Süreci ve Yaşlılık

Beauvoir (1970: XX-XXI)’a göre “insanın olduğu gibi ihtiyarlığın da varoluşçu bir tarafı vardır. Bu dönem bireyin zamanla ilişkisini değişikliğe uğratabilirken, tarihin değişik anlarında toplumun içeriğine göre de değişik tarzlarda yaşanmıştır.” Daha önce de sık sık vurgulandığı üzere, bir toplumdan diğerine farklılık gösterebilen yaşlılık, her toplumun kendi iç dinamiği, oluşumu, tarihsel gelişimi, yaşam ve geçim biçimlerine göre farklılık gösterebilmektedir (Beğer ve Yavuzer 2012: 2). Yaşanılan çağ, toplumsal yapı, kültür, ekonomik yapı, sosyal ağ vb. birçok faktör bu farklılığın nedenlerinden sadece bir kaçıdır.

Çalışmada, toplumsal değişme sürecinde yaşlılık olgusu, “Modern Öncesi Dönem” ve “Modern Dönem” olarak iki ayrı başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

2.4.1. Modern Öncesi Dönemde Yaşlılık

Yukarıda da belirtildiği üzere, geçmişten bugüne toplumlar çeşitli nedenlerle değişmektedir. Her birinin değişim sürecini etkileyen iç ve dış dinamiklerde benzerlikler kadar farklıları da bulunmaktadır ama asıl önemli olan, ortaya çıkan yeni

yapı ve bu yapıda nelerin değiştiği ya da değişmeden günümüze kadar tortular bırakarak süregeldiğidir. Burada üzerinde durulması gereken konu, ilkçağdan günümüze yaşlılar, toplumsal yapı içerisinde neredeydiler? Yaşlılara bakış açısı, yaşlının algılanışı ve kendisini algılayışı, yaşlının toplumdaki konumu nasıldı ve toplumsal değişme sürecinde nasıl evrildi?

Beauvoir (1970: XIII-XXVI)'a göre, “yaşlılığın ya da başka bir ifade ile ihtiyarlığın başlangıç zamanı, diğer dönemlere (çocukluk, gençlik) kıyasla net olarak belirlenmemiştir. Bu durum çağa ve yerlere göre değişirken, toplumun yaşlılara yönelik saygı gösterme durumu ve düşünceleri ikiyüzlü bir tutum içerir. O yüzden yaşlılığın yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda kültürel bir olgu olduğu unutulmamalıdır.”

Birçok toplumda yaşlının konumunda (ölüm-yaşam döngüsünde), yaşlı tanımında kültürel normlar ve o günün yaşam koşulları etkili olmuştur. Topluluklar veya toplumlar, içerisinde bulundukları mevcut yaşam koşullarına, inanışlarına, geleneklerine veya yaşlının sosyoekonomik-sosyokültürel durumlarına göre yaşlıyı, yaşlının mevcut yaşamını şekillendirmişlerdir.

Ortalama ömrün 20-25 yıl kabul edildiği ilkel topluluklarda kime yaşlı denilebilir? Sürekli yer değiştiren, zamanın büyük bir çoğunluğunu avcılık ve toplayıcılıkla geçiren, küçük gruplar halinde yaşam süren bu topluluk, vahşi doğaya karşı kendini korumaya çalışmaktadır. Zorlu yaşam koşullarının karşısında hayatta kalan bu insanların, kısa sürede yıpranma eğilimi göstererek güçten düştükleri (Akın 2006: 76-77), göz önünde bulundurulursa, güçten düşen insan yaşlı olarak kabul edilebilir. Söz konusu yaşlı tanımlaması net sınırlar içermese de bu düşünce Tufan (2002: 29) tarafından da desteklenmekte ve ilkel topluluklarda yaşlının, gücünü yitirmiş, eski enerjisi olmayan ve ağır işleri yapamayan insanlar olarak karşımıza çıktığını belirtilmektedir. Bu durum tüm ilkel topluluklara genellenemese de hemen hemen ilkel toplulukların büyük kısmında yaşlılığın, düşkünlük dönemi olarak kabul gördüğü söylenebilir. İkel toplulukların içinde de yaşlılığı bir düşkünlük ve çöküntü dönemi olarak ifade eden kavramsallaştırmalar yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (Bkz. Emiroğlu 1980: 90, 1985: 91, Aktaran: Konak ve Çiğdem 2005: 35).

İlkelerde yaşı ve yaşlılık için kullanılan “aşırı yaşı”, “yoksul yaşı”, “uyku dönemi”, “yararsız dönem”, “ölme vakti”, “zaten ölü”, “hasat çağı” anlamına gelen sözcüklerle yaşlılığın olumsuz algılar içerdiğini gösteren ifadelerden sadece bir kaçıdır.

Beauvoir (1970: 60-65)’a göre kimi topluma göre yaşlılık tiksindiricidir, baştan atılır ve üretici olmayan yaşı insan bir yük olarak görülür. Kimi toplumlarda kişi kendi geleceği ile kurduğu empati sonucunda yaşlısı ile duygusal bağlar kurar. Kimi toplumlarda da yaşı insan, yılların verdiği birikimi değerlendirebilirse büyük bir güç olarak görülür. Ancak her topluluğun yaşamaya yöneldiği düşünüldüğünde hemen hemen birçok topluluk gençliğe bağlanmış olan güçlülüğü, verimliliği yüceltmıştır. Buna istinaden, yaşlılığı yıpranmışlık ve kısırlık olarak gördüğü için bu dönemden korkar. Bu yüzden birçok mitolojiye göre de insan ırkının yaşaması ve devamının gelebilmesi için, tabiata ve insana gençliğin yeniden kazandırılması gerekmektedir. Bunun için de toplulukların kendilerine has tören ve ayinleri söz konusudur. Burada dikkat çekici nokta, toplulukların gençliği yaşatmaya çalışmasıdır. Bir diğer açıdan bakıldığında da yaşlılıktan ya da yaşlıdan kurtulma törensel hale getirilerek, yaşlının ortadan kaldırılmasının kılıfı da uydurulmuş olmaktadır. Örneğin, Tufan (2002: 36)’a göre, ilkel toplumların bazılarında rastlanan yaşı insanların öldürülmelerinin tek nedeni toplum içindeki tüketimi azaltmaktır. Böylece toplumun ayakta kalması sağlanmıştır.

Yine Beauvoir (1970: 62-65)’a göre “kendini tekrarlayan toplumlar, tabiatın kuruluş ve yıpranmasından korktukları için bundan korunmaya çalışırlar. Bunun için de düzenledikleri ayinlerde hayat bulmaya çalışırlar. Örneğin Dinkalar’da, “yaşarken ölme” adeti önemli bir adet olup topluluğun devamı için gereklidir. Toplum içerisinde yerleri önemli olan bazı yaşlılar (yağmur yağdırıcı, balık avlamada usta), güçlerini kaybetmeye başladıkları zaman diri diri toprağa gömülürler. Burada, yeniden doğuş, canlılık ilkesinin gerçekleşmesi algısı yatar. İtalya, Fransa, İspanya’da Büyük Perhiz’in dördüncü Pazar “yaşı kadını kesme günüdür. Söz konusu törenlerle birlikte insanlığın devamı sağlanmak istenirken; mevcut toplum genç ve dinamik bir yapı içerisinde bırakılmaya çalışılır.”

İlkel topluluklarda yaşlılarına kötü davrananlar olduğu kadar iyi davrananların da olduğu (Canatan 2008: 45) birçok çalışmada ortaya konulmuştur. Bunlardan biri Akın'ın çalışmasıdır. Akın (2006: 62-63)'a göre “örneğin Nijerya’da Bantu kollarından biri olan Tiv’ler, kendilerine din ve büyü ile ilgili bilgileri aktaran yaşlılarına saygı gösterirken, yaşlılar söz konusu yetenek ve bilgilere sahip değillerse hiçbir görev içinde bulundurulmazlar”. Diğer taraftan “göçebe yaşayan Yakut’lar sürü hayvanları ve at yetiştiriciliği yapmanın yanında zorlu iklim koşulları ve açlıkla mücadele ediyorlardı. Gelişimin başında olan bu uygarlıkta bilgi ve deney hiçbir işe yaramazken toplumda büyü rol oynamaktaydı. Bu toplulukta yaşlılar arasında sadece şamanlar saygı görürdü ya da babanın güçlülük durumuna göre ailenin otoritesi baba olurdu. Aksi taktirde babanın gücünü kaybetmesi ile birlikte oğulları mevcut otoriteyi ve yaşlının mallarını elinden alarak yaşlıyı ölüme terk edebilirlerdi” (Beauvoir 1970: 68). Çiğ balık dışında yiyeceği olmayan ve çoğunlukla yiyecek sıkıntısı çeken, soğuk iklimde yaşayan Japon Enü’lerinde de yaşlının tecrübeleri bir işe yaramazdı (Beauvoir, 1970: 69). Bolivya’da ormanda yaşayan Siriona’lar yarı göçebe topluluklar olup hep açlık sıkıntısı çeken topluluklardandı. Siyasi ya da toplumsal bir örgütlenmesi olmayan bu toplulukta yemek kavgaları söz konusudur. Herkes kendi hayatını düşünür. Zorlu yaşam koşulları nedeniyle ise 40 yaşına gelene kadar insanlar yıpranmış olurlar. Çocuklar ana babalarını düşünmezler. Yer değiştirme sürecinde hasta, elden ayaktan düşmüş bir yaşlı ölüme terk edilir ve diğerleri yoluna devam eder (Beauvoir 1970: 71). Fang’larda ise yaşlılar güçlerini kaybettikleri zaman tüm itibarlarını da kaybederler. Yaşlı kadınlar büyücü gözüyle görülür. Burada zenginlik ve büyüye bağlı bilgiler, yaşlılığın verdiği zayıflığı örtse de genel olarak ihtiyarlar toplumsal yaşamın dışına itilirler (Beauvoir 1970: 71-72). Diğer taraftan Bantu’larda yerleşik hayatta söz konusu olsa da dağınık bir yerleşim vardı. Tarım ve hayvancılık, avlanmak gibi uğraşları olan bu toplulukta çeşitli nedenlerle kıtlık dönemleri de yaşanmaktaydı. Yemeklerin hep birlikte yendiği bu topluluklarda önce kocalara sonra çocuk ve kadınlara yemek verilir; hasta ve yaşlılara da yemek verilse de ihtiyarlara pek önem verilmezdi. Ekonomik anlamda ellerinden bir şey gelmeyen bu grup, sevgi ve ilgi uyandırmazlardı (Beauvoir 1970: 73). Hopilerde, Creek ve Crow denen Hintlilerde, Güney Afrika’nın Bosşımanlarında, yaşlıyı köyün dışında bulunan bir kulübede az miktarda ekmek ve su ile bırakmak bir adetti (Beauvoir 1970: 76).

İlkel topluluklar avcı ve toplayıcılıkla geçimlerini sürdürdükleri için, buradaki temel amaç topluluğun devamlılığını sürdürebilmektir. Bu devamlılığın sürdürülmesine, güçten düşme ile engel olan yaşlının topluluk dışı bırakılması/katli söz konusu olabilmektedir.

Genellikle yaşadıkları coğrafyanın ve iklim koşullarının etkisinde kalan bu topluluklarda yaşamın sürdürülmesinde insan enerjisi ve gücünün gerekli olduğu düşünüldüğünde, hızı ve gücü azalan yaşlılar yaşadıkları gruba sorun oluşturmaktadırlar (Canatan 2008: 45). Bu nedenle yaşlılar, toplumsal ya da topluluk yaşamının dışında bırakılmaktadır ve yük olarak değerlendirilmektedir.

İlkel toplulukların hepsi için yaşlıları ortadan kaldırma isteklerinin olduğu söylenemez. Örneğin “Şukşelerde ihtiyarlara saygı gösterilir. İhtiyarlığın ortaya çıkardığı zayıflık sosyal yaşamda uygulanmaz; aksine aileyi baba (yaşlı) yönetir ve sahip olduğu mülkiyeti ölünceye kadar muhafaza eder. Bu toplulukta bağlar çok sıkıdır (Beauvoir 1970: 86). Yakut’larda da ihtiyarlar değerlidir. Sahip oldukları servetleri ellerindedir. Göç sırasında mevcut yeri belirleme güçleri vardır (Beauvoir 1970: 86).” Yine “Yaghanlarda da yaşlılar iyi bir aile ilişkisi içerisindeyler. Yaşlının çocukları ve torunları ile güçlü ilişkileri vardır ve yaşlı ile alay edilmez, aksine yaşlıya saygı gösterilir. Burada yaşlıların tecrübelerinden faydalanılır. Aleutlarda yaşlıların tecrübelerine değer verilir ve ihtiyarları bırakmak şeref kaybı olarak görülürdü. İhtiyarlar elden ayaktan düşmüş konumda olsalar dahi sahip çıkılır ve saygı gösterilirdi (Beauvoir 1970: 88-90).”

Yukarıdaki örneklerde yaşlının “olumsuz” konumu daha çok bedensel etkinlikler çerçevesinde değerlendirilmiş olsa da Tufan (2002: 39-40)’a göre, “ilkel topluluklarda yaşlının toplum içindeki saygınlığının ve prestijinin sadece bedensel aktivitelere katkı sağlama olduğunu söylersek eksik bilgi vermiş oluruz. Mal ve mülk sahibi insanların, bedensel katkıları olmadan da üretken kabul edildikleri, saygı gördükleri mevcuttur”. O halde mal+mülk = hak sahibi olmak ya da ölüme terk edilmemek, yaşama hakkının devam etmesi anlamına gelmektedir sonucunu çıkarabiliriz.

Kısaca birçok toplumda olduğu gibi ilkel topluluklarda da kabul görebilmek için, güç-kuvvet-mal-mülk-tecrübe gibi belli başlı nitelikler sahip olunması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yaşlılarda da en büyük dezavantaj, tıpkı günümüzde olduğu gibi bu nitelikler sahip olmak neredeyse mümkün olmadığı için, dışlanma ya da ölüme terk edilme durumları kaçınılmaz görünmektedir.

İlkel topluluklardan sonra Tarım Devrimi ile birlikte toplumsal ve ekonomik ilişkiler farklı bir boyutta yaşanmaya başlanmıştır. Burada en büyük değişiklik, göçebe konumda olan, yemek içmek, barınmak için doğa ile birebir mücadele etmek zorunda kalan insanın, yerleşik yaşama geçmesidir. Buradaki konum değişikliği insanların başta ekonomik sonra da sosyal ilişkilerini etkilemiştir. Ortaya çıkan yeni toplum “tarım toplumu” olarak tanımlanırken, bu toplumun en önemli özelliği toprağı ve emeğı birinci planda tutmasıdır. Daha da önemlisi, tarım ile birlikte doğanın besleme kapasitesi, bir önceki döneme oranla çok fazla artmış, bu da nüfus artışına yol açmıştır. Bayraç (2003: 45)’ın da dediğı gibi tarım toplumunda toprak ve emek önem kazanırken, insanlar geleneksel tarım bilgisi ile birlikte üretim yapıp yaşamlarını sürdürme sürecine girmişlerdir. Tarımdaki teknik bilgilerin gelişmesi ve değişmesi ile birlikte tarımdaki mevcut verimlilik daha da artmış ve daha az emek harcanırken daha fazla ürün ortaya çıkmaya başlamıştır.

Geleneksel toplum özelliğı ile tanınan tarım toplumunda daha çok cemaat algısı vardır ve bugüne kıyasla teknik bilgi çok fazla yoktur (Meder 2001: 73). Sosyal hayatta yüz yüze ilişkilerin yaşandığı, din, inanç ve kader ekseninde bir zihniyetin hakim olduğu bu toplumda; eğitim oranı düşük, teknoloji kullanımı yaygın olmazken, hayat standartları oldukça düşüktür (Coşkun 2012: 298). Homojen bir yapıya sahip olan tarım toplumunda birincil ilişkiler söz konusudur. Farklılaşmanın aşırı olmadığı bu toplumda, modern topluma kıyasla çatışmaya da çok fazla rastlanmaz. Bu nedenle, değerlerin kuşaktan kuşağı aktarılması daha kolaydır (Canatan 2008: 65). Değerlerin aktarımında, başka bir deyişle sosyalleşme sürecinde en önemli hazinenin yaşlılar olduğu göz önünde bulundurulursa, Çiftçi (2008: 226)’nin de belirttiğı gibi geleneksel toplumlarda, yaşlı bireyin hem toplum içinde hem de aile içinde ağırlığı bulunmaktadır. Aile bireylerinin

yaşlıya bakması, yaşlıya saygıda kusurunun bulunmaması söz konusudur. Yaşlıya yönelik bu söz konusu tutumda, yaşlının hayat tecrübesi, inançlar ve kültürel kodları da etkilidir.

Geleneksel toplumda bilgi, yaş ve tecrübe ile elde edildiğinden (Aslan ve Yılmaz 2001: 95) dolayı yaşlılar, ikinci kuşağın yetişmesinde, kültürün korunmasında önemli bir role sahip olmuştur (Kalinkara 2012: 4). Geleneksel toplumlarda, yaşlı anne baba ile ilgilenmek ailenin sorumluluğu olarak görülmektedir. Yetişkin çocuklar bu konuda en önemli destek ve sosyal iletişim ağıdır (Halpern 1987, Aktaran: İçli 2008: 35). Özellikle yaşlı bireyin sorumluluğu, başta erkek çocuğa ait olmakla birlikte evin gelininin de bu sorumlukta payı bulunmaktadır (Yıldız 2012: 11) Ayrıca geleneksel toplumlarda yaşlının toplumsal olduğu kadar siyasal bir ağırlığının olduğu da kabul edilmektedir. Güvenç (1984: 255-257)'in de belirttiği üzere geleneksel toplumlarda yaşlılar köy yönetiminde etkilidir ve birçok nedenle gençlerin yaşlılara saygı göstermesi beklenmektedir.

Konu ile ilgili literatürden hareketle, tarım toplumunda bir diğer ifade ile geleneksel toplumda, yaşlıya değer verildiği, ilkel topluluklara kıyasla yaşlının konumu daha iyi olsa da, bunda da çevrenin, yaşam koşullarının, ekonomik yapının etkisinin göz ardı edilmemesi gerektiği söylenebilir. Yaşlının konumunun sarsılmaya başlaması ise, aşağıda ayrıntılı olarak değinilen ve “devrimler çağı” olarak ifade edilen 19. yüzyıldan itibaren başlamıştır.

On dokuzuncu yüzyıl, büyük toplumsal dönüşümlerin ve toplumsal sorunların yaşandığı bir dönemdir ki sosyoloji de bu dönemin bir ürünüdür. 1789'da gerçekleşen Fransız Devrimi, 1756'da buhar makinesinin bulunuşu ile gerçekleşen Sanayi Devrimi bu hızlı değişim ve dönüşümün başlangıcı olmuştur. Bir yandan İmparatorluklar yıkılıp yerini ulus devletlere bırakırken, bireycilik ve sekülerizm de bu yeni toplum tipinin temel bileşeni olmuştur. Diğer taraftan da Sanayi Devrimi ile birlikte Tarım Toplumu yerini Sanayi Toplumu'na, başka bir deyişle Geleneksel Toplum yerini Modern Toplum'a bırakmıştır.

Sanayi Devrimi ilk başta ekonomik bir atılım gibi görünse de, sonuçlarına bakıldığında toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel vb. birçok alanı etkilemiştir. Özellikle insanların yaşam biçimlerinde, ilişkilerinde büyük değişimler yaşanmıştır. Günümüzde kabul gören modern toplumun temelleri de bu devrimin sonuçları ile ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla söz konusu bu hızlı değişim süreci yaşının konumunu da etkilemiştir. Her şeyden önce Sanayi Devri sonucu bilim, teknoloji ve tıp alanındaki buluşlar, gelişmeler (örn aşının bulunması) ortalama yaşam süresinin de uzamasına neden olmuştur.

2.4.2. Modern Dönemde Yaşlılık

Sanayi Devrimi, bir seri teknolojik yeniliğin üretimde kullanılmasının ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlara yansımaları kapsayan bir süreç olarak gerçekleşmiştir. 1756 yılında buhar makinesinin bulunarak enerji kaynağı haline dönüştürülmesi teknolojik açıdan dönüm noktası olmuştur (Kutlu 2000: 7, Aktaran: Bayraç 2003: 45).

Tarihte hiçbir değişim Sanayi Devrimi kadar yaygın ve geniş olmamıştır. Yeni teknolojiler, toplumsal ve fiziksel yapının görünümünü, toplum yapısını ve bu yapıyı oluşturan kurumları etkilemiştir (Çakır 2011: 133). Tarım ekonomisinde alışılmış bütün yapılar değişirken, üretimin sanayileşmesi ile birlikte sosyo-ekonomik yapıların ve ilişkilerin buna göre şekillendiği bir toplum yapısı ortaya çıkmıştır (Atasoy 2007: 164). En başta köylüler kentlerde sanayi işçisi olarak hayat bulmuş (Çakır 2011: 133) ve kırsal alanda toplumsal, ekonomik büyük dönüşümler yaşanırken, kırsal kültür kent kültürünü içselleştirmeye başlamıştır (Geniş 2009: 23).

Yaşanılan değişim her toplumda, toplumun yapısına ve kültürüne göre etkiler göstermekle birlikte, sonuçta Sanayi Devrimi aynı zamanda insanlar arasında yeni sosyal, ekonomik ilişkilerin yaşanmaya başladığı bir dönem olmuştur. Dolayısıyla söz konusu değişimler çerçevesinde yeni bir toplum geleneği, davranış kalıpları ve toplumsal kurallar ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ile birlikte insanlar tarım topluluklarından farklı bir yaşam tarzı içine girmiştir (Canlıoğlu 2008: 50-52). Ortaya

çıkan yaşam tarzlarının oluşmasına ortam hazırlayan öğelerden biri ise göçe bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olmuştur.

Arslantaş (2008: 172)’a göre, “kent olgusu tarih boyunca kültür ve uygarlıkların gelişmesinde önemli bir yere sahipken bu durum yirminci yüzyılın ikinci yarısında daha hissedilir bir boyuta ulaşmıştır. Sanayi Devrimi ile kent olgusu hem toplum yapısını niteleyen bir ağırlık kazanırken hem de öncekine kıyasla farklı bir kültür yapısını ortaya çıkarmıştır. Böylece kentlerde ortaya çıkan ekonomik, sosyal, siyasi ve idari yapılar insanlığın gelişimi için öncelik kazanmıştır.”

Artan kentleşme ile birlikte, büyük bir nüfus birikimi, yeni bir fiziksel ve sosyal yapılaşma, karmaşık ilişkiler ağı, iş dallarının farklılaşması, beraberlikten bireyselliğe geçiş içeren ve kendine göre bir yaşam tarzı oluşmuştur (Yahyagil 2011: 108). Hatta Canlıoğlu (2008: 52)’na göre “kent kültürünün yaygınlaşması ile birlikte sanayi öncesi dönemde olan gelenek, ahlak yapısı, ekonomik ilişkiler, yaşam tarzları hızla değişirken, insan hayatına yeni lüksler, alışkanlıklar girmeye başlamıştır. Bu durum insanları, yeni şeyler keşfetmeye yönelterek yeni şeylerin öğrenilmesine yol açmıştır”.

Sanayileşme ve onun ekseninde oluşan kentleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni toplum, modern toplum olarak literatüre geçmiş, toplum yapısında ortaya çıkan değişimler de modernleşme adı altında ele alınmaya başlanmıştır.

Tanım olarak modernleşme birçok anlamı içerisinde barındırmaktadır. Alatas (1996: 70-71)’a göre modernleşme; sekülerleşme, sanayileşme, ticarileşme, toplumsal hareketlilikteki artış, hayat standartlarındaki yükselme, eğitim ve okuryazarlık oranındaki artış, yüksek enerji tüketimi, sosyal güvence ağındaki yaygınlık gibi gelişmiş toplumların birçok niteliğini kapsamaktadır (Aktaran: Alatas 2013: 87). Modernleşme olgusundaki hakim özellik ise, tarıma dayalı toplumsal yapıdan sanayiye dayalı bir toplumsal yapıya geçiştir. Teknoloji ve sanayileşmenin temel alındığı modernleşmede, kırdan kente göçün vurgulanmasının yanı sıra artan ticaret olgusu da dikkat çekmektedir. Ayrıca toplumda belirli bir uzmanlaşmanın ve farklılaşmanın yaşandığı, toplumun eski özelliklerinin soyutlanıp yeni özelliklerinin tasarlandığı görülmektedir

(Aslan ve Yılmaz 2001: 94-97). Sonuçta ortaya çıkan ise yepyeni ve öncekinden çok farklı bir toplumsal yapı ve ilişki sistemi olmuştur.

Sanayi Devrimi ile birlikte kırsal ekonomiden kentsel ekonomiye doğru bir dönüşüm yaşanırken, standartlaşma ve uzmanlaşmayla ortak bir sanayi kültürü oluşmuştur. Bilgi ekonomisi ise üretimde, ailede, iktidar ve günlük ilişkilerde büyük bir değişim başlatmıştır (Toffler 2009, Aktaran: Kaypak 2011: 119). Söz konusu bu değişim, aynı zamanda geleneksel yapının çözülme sürecidir. Buradaki ilk çözülme, Süleyymanov (2010: 209)'un da belirttiği gibi, toplumsal yaşamdaki toplu yaşam yerine, bireysel yaşam ilkesinin hüküm sürmesidir. Ben merkezli yaşama, özel yaşama atfedilen değer artması ise bireyi çoğunluğa bağımlı olmaktan uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla sanayileşmenin, kentleşmenin, sekülerleşmenin ve uzmanlaşmanın söz konusu olduğu günümüz modern toplumlarında, “toplumsal hareketlilik”, “bireysellik” ve “ikincil ilişkiler” ön plana çıkmıştır. Kısacası günümüz çağcıl bireylerinin, toplumla çok da bir ilişkisi kalmamış, toplumdan bağımsız olarak hareket etmelerinin özendirilmesi ile birlikte, bireylerin aile ve sosyal sorumluluk duyguları körelmeye başlamış, bireysel çıkarların daha hakim olması söz konusu olmuştur (Duman 2012: 22).

Kentleşme, yabancılaşma, anomi, rasyonalizasyon, bürokratikleşme gibi belli başlı değişkenler, geleneksel toplum yapısının yanı sıra sosyal yapıları ve insani eylemleri değişime uğratarak kişilik sistemi, aile ve sosyal sistem içerisinde bireylerin tercihlerini de değişime götürmüştür (İçli 2002: 260, Aktaran: Çoban 2005: 47-48). Örneğin, sanayileşme ile birlikte okuryazar oranında artış görülmüş ve insanlarda farklı bir bilinç yapısı ortaya çıkmıştır. İnsanların yaşam tarzlarında değişiklikler yaşanması yanında, önem verdikleri alanlar da değişime uğramıştır (Tufan 2002: 55).

Geleneksel toplumda ailenin yapıcı aktörü olan kadınlar, kentin getirdiği koşullar doğrultusunda çalışma yaşamına girmeye başlamış ve kadının hayatındaki bu tercih sonucunda en fazla değişimin yaşandığı kurum ise aile olmuştur (Çoban 2005: 45). Çünkü kentleşme sonucunda, aile biçimsel olarak küçülme göstermiş, akrabalık ve birincil ilişkiler zayıflamıştır. Kadın, ekonomik özgürlüğe erişerek aile içindeki

konumunda değişim yaşıamıştır. Bunun yanı sıra ailenin kimi fonksiyonları diğer toplumsal kurumlara terk edilmiş, tüketime harcamalarında artış, boş zaman aktivitelerinde, eğlence vb. alanlarda değişim yaşıanmıştır (Yahyagil 2011: 108-109). Örneğin, aile içi üretim, yaşlılara bakım, eğitim, yemek, barınma, temizlik ve yıkama gibi işlevler ailede kadının görevi ya da aile üyelerinin görevleri olarak görölürken, özellikle kadının çalışma hayatına girmesiyle birlikte, bu görevler diğer toplumsal kurumlara devredilmeye başlamıştır (Duman 2012: 41; Çoban 2005: 45).

Oysaki geleneksel toplumlardaki geniş ailede yaşlının bakımı, evin temizliği, yemek, çocuğun eğitimi gibi görevlerin yerine getirilmesinde kadınlar büyük rol oynamaktaydı. Yani tüm bu ihtiyaçların giderilmesi aile kurumu tarafından gerçekleştirilmekteydi ve aile ekonomik anlamda da bir üretim birimiydi. Günümüzde ise yaşlının bakımı görevini üstlenen kurum ve kuruluşlar (gündüz bakımevleri, huzurevleri vb.) söz konusu olmaya başlamıştır. Sanayileşme öncesinde aile bireylerinin gerek kendi içerisinde gerekse sosyal çevreleriyle sıkı bir dayanışması söz konusu iken, sanayileşme sonrasında bu durum yerini duyarsızlaşma, yoğun ve rekabete dayalı bir iletişime bırakmıştır (Er 2009: 132-133). Ataerkil yapının hakim olduğu, babanın tek otorite kabul edildiği ailede, herkesin sözünün geçmeye başladığı bir süreç yaşanmaya başlamıştır. Çekirdek aile olarak nitelendirilen ve anne, baba, çocuk üçgeninden oluşan yeni aile yapısında dini adetlerin önemi ortadan kalkmaya başlamıştır (Soyyığıt 2002: 50).

Yaşlılığa ve yaşlılara karşı var olan mevcut tutumda sanayileşme ve ketleşmenin etkileri göz ardı edilemez. Kentleşme, yaşlıların statü ve prestijlerinin aşınmasında etkili olurken, sanayileşme dünyada ekonomik ve toplumsal değişimlere yol açmıştır. Bu süreçte çalışma koşullarındaki ve yaşam biçimlerindeki değişim ile birlikte yaşlıların aile içindeki durum ve konumu da değişmiştir. Aile üzerinde belli bir otoriteye sahip olan yaşlı bireyin, sanayileşme ve modernleşme ile birlikte çocuk ve torunları ile kuşak farklılıkları yaşadığı, otoritesini kaybettiği, tüketici konumuyla aileye yük olmaya başlayan bireyler olarak görölüğü bir gerçektir (Er 2009: 141). Ayrıca akrabalık ilişkilerinin zayıflaması ve ekonomik yoksunluk yaşlıların mağdur olmasına (Akın

2006: 71) neden olmuştur. Bütün bu değişim süreci sonucunda günümüzde yaşlı, yalnız ve güçsüz kalmaya başlamıştır (Arpacı 2005: 106-107).

Sanayi toplumlarında, çalışmayan ve aktifliğini yitirmiş yaşlılar, toplumun üzerinde bir yük olarak görülmekte ve bunun nedeni ise emeklilik sistemi üzerinde sağlık ve sosyal giderlere yönelik baskılardır (Tufan 2007: 90). Sanayileşme, o günkü yaşlı insanların toplumdan dışlanmalarına neden olmanın yanında, yaşlıları “işe yaramaz” bireyler olarak lanse etmektedir (Tufan 2002: 63). Sonuç olarak ilkel topluluklardan günümüz modern toplumlarına kadar yaşlının hem konumu hem de algılanışı, olumsuzdan olumluya, olumludan olumsuzla doğru sallanan bir sarkaç misali üretim biçimi ve dolayısıyla toplum tipi değiştikçe sürekli değişmiştir.

2.5. Türkiye/ Finike ve Polonya/Rzeszow’da Yaşlılık

Genel olarak toplumsal değişme, modernleşme ve yaşlılık ilişkisine değinildikten sonra, bu başlık altında ise Türkiye ile Polonya’da toplumsal değişme, modernleşme ve yaşlılık ilişkisine çok genel hatları ile değinilmeye çalışılacaktır.

2.5.1. Türkiye’de Yaşlılık

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni, Osmanlı İmparatorluğu’nun devamı olup olmadığı tartışmalarının yapıldığı söylenebilir. Ancak çalışma konusu ile ilgili olmadığı için, bu tartışmaya girilmeyecektir. Sadece Osmanlı İmparatorluğu’nun yapısal bazı özelliklerine değinilmekle yetinilecektir.

Osmanlı Devleti’nden bahsedildiğinde akla gelen genellikle yönetim şekli olmaktadır. Kongar (2002: 56)’ a göre “Osmanlı’da padişah, mutlak yöneticiydi. Sultan sadece devlet yönetiminde değil, uyruklarının, bürokrasinin yaşamı üzerinde de söz sahibiydi. Bu durum padişaha karşı gelecek gücü önlemek ve merkezi otoriteyi korumak için iyi bir stratejiydi.”

Devletin gücü, farklı etnik kimlik, ırk, din ve dillerde milletlerin yer aldığı toplum yapısının 19.yüzyıl itibari ile çözülme sürecine girmesi (Acun 2007: 42) ve merkezi otoritenin azalması ile birlikte zayıflamaya başlamıştır. Böylece toplumsal ve siyasal anlamda değişme arayışları gündeme gelmeye başlamıştır. İleri (2009: 72)'nin de belirttiği gibi, Tanzimat Fermanı'ndan sonra, maliye, idare, askeri, sivil olmak üzere birçok alanda yenileşme hareketlerine gidilmiştir. Böylece devletin bütün kanallarında değişme yaşanmaya başlanmış, söz konusu değişimlerin devletin yıkılmasını önlemese de yeni kurulan devletin oluşumuna ön ayak olduğu söylenebilir.

Yaşlılık ile ilişkili olarak, Osmanlı Devleti'nin sosyal devlet yapısına değinilecek olunursa, Akkaya (2000)'nin da belirttiği gibi, “Osmanlı'da dinsel ve geleneksel kurallara dayanan hayır kurumları mevcuttur. Bu kurumlar yoksulların korunması açısından önemli roller üstlenen fitre, zekat, sadaka gibi dini bağışlar, daha çok insani yardım olarak görülürken; vakıflar, organize yardım kuruluşları olarak görülmüştür. Darülaceze, Darüleytam ve Kızılay gibi kurumlar sosyal yardım açısından önem kazanmıştır.” (Aktaran: Güvercin 2004: 91). Ayrıca Osmanlı Dönem'inde imarethaneler, aşevleri ve tekkeler özellikle muhtaç yaşlılara hizmet verilen yerler olarak bilinmektedir. Kurulan darülrehalar, yapılan vakfiyeler ve hastaneler ise günümüzdeki yaşlı bakımı ile ilgili hizmetleri yerine getirmektedir. Sosyal Hizmetlerin, 19.yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından yerine getirildiği Osmanlılar'da, 19.yüzyıl ve sonrasında hizmet veren kamu kuruluşları ve hayır kurumları kurulmaya başlamıştır. Bu kurum ve kuruluşların arasında 1868 yılında kurulmuş olan Kızılay Derneği ve 1895 yılında kurulmuş olan Darülaceze vardır. Darülaceze önce, sakat ve yoksul erkek, kadın ve kimsesiz çocukları korumak amacıyla hizmete girmiş olup, günümüzde İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı, döner sermaye ile yönetilen bir kurum halinde yer almaktadır (ASPB 2013: 12). Tüm bu kuruluşların yanında tarıma dayalı, geniş aile yapısı olan Osmanlı'da yaşlı, hasta, engellilere gerekli bakım aile bireylerince verilmektedir.

Cumhuriyet Türkiye'si, egemenliği dinsel-geleneksel kaynaktan, halk kaynağına kaydırmaya çalışmıştır. Bu da devletin eskiye kıyasla siyasal farklılaşmasına neden olmuştur. Buna rağmen, Osmanlı toplumsal yapısı Cumhuriyet'in önemli belirleyicisi olmuştur. Bir yandan toplumsal ilişkilerde geleneklerin etkisi devam ederken, diğer

tarafından siyasal iktidarın niteliği de biçimlenmiştir (Kongar 2013: 318). Acun (2007:62)'a göre Türkiye Cumhuriyeti, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan inkılaplar sonucunda değil, Tanzimat'tan bu yana yapılarak gelen yenileşme çabalarının sonucunda nitel bir değişim yaşamıştır.

Cumhuriyetin kuruluş aşamasında toplumsal yapısına bakıldığında köylü nüfusun ağırlıkta olduğu bir toplumsal yapı söz konusudur. Tarım dışı faaliyette bulunan işçi kesimi ise Osmanlı'ya başkentlik yapmış ya da piyasaya dönük tarımsal etkinliklerin yürütüldüğü merkezlerde yer almışlardır (Güler 2011: 76). Bu durum 1950'li yıllara kadar da böyle devam etmiştir. 1950'ye kadar nüfusun büyük bölümünü hala köylüler oluşturmaktadır. Halk, saban ve öküz kullanan, kaderci, İslami öğeleri barındıran; köylerde geniş aile ve akrabalık ilişkileri içerisinde yaşam süren, kendi kendine yetebilen bir yapı içerisinde yaşamaktadır. Bu tablonun aksine İstanbul, İzmir, Adana gibi kentlerde ticaret, bankalar, ticari firmalar gibi kurumlar mevcut olup toplumsal yapının farklılaştığı söylenebilir. Kıray (2006:332)'a göre bu farklılaşma, daha çok ikili bir yaşam biçiminin ortaya çıkmasını resmetmektedir.

Türkiye'de köy ve kent nüfusunda yıllar içerisinde değişimler olmuştur. Doğal olarak bu değişimler nüfusun miktarını, yapısını ve dağılımını da etkilemiştir (Güreşçi 2010: 79). “Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun önemli bir kısmı köylerde yaşamaktaydı. Yıllar içerisinde köyden kente yaşanan göçlerle birlikte bu durum şehirlerin lehine gerçekleşmiş olup özellikle 1950 sonrasında sanayileşme ve ulaşım imkanlarının gelişmesiyle birlikte şehirdeki nüfus artarken köylerdeki nüfus azalma eğilimi göstermiştir (Anonim 2009b, Aktaran: Güreşçi 2010: 79-80).

Tuik'in genel nüfus sayımlarına baktığımızda 1927 yılında %75,78 olan köy nüfusu 2000 yılında %35,10'a gerilemiştir. Buna karşılık şehir nüfusu 2000 yılında %64,90'dır (<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, 4 Temmuz 2015'te erişildi).

Göç, sosyal ve ekonomik bir olay olarak görülmekle birlikte, bireylerin ayrıldıkları ya da içinde girdikleri topluluklarda da sosyal, kültürel, ekonomik değişikliklere yol açmaktadır (Bahar ve Bingöl 2010: 44). Göç olgusu Türkiye

açısından ele alındığında Türkiye’de toplumsal yapısının değişmesinin baş aktörlerinden biri olduğu söylenebilir.

Koçak ve Terzi (2012: 164-166)’ye göre, “Türkiye’deki göç olgusu 50li yıllarda sanayileşmenin etkisi ve kentleşmenin ortaya çıkmasıyla hız kazanmıştır. 1950’li yıllarda kırdan kente göçler yaşanırken 1980’lerden sonra kentten kente göçler yaşanmaya başlamıştır. Özellikle sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte kentleşme oranı artarken göçler daha fazla yoğunluk kazanmıştır.”

Türkiye’de kentleşmenin birçok çekici ve itici nedenleri bulunmaktadır. Kongar (2002: 550-552)’a göre itici nedenler arasında tarım ekonomisindeki düşüş ve toprağın paylaşılması, Türkiye’de kapitalistleşme sürecinin başlaması ve tarım üzerinde büyük çiftliklerin egemenlik kurması, tarımda makineleşme, ekilebilir toprağın tükenmesi gibi etkenler bulunmaktadır. Diğer taraftan kentteki iş olanakları, sanayideki yüksek ücretler de (Keleş 1973: 38, Aktaran: Kongar 2002: 553) kentin çekiciliğini arttırmıştır. Sanayileşmenin gelişmesi, kırsal nüfustaki artış, tarım alanlarının aile içerisinde bölüşülmesi, tarımda makineleşmenin artması ve işgücünün azalması, eğitim ve sağlık hizmetlerinde olmak üzere (Keleş 1996’dan Akt.:Koçak ve Terzi 2012: 168) birçok etken kente yönelik göçü zorunlu kılmıştır.

Türkiye’de Yılmaz (2004: 255)’a göre, kentleşmenin gelişimi ve kurumlaşmasında 1950’li dönemler önemlidir. Türkiye’de kentleşme toplumsal ve ekonomik yönden ilk kez bu on yılda ağırlık göstermiştir. 1950’lerde ulaşım alt yapısı genişlerken, 1960’lı yıllarda daha hızlı bir sanayileşmeye yönelim olmuştur. 1980 ve sonrasında da sanayileşmede farklı boyutlarda ilerleme yaşanmaya başlanmıştır (İleri 2009: 69). Diğer taraftan köylülerin hayatına yeni teknolojiler girmiştir (Kıray 1999, Aktaran: Yapıcıoğlu 2009: 14). Özellikle köylünün hayatına tarımda traktör ve diğer aletlerin girmesiyle birlikte, şehirleşme, nüfusun işçileşmesi, ücretlileşmesi vb. yapısal değişme başlamıştır (Kıray 1999: 375, Aktaran: Yapıcıoğlu 2009: 14).

Söz konusu değişimle birlikte kente göçen ne kentli ne de eski köylüdür. Topraktan kopmuş köylüler serbest köylüdür ve şehirlerin hızla değişmesinde büyük bir rolü bulunmaktadır. Türkiye’de yaşanan değişim gelişmiş sanayi ülkelerinin aksine

uzmanlaşma, farklılaşmış bir örgütlenme, hızlı bir şekilde değil yavaş bir şekilde oluşmuş (Kıray 2006: 318) ve oluşmaktadır. Buna ek olarak Türkiye’de kentleşme, gelişmiş ülkelerden farklı olarak sanayileşmeden çok daha hızlı olmuştur. Bu nedenle de kentler, gelen nüfusu iş açısından özümseyecek alt yapıya sahip değildir.

Türkiye’deki hızlı sosyal değişme başta büyük şehirlerdeki gündelik hayat tarzını etkilemektedir. Eski ve yeni arasında çatışma yaşanırken geleneğin cinsiyete ve yaşa dair rol ve beklenti kalıpları bilhassa şehirlerde muallaklaşmıştır. Gündelik hayat tarzı, sosyo-ekonomik değişikliklerle birlikte yaşanan hareketliliğin yanı sıra, aynı ya da farklı mekanda yaşayan geniş ailelerin anne-baba-çocuk olarak küçülmeleri söz konusu olmuştur (Kağıtçıbaşı 1990, 1996, Aktaran: Arkonaç 1999: 2-3).

Türkiye’de sanayileşme çabaları ile birlikte toplumun tamamı sanayileşmeye de bu dönemdeki kent ve kent yaşamı bir sanayi kentine benzemeye başlamıştır. Ancak bununla birlikte köylülük aynı kalmıştır 1950’lerdeki tarım eski köylülükteki değişimle birlikte (Kıray 2006: 332), tüm topluma yayılmaya başlayan temel bir toplumsal değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Değişim, binlerce yıl öncesinde hakimiyet süren eski kırsal toplumu temelinden sarsarak toplumu tabakalaştırmış, meslek yapısını ve tüm insan ilişkilerini etkilemiştir. Böylece yeni değişimle birlikte yeni tüketim kalıpları, yaşam biçimleri eğlence şekilleri, kadının statüsünde değişiklikler gibi birçok alanda değişim yaşanmıştır (Kıray 2006: 333).

Söz konusu değişimler Türkiye’nin toplumsal yapısında kuşaklararasıdaki değerlerin ve sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde tampon görev üstlenen, köyde ve kentte önemli bir işleve sahip olan aileyi (Tatlıdil 2010: 235) de etkilemiştir. Metropollerde yığılmalar, işsizlik, kadın istihdamındaki artış, kitle iletişim araçlarının kullanımındaki yaygınlık, kentin olanaklarına sahip olma arzusu, insan ilişkileri ve tüketim kalıplarının değişmesi aile içerisindeki ilişkilerin değişmesine (Birol 1994: 242) yol açan etkenlerden bazılarıdır. Özellikle kadınların eğitim ve ekonomik hayata katılması, sanayileşme ve kentleşme süreçleri Türkiye’de aile yapısını çekirdek aile konumuna taşımıştır (Kongar 2002: 585) ve ailedeki geleneksel aile değerlerinin değişmesine neden olmuştur. Kongar (2002:588)’a göre bu süreçte sadece kentteki

aileler değil kırsaldaki aileler de değişim göstermiştir. Çünkü Türkiye’de kitle iletişim araçlarındaki yaygınlaşma ve kırsal alanların pazar ekonomisi ile buluşması, kırsal alanlardaki aile yapısının da etkilenmesine neden olmuştur. Burada hem aile içi ilişkilerde hem de tüketim normlarında değişimler görülmüş ve kentsel aileye doğru bir benzeşme yaşanmıştır.

Yaşanan sosyoekonomik ve sosyokültürel dönüşümlerle birlikte yaşlının aile içindeki önemi ve otoritesi büyük oranda sarsılmıştır. Sosyal güvenlik kapsamı dışında kalan kişilerin bakımı için büyük sorun ortaya çıkmıştır. Artık toplum ve aile, yoksul ya da kimsesiz yaşlıya bakmanın devletin görevi olduğu kanaatine varmıştır. Özellikle 1980 sonrasında hızla gerçekleşen kapitalistleşme süreci ile geleneksel değerler, yaşlıya bakım ve yaşlıyı koruma büyük bir erozyona uğramıştır (Gitmez 2000: 132-133, Aktaran: Danış 2009: 72-73). Köyden kente yaşanan göç, çocukların aile ve çevresinden uzakta ya da farklı yerlerde yaşamaları, ailelerin küçülmesi, kadınların iş hayatında dahil olması gibi kültürel değişimler, yaşlıların bakım sorumluluğunu alma beklentisini azaltmıştır (Bloom, Jimenez, Rosenberg 2012: 83, Aktaran: Bulduk 2014: 56). Özellikle ailedeki yapısal değişim yani küçülme, Türk geleneğinde yaşlıya saygı gösterme, aile içerisinde yaşlıya bakma veya onu destekleme gibi normları zorlamıştır (Arkonaç 1999: 3). Özellikle geçen iki yüz yıla bakıldığında Türkiye’de hızlı bir toplumsal değişme süreci yaşanmaktadır. Göka (2012)’nın da belirttiği gibi modernleşme süreçleri ile ortaya çıkan gündelik hayat ve aile anlayışı, geleneksel yapılar söz konusu yapıların içindeki değişim yaşlıların konumlarını da tehdit etmektedir(http://www.zaman.com.tr/yorum_gelenekselle-modern-arasinda-turkiyede_yaslilar_1262274.html, 10 Mayıs 2015’te erişildi).

Türkiye büyük bir demografik değişim geçirmektedir. Söz konusu değişimle birlikte toplumsal, ekonomik ve siyasi yaşamda da birtakım değişikliklerin yaşanması ya da yaşanacak olması kaçınılmazdır (Hoşgör ve Tansel 2010: 14). Burada nüfusun beslenmesi, konut, eğitim ve sağlık ihtiyaçlarına ilişkin yatırım, sosyal güvenlik işlemlerine yönelik planlamalar, yaşlı nüfusun sağlığı, bakımı ve rehabilitasyonu gibi konularda doğru adımların atılması gerekmektedir (Hoşgör ve Tansel 2010: 58).

Türkiye’de 2023 yılı için tahmini beklenen yaşam süresi erkeklerde 75,8, kadınlarda 80,2’dir. Ortalama beklenen yaşam beklentisi ise 77,9’dur (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027, 4 Temmuz 2015’te erişildi).

Önümüzdeki yıllarda nüfusun yaş yapısında özellikle çalışma çağındaki 15-64 yaş arasındaki grup, yıllar içinde artmaya devam edecek ve 2041 yılında en üst seviyeye ulaşacaktır. Ardından gelen süreçte gerileme başlayacak ve demografik fırsat penceresi kapanacaktır. Kısacası 2041 yılı sonrasında çalışma çağındaki nüfus azalmaya başlayacak, sadece 65 yaş ve üstü artış gösterecektir. Söz konusu yaş grubu, toplumsal yükümlülüklerin artışına sebep olacaktır. Mevcut sosyal güvenlik sistemi içerisindeki finansal güçlükler düşünüldüğünde, yaşlı nüfusun artışı ile birlikte sistemin de güçlendirilmesi gerekmektedir (Hoşgör ve Tansel 2010: 103). Aksi takdirde gelişmekte olan ülkelerde görülen ve aile kurumu ile çözülmeye çalışılan krizler, ailenin küçülmesi ya da ortadan kalkması ile birlikte çözüm süreci sıkıntıya düşecektir. Şayet Türkiye’de de gelir, sağlık, barınma, ulaşım, beslenme, çalışma, güvenlik gibi (Ercil, 2011, http://www.tuyev.org.tr/haberler/index.php?haber_id=6, 8 Temmuz 2015’te erişildi). sorunları ortadan kaldıracak politikalar üretilmezse, geleceğin Türkiye’sini çok büyük problemler beklemektedir. Bu nedenle Hoşgör ve Tansel (2010: 104)’in de belirttiği gibi , “politika yapıcılar istihdam yaratma, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konularında geçerli politikalar yaratmalıdırlar”.

Türkiye’nin 0-14 ve 15-59 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı düşmektedir. Toplam nüfus içinde 2000 yılında %5, 69 olan yaşlı nüfus, 2050 yılı için %17,32 oranında tahmin edilmektedir. 2000-2050 döneminde yaşlı nüfustaki oransal artış genç nüfusa göre 3 kat daha fazladır. Söz konusu değişikliğe bakılarak uygulanan sağlık hizmetleri de revize edilmelidir. Bugüne kadar daha çok anne-çocuk sağlığı üzerinde yoğunlaşan sağlık sektörü, giderek daha fazla artış gösteren yaşlı nüfusa kaymalıdır. İleri yaş gurubunda ortaya çıkan ve bulaşıcı olmayan hastalıkların, yine yaşlı grupların evde bakım gibi sağlık sorunlarına yönelik hesaplamalar ve koruyucu önlemler alınmalıdır. Nüfus artış hızındaki düşüş, yaşam beklentisinin uzaması sonucunda çalışma çağındaki aktif sigortalılar azalırken, pasif sigortalıların sayısında

artış yaşanacaktır. Ayrıca sağlık sigortası sunumunda da dengeler değişecektir (Hoşgör ve Tansel 2010: 113-155). Sonucunda ise ortaya büyük bir finansman krizi çıkacaktır.

Türkiye’de yaşlılara yönelik hizmet ve sosyal yardım yürütülmesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın yeniden yapılandırılma sürecine girmesiyle gerçekleşmiştir. Sosyal yardımlar ve hizmetler bakanlık bünyesinde oluşturulan müdürlükler çatısında gerçekleştirilirken Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu (SYDV) ve Özürlü ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü (Alper, Değer ve Sayan 2012: 55) yaşlılara yönelik hizmetler sunmaktadır. Ayrıca 65 yaşını geçen ve muhtaç olan Türk vatandaşlarına aylık bağlanmaktadır (Alper, Değer ve Sayan 2012: 57).

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde 1930’da yürürlüğe giren kanunla yaşlılara yönelik uygulanan sosyal hizmetler ilk defa kamu kuruluşu olan belediyelere bakıma muhtaç (yaşlılara) kişilerin korunması, yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlüğünün verilmesi amacıyla huzurevi adı altında yatılı yaşlı kuruluşları açılmıştır (ASPB 2013: 12). Söz konusu kuruluşlar bugün de varlığını sürdürmekte olup Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve yerel yönetimle bünyesinde devam etmektedir (ASPB 2013: 14). Ayrıca Yaşlı Hizmet Merkezleri, Alzheimer Hastası Yaşlılar Gündüzlü Bakım Merkezi, Kurum ve Evde Bakım Hizmeti, Yaşlılık Aylığı gibi hizmetler mevcuttur (Bkz: ASPB 2013).

2.5.2. Polonya’da Yaşlılık

Öncelikle belirtilmesi gereken nokta, Polonya ile ilgili sınırlı sayıda İngilizce kaynağa erişilebildiğinden, söz konusu ülkede toplumsal değişme, modernleşme ve paralelinde aile yapısındaki değişime ilişkin yeterli kaynağa ulaşılmamış. Bu nedenle verilen bilgiler çok tatmin edici olamamıştır. Ancak alan araştırması verileri değerlendirilirken yapısal özelliklere elde edilen verilerden hareketle yer verilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle de bu başlık altında daha çok siyasi ve ekonomik yapı üzerinde durulacaktır.

Polonya 1999 yılı itibarıyla gerçekleştirdiği idari yapılanmasıyla 16 İl’e bölünmüştür (Kolektif 2014: 9). Ülke, %96 Leh nüfusuyla etnik açıdan Avrupa’nın en

homojen toplumlarından biridir. Dini yapısında ülke nüfusunun %95'i Katolik Hristiyan'dır. Bu nedenle Katolik Kilisesi'nin halk üzerinde siyasi nüfusu ve etkisi çok fazladır (Altıntop 2004: 7, Aktaran: Erdal ve Çolakoğlu 2007, 90).

Yakın tarihine bakıldığında Polonya, Almanya ve Rusya gibi iki büyük güç arasında kalmış bir ülkedir. Bu durum Polonya'nın iç ve dış politikalarını da derinden etkilemiştir. Soğuk savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin liderliğindeki Varşova Paktı içerisinde yer alan Polonya, komünist rejimin iktidarda olduğu yıllarda Batı'ya açılmıştır (Erdal ve Çolakoğlu, 2007: 74). Aslında Polonya İkinci Dünya Savaşı sonunda Doğu Bloğu içinde yer almasına rağmen Batı ile ilişkilerini soğutmamış ve Doğu Bloğu'ndan ayrılan ilk ülke olmuştur. 1989'da Doğu Bloğu'nun dağılmasının ardından Avrupa'nın yeni siyasi yapısı içinde yer almaya çalışan Polonya, 1994 yılında Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu yapmıştır (İneci 2002: 137, Aktaran: Yakar 2005: 450). Kısacası Polonya için, Batı'ya açılma ve demokratikleşmeye giden sonraki süreçte içte ve dıştaki gelişmelerin büyük etkisi olmuştur (Erdal ve Çolakoğlu, 2007: 74).

Polonya'nın tarihine bakıldığında, birçok devlete karşı direnmesi söz konusu olmuştur. Devlet olabilme adı altındaki tüm kargaşalara rağmen kültürel olarak varlığını sürdürebildiği söylenebilir. Özellikle boyunduruk altında olduğu dönem boyunca ulusal kimlik, güçlü bir şekilde varlığını sürdürmüştür. Burada çok çeşitli faktörler rol oynarken özellikle dil, gelenek, milis güçler ve Katoliklerin etkisi kaçınılmazdır (Kolektif 2014: 24).

Doğu Bloğu'nun dağılmasından sonra geçmişi ile hesaplaşma yaşayan, Avrupa Birliği üyeliği sürecinde kimlik arayışındaki Polonya'da onlarca yıl bastırılan Katolik inancı ve muhafazakar aile değerleri yükselen değerler arasında yer almaktadır. (<http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=15218>, 29.05.2014'te erişildi). 1980 yılında Polonya'daki ekonomik ve politik kriz, ailenin birleşmesi ve nesiller arası dayanışmayı arttıran bir unsur olmuştur (Synak 1990: 335). 1989'daki politik değişime kadar kamusal alandan özel alana bir geçiş yaşanmıştır. Burada başta ekonomik hayatta olmak

üzere toplumsal yaşamdaki hayal kırıklıkları ve eksiklikler, aile hayatındaki dayanışma ve değeri arttırmıştır (Synak 1990: 335).

Polonya’da pek çok hanede 3 kuşak bir arada yaşayabiliyorken, hane üyeleri ev ve çocuk bakımı sorumluluklarını paylaşmaktadır. Polonyalıların çoğu 20li yaşların ortasına kadar aileleri ile birlikte yaşarlarken, yaşlıların bakımı ise evde aileler tarafından gerçekleştirilmektedir (Kolektif 2014: 215).

Batı ülkeleriyle kıyaslandığında, Polonya’da ailelerin geleneksel yapıya daha yakın olduğu söylenebilir. 1960’ların ortalarında Piotrowski’nin Polonya’da yaptığı bir çalışmada, yaşlıların çoğunluğu çocukları ile birlikte ya da çocuklarına yakın yerlerde yaşamaktadırlar (Piotrowski 1973, Aktaran: Synak 1990: 335).

Polonya, 20. yüzyılın ikinci yarısında büyük bir oranla kırsal toplum olmaktan çıkıp nüfusun büyük bir çoğunluğunun şehirlerde yaşadığı bir nüfus yapısına dönüşmüştür. Özellikle II. Dünya Savaşı’nın ardındaki 30 yıl, ülkenin sanayileşmesini ve yeniden yapılanmasını hızlandırmıştır. Ancak savaş sonrası dönemde, Polonya şehirleri diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha küçük kalmıştır. Polonya’nın tarım köylüsü geleneği oldukça iyi korunduğu için kırsal bölgeler, yaşamın her cephesinin hızla modernleştiği kasaba ve şehirlerin gerisinde kalmıştır (Kolektif 2014: 8).

Polonya’da göçlerin yönleri ve nedenleri de Batı ülkelerine göre oldukça farklıdır. Savaş sonrasında gençlerin kırdan kente gerçekleştirmiş olduğu göçlere bağlı olarak, yaşlılar da çocuklarından yardım alabilmek için kırdan kente göç etmişlerdir (Synak 1990: 338). Burada yaşlıların mekansal değişiminde bakım ya da çocuklarından yardım alabilmek algısının hakim olduğu, böylece toplumsal değişme sürecine yaşlıların kendilerinin de doğrudan eşlik ettiği söylenebilir.

Polonya’da kırsal kesimdeki modernleşme yavaş ilerlemesine karşılık, şehirleşmiş Polonya’daki hızlı modernleşme kır ve kent arasındaki uyumsuzluğu, tıpkı Türkiye’de olduğu gibi daha belirgin kılmaktadır (Kolektif 2014: 36).

Polonya'nın sosyalist devlet olduğu dönemlerde özellikle 1980'lerin sonuna kadar, kültürel anlamda ülkenin %40'ı kırsal bölgelerde yaşamaktaydı. Ayrıca Roma Katolik kilisesinin ve dini değerlerin rolü oldukça önemli olup gayri resmi ve birinci dereceden ilişkiler kısmen daha güçlüydü (Synak 1990: 334). Polonya'da 1960'ların ortalarında yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara göre Polonya'da 1967'de çocuklarıyla aynı evi paylaşan yaşlıların oranı %47 iken bu oran 1985'lerde %34'e düştü (Bkz: Synak 1990: 336).

Sosyo-kültürel değişimler, değerler sistemi, yaşam biçimi ve davranış modellerindeki görünen değişimlerdir (Such-Pyrgiel, 2014: 198). Polonya'da 1980'deki eylemler, ülkede birtakım dönüşümlerin yaşanmasına yol açmıştır. 1978'de gerçekleşen Papa seçimleri sonucunda Polonya Katolik Kilisesi'nin dış dünyada itibarının artmış ve ülke içinde komünist düzene alternatif bir toplumsal yapı ortaya çıkmaya başlamıştır (Sowards 1999, aktaran: Erdal ve Çolakoğlu 2007, 75).

Modern toplumlarda doğurganlık, yapısal, kültürel ve teknolojik dönüşümler sonucunda azalmaktadır. Yapısal değişimler kentleşme, Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki belirgin artış, kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarının artmasının yanı sıra yükseköğretimin artması gibi değişkenlerle bağlantılıdır. Kültürel değişimler laikleşme, bireysel değerlerin yükselmesi, kendini tanımlama ile ilişkilidir. Teknolojik değişimler, bilgi teknolojilerinin yanı sıra tıbbi teknolojinin gelişmesi, doğum kontrolü gibi değişkenleri içerir (Van de Kaa 1994, Aktaran: Kurek 2011: 390). Polonya'nın da tüm bu değişkenlerin etkisinde kaldığı söylenebilir.

Polonya'daki demografik değişim süreci ilk 1980'de başlamış ve yaşanan sosyo-ekonomik dönüşüm süreci ile birlikte şiddetlenmiştir. Ayrıca yaşlanma sürecinin yanı sıra doğurganlıktaki düşüş, maksimum doğurganlıktaki değişim, kadınların doğum yaşındaki yükselme, ertelenen evlilikler ve boşanma gibi durumları da içermektedir (Kurek 2011: 395).

Polonya'nın demografik açıdan oldukça genç bir ülke olduğu söylenebilir. Şöyle ki, toplumun yaşlanma oranı diğer ülkelerle benzer olmakla birlikte, bugünkü yaş yapısı

önümüzdeki yüzyılın ortalarından önce Batı ülkelerinin nüfus yapısına ulaşmayacak (Synak 1990: 334) olsa da İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden 20.yüzyılın ikinci yarısında Polonya'nın yaşlı nüfusunda belirgin bir yükseliş görülmüştür. Gelişmiş Batı Avrupa ülkelerindeki belirgin gelişme Polonya'nın demografik yapısını da etkilemiştir. Tıptaki gelişmelerle birlikte, emeklilik sisteminin ve sosyal refahın gelişmesi yaşam kalitesini arttırmıştır (Kazmierska 2012: 1).

Polonya'da yaşlanma oranı 1990'da bu yana gözlemlenmeye başlanmıştır (Kurek 2011: 395). Polonya nüfusu 1989-2004 yılları boyunca çok ciddi boyutta değişme göstermemiş olsa da bu durum tablonun sadece görünen kısmıdır. Diğer taraftan nüfusta yapısal bir değişme yaşanmaktadır. Starega-Piasek ve diğerlerinin çalışmasında, 1990-2005 verilerine baktığımızda doğum oranlarında düşüş görülürken, ortalama ömür artmaktadır. 1989 yılında toplam nüfus içindeki payı %25 olan 0-14 yaş grubu, 2004 yılına gelindiğinde %17'ye düşmüştür. Diğer taraftan 65 yaş ve üstü ise 1989 yılında %10 oranında bir paya sahipken 2004 yılında %13 olmuştur (Starega-Piasek vd 2006: 4).

Kurek (2011: 391)'in belirtildiğine göre, “2003 yılında Polonya'da doğum sayısı doğum oranından %50 daha azdır. Ancak 1983 yılındaki baby boom (bebek patlaması) gelişmesinden sonra 2003-2008 arasında doğumlar 64.000'e yükselmiştir. Bu artış, 1980 yılında Polonyalı kadınların üreme yaşına ulaşmalarının (ikinci baby boom vakasıdır), Polonya'nın özellikle Avrupa Birliği'ne katılması ve ekonomik durumunun iyileşmesinin sonucunda gerçekleşmiştir.” Bunun sonucunda doğum sayısı ve oranlarında duraklama dönemine girildiği ve artık üremenin yavaş yavaş ortadan kalktığı, yerine yaşlı nüfus oranında artışın ortaya çıkmaya başladığı söylenebilir.

Kurek ve Rachwal (2011: 398)'ın birçok çalışmadan yola çıkarak derlediklerine göre, “Avrupa Birliği Devleti'nde nüfusun yaşlanması doğurganlık oranı ve uzun yaşam beklentisinin sonucu olarak beklenen bir olgudur. Nüfusun 65 yaş ve üstü grubu diğer gruplara oranla hızla artmaktadır. Bu süreç temel sosyal, ekonomik ve bütçe sorunlarını da ortaya çıkarmaktadır. Nüfusun yaşlanması kamu harcamalarında uzun dönem sağlık harcamaları yanı sıra özellikle emeklilik sistemi sorununu ortaya çıkarmaktadır.” Bu

nedenle de neredeyse tüm Avrupa Birliği üye devletlerinde emeklilik yaşının yükseltilmesi ve erken emeklilik planlarını sınırlama, özel emeklilik sistemlerine erişim gibi emeklilik reform uygulaması başlatılmıştır (Kurek ve Rachwal 2011: 398). Polonya'nın da Avrupa Birliği ülkesi olduğu göz ardı edilmezse, mevcut demografik yapının oluşmasında, mevcut yapıya bağlı olarak gerçekleştirilen plan ve programlarda Avrupa Birliği'nin de etkisi olduğu ifade edilebilir.

Polonya'da yaşam beklentisi hızlı bir artış göstermektedir. 1980'de erkeklerde 66, kadınlarda 74.4 olan yaşam beklentisi; 1998'de erkeklerde 68.9'a, kadınlarda 77.3'e yükselmiştir (Halik, Kalwas, Paczkowska 2000, Aktaran: Yakar, 2005: 451-452). Türkiye'de ise 2000 yılı için baktığımızda erkeklerde 69, kadınlarda 73,1 olan yaşam beklentisi; 2014 yılında erkeklerde 74,8, kadınlarda 79,3'tür (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027, 4 Temmuz 2015'te erişildi).

Polonya ve Türkiye açısından baktığımızda yaşamdan beklenen süre yıldan yıla artış göstermektedir. Değişen demografik yapının yanında toplumsal yapıdaki değişimler de yaşlı nüfusa yönelik birtakım önlemlerin alınmasına yol açmaktadır. Bu, günümüzde gelişmiş ülkelerin hızla yaşlanan nüfuslarına yönelik olarak almaya çalıştığı önlemlere bakılarak görülebilir. Yaşlıların yaşamlarını devam ettirmeleri için ortaya çıkan kurumsal değişimler olsa da, değişenlerin yerine yenisi getirilmeye çalışılmaktadır. Burada “değişen” olarak görülen ilk kurum ailedir. Benzer durum Türkiye'de olduğu gibi Polonya'da da söz konusudur. Such-Pyrgiel'in çalışmasına bakıldığında, Polonya'da yapılan bir araştırmada bekarların çoğunluğu kadın, nüfusun büyük çoğunluğu büyük şehirlerde yaşamakta, yüksek eğitimli, ayda 2000-4000 zlotys arasında ekonomik kazançları bulunmaktadır (Such-Pyrgiel, 2014: 202).

Ailenin, Polonya'da bireyin yaşamının ana öğelerinden biri olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, diğer gelişmiş Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Polonya'da da evli çiftlerin sayısı azalmaktadır. Evlenecek olanlar ise geçmiş yıllara kıyasla daha geç evlenip daha az çocuk yapmaktadırlar. Tüm bu değişimlere rağmen hala geniş aileye önem verildiği söylenebilir (Kolektif 2014: 215).

Aileye önem verilmesi aile kurumunun hala eski işlevlerini yerine getirdiği anlamına gelmemektedir. Nitekim, Kazmierska (2012: 2) çalışmalarından hareketle bu değişimi şu şekilde ifade etmiştir: “Bu konuda öngörülen, aile yaşlı insanların bakım yükünü taşımayacaktır. Bundan dolayı bakım hizmetlerine olan talep artacaktır. Ancak yaşlı insanlar bağımlı ya da bağımsız olsun, mümkün olduğunca kendi evlerinde yaşamak isteyeceklerdir. Polonyalı aileler, bu anlamda hükümetten yaşlıların ailelerine bakım konusunda, eğitim, sağlık gibi durumlarda destek beklemektedirler.” Polonya’daki durum, bu yönüyle de Türkiye’deki sürece benzerlik göstermektedir.

Yine Kazmierska (2012: 2)’ya göre, “sosyal açıdan yaşam deneyimleri ve yaştan dolayı otorite kabul edilen yaşlı insanlara yaklaşımda belirgin bir değişim yaşanmıştır. Mevcut algı, yaşlılar kendilerine bakamazlar ve başkalarının sırtında yük olmaktadır. Bu algının oluşmasındaki ilk sebeplerden biri olarak yaşlıların ilerleyen teknolojiye ayak uyduramamaları, yeni yaşam koşullarına adaptasyon sağlamada zorluk yaşamaları ya da direnç göstermeleri görülebilir.”

Polonya’da sağlık giderleri ve kamu fonlarına erişilmesi anayasal güvence altına alınmıştır. Onun dışında çocuk, kadın, yaşlı, çok çocuklu aileler, tek ebeveynli aileler gibi özel grupların ihtiyaçları da anayasal düzenin içinde yer almaktadır. Sosyal koruma sistemi (yaşlı malul, dul, hastalık, cenaze ödenekleri), sağlık, aile yardımı, sosyal yardım (aynı ve nakdi) vb haklar anayasal düzenin içerisinde yer alırken her biri birer vatandaşlık hakkıdır (Starega-Piasek vd 2006: 10).

Polonya’da uygulanan sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibi ailelere uygulanmaktadır. Söz konusu yardımlar devlet bütçesinden karşılanırken bu hizmetten yaşlılar da yararlanmaktadır (Starega-Piasek vd 2006: 14). Bu haliyle baktığımızda Türkiye’de uygulanan sosyal hizmet destekleri ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Polonya’da uygulanan kamu harcamaları ile ilgili 1999’da uygulanan reformlar sonucunda doğrudan bir değişim yaşanmıştır. Söz konusu değişim negatif anlamda gerçekleşirken kamuda özellikle sağlıkta ortaya çıkan özelleştirme sonucunda bireysel kamu harcamaları artış göstermiştir. Onun dışında yaşlılar için uzun süreli bakım

amacıyla merkezi bütçeden hibe finansı ve sivil toplum örgütleri ile organize olan destek çalışmaları geliştirilememiştir (Starega-Piasek vd 2006: 17).

Polonya hükümeti 2012 yılında yaşlılar için sosyal aktivite programı üzerine odaklanmıştır. Program içerisinde söz konusu alanlardan birisi de yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerdir. Buradaki amaç gönüllü grupların da desteğini alarak yaşlılar için uygulanan sosyal hizmetlerin kalitesini arttırmaktır(http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Good_Practices/POLAND.pdf, 5 Temmuz 2015'te erişildi).

Polonya'da yaşlı kişi yaşından, hastalığından, sakatlığından vb ihtiyaçlarından dolayı yardıma ihtiyaç duyduğunda Yaşlı Sosyal Yardım Evlerine yerleştirilirler. Bu evlerde yaşlı tıbbi, yardım ve eğitim hizmetlerinden faydalanabilir. Bunun için yaşlı kişi gelirinin %70'ini Sosyal Yardım Evine vermek durumundadır. Şayet kişinin herhangi bir geliri yoksa bu ödeme kişinin ailesinden, ailesinde de yoksa belediye kurumundan temin edilir (http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Good_Practices/POLAND.pdf, 5 Temmuz 2015'te erişildi).

OECD (2011)'de değinildiği gibi, geleneksel olarak kurumlardaki yaşlı sayısı düşüktür. Konut evleri sistemi, özel veya herhangi bir sosyal bakıma ihtiyacı olmayan yaşlılar için hizmet vermektedir. Bunun yanında çok sayıda kar amacı gütmeyen bakım evleri mevcuttur. Diğer taraftan yerel yönetimlerin sorumluluğunda olan evde yardım hizmetleri mevcuttur. Bu yardımın kriteri de ailenin gelir durumunun asgari geçimin altında kalmasıdır Söz konusu yardım için toplum sağlığı ekibi, kamu hemşireleri, sosyal hizmet uzmanları, ya da aile, komşu gibi kurumlar tarafından referans gösterilmesi gerekir (<http://www.oecd.org/poland/47877986.pdf>, 5 Temmuz 2015'te erişildi). Bu anlamda Türkiye'de uygulanan evde bakım hizmetleri ile ilgili benzer bir uygulamadır. Ancak bizdeki söz konusu evde bakım sisteminin yaşlı temelli değil engelli temelli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

İki ülke arasında bir değerlendirme yaparsak Polonya'da yaşlılık ile Türkiye'de yaşlılık arasında uç noktada farklılık vardır diyemeyiz. Her iki ülkede de aile ve

hükümet politikalarının uygulamalarında benzerlikler görülmektedir. Her iki ülkede de geçmişte aile içerisinde yaşlının güçlü bir konumu varken bugün çözülmeye başladığı görülmektedir. Diğer taraftan uygulanan hükümet politikalarında da yaşlıların ekonomik yoksunluk içerisinde olması birincil koşul olarak görülmüştür.

III. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1.Genel Bilgiler

Tablo 3.1.: Örneklem Dağılımı

Ülke ve Kent Adı	Sayı	%
Türkiye /Antalya Finike	348	52,0
Polonya /Rzeszow	321	48,0
Toplam	669	100,0

Çalışmaya katılanların %52'sini Türkiye'de Antalya/Finike'de yaşayan yaşlılar, %48'ini de Polonya/Rzeszow'da yaşayan yaşlılar oluşturmaktadır⁷.

⁷ Metinde, bundan sonra aksi belirtilmediği sürece çalışmanın Türkiye ayağını ifade etmek için sadece Finike; Polonya ayağını ifade etmek için de sadece Rzeszow yazılacaktır.

Tablo 3.2: Yerleşim Yerine Göre Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Kadın	Sayı	197	182	379
	%	56,6	56,7	56,7
Erkek	Sayı	151	139	290
	%	43,3	43,3	43,3
Toplam	Sayı	348	321	669
	%	100	100	100

Çalışmaya katılanların %56,7'si kadın, %43,3'ü ise erkektir. Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde de en yüksek oranı kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca Finike (%56,6) ve Rzeszow'da (%56,7) kadın katılımcıların oranı 0.1 farkla birbirine çok yakındır. Erkek katılımcıların oranı ise %43,3 ile her iki yerleşim yerinde birbirine eşittir.

Çalışma kapsamında yer alan kadın katılımcıların daha yüksek oranda olmasının nedeni, kadın katılımcılara ulaşılmasının daha kolay olmasıdır. Bu nedenle kadın katılımcı sayısı ve oran olarak erkek katılımcıdan daha fazladır.

Tablo 3.3: Yerleşim Yerine Göre Yaş Dağılımı

Yaş		Yerleşim Yeri		Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
65-70 yaş arası	Sayı	120	188	308
	%	34,7	59,1	46,4
71-75 yaş arası	Sayı	99	61	160
	%	28,6	19,2	24,1
76-80 yaş arası	Sayı	69	44	113
	%	19,9	13,8	17
81-90 yaş arası	Sayı	53	25	78
	%	15,3	7,9	11,7
91 ve üzeri	Sayı	5	0	5
	%	1,4	0	0,8
Toplam	Sayı	346	318	664
	%	100	100	100

*5 Bilinmiyor

Genel toplamda en yüksek oranı %46,4 ile “65-70 yaş arasında” olanlar, en düşük oranı da %0,8 ile “91 yaş ve üzerinde” olanlar oluşturmaktadır. Tablodan hareketle yaş dağılımı 81 yaş altı ve üzeri şeklinde sınıflandırılarak ifade edilecek olunursa, çalışmaya katılanların %87,5’i “65-80 yaş arası”, %12,5’i de “81 ve üzeri” yaştadır.

Yerleşim yerine göre ise en yüksek oranları, Finike’de (%34,7) ve Rzeszow’da (%59,1) “65-70 yaş arası”nda olanlar oluşturmaktadır. En düşük oranlar ise Finike’de %1,4 ile “91 yaş ve üzeri” Rzeszow’da ise %7,9 ile “81-90 yaş arası”dır. Rzeszow’da örneklem kapsamında “91 yaş ve üzerinde” olan yaşlı bulunmamaktadır.

Örneklemin cinsiyete göre yaş dağılımını ifade ettiğimizde kadın ve erkeklerde yaş dağılımının en fazla yoğunlaştığı yaş aralığı 65-70 olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınlarda %46,1 olan bu oran erkeklerde %46,7’dir. Diğer taraftan literatürden elde

edilen bilgilere göre kadınlardaki ortalama beklenen yaşam süresi erkeklerden daha yüksek orandadır. Bu durumu Polonya ve Türkiye’deki raporlar da desteklemektedir. Ancak çalışmanın kapsamında yer alan ve 76 yaş ve üzerindeki yaş aralığında %32,5 ile erkekler en yüksek oranda yer almaktadırlar.

Tablo 3.4: Yerleşim Yerine Göre Medeni Durum

Medeni Durum		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=668)*
		Finike	Rzeszow	
Evli	Sayı	181	157	338
	%	52	49,1	50,6
Eşi Ölmüş	Sayı	167	99	266
	%	48	30,9	39,8
Boşanmış	Sayı	0	31	31
	%	0	9,7	4,6
Bekar	Sayı	0	33	33
	%	0	10,3	4,9
TOPLAM	Sayı	348	320	668
	%	100	100	100

*1 Bilinmiyor

Genel toplamda en yüksek oranı %50,6 ile “evli” olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %39,8 ile “eşi ölmüş”, %4,9 ile de “bekar” olanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %4,6 ile “boşanmış” olan yaşlılar oluşturmaktadır.

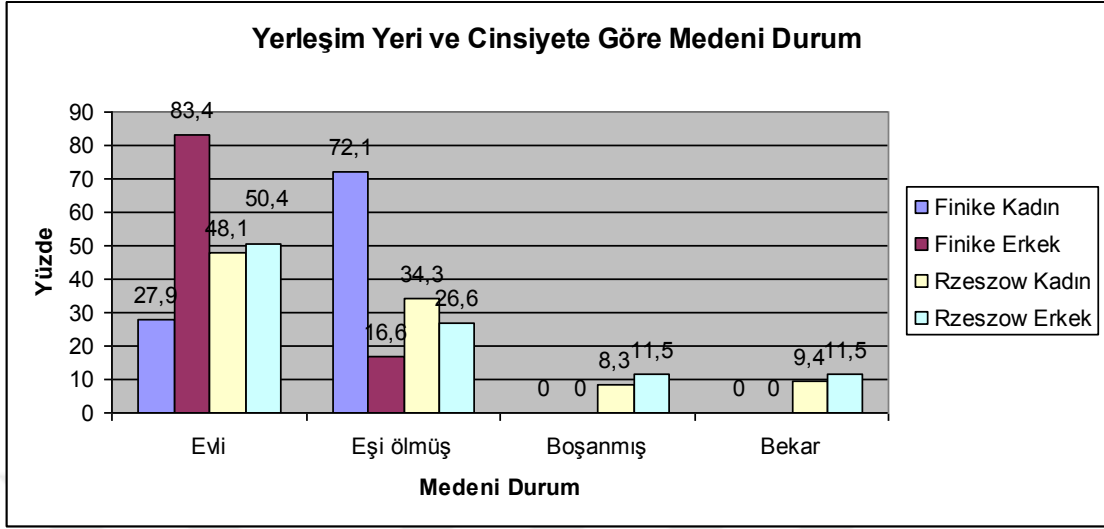
Yerleşim yerine göre ise, Finike’de %52 ile Rzeszow’da ise %49,1 ile “evli” olanlar oluşturmaktadır. Bununla birlikte Finike’de “eşi ölmüş” olan yaşlıların oranı (%48), Rzeszow’da “eşi ölmüş” olanların oranına (%30,9) göre 17,1 puan daha yüksektir. Burada altının çizilmesi gereken en önemli veri Finike’de “boşanmış” ve “eşi ölmüş” yaşlı bulunmaz iken, Rzeszow’da yaşlıların %10,3’ü bekar, %9,7’si ise “boşanmış”tır.

Tablo 3.5: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Medeni Durum

Cinsiyet	Medeni Durum		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=668)*
			Finike	Rzeszow	
Kadın	Evli	Sayı	55	87	142
		%	27,9	48,1	37,6
	Eşi Ölmüş	Sayı	142	62	204
		%	72,1	34,3	54
	Boşanmış	Sayı	0	15	15
		%	0	8,3	4
	Bekar	Sayı	0	17	17
		%	0	9,4	4,5
	TOPLAM	Sayı	197	181	378
		%	100	100	100
Erkek	Evli	Sayı	126	70	196
		%	83,4	50,4	67,6
	Eşi Ölmüş	Sayı	25	37	62
		%	16,6	26,6	21,4
	Boşanmış	Sayı	0	16	16
		%	0	11,5	5,5
	Bekar	Sayı	0	16	16
		%	0	11,5	5,5
	TOPLAM	Sayı	151	139	290
		%	100	100	100

P= ,000

*1 Bilinmiyor

Grafik 3.1: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Medeni Durum

Cinsiyete göre medeni duruma bakıldığında, genel toplamda kadınlarda en yüksek oran %54 ile “eşi ölmüş” olanlar, erkeklerde ise %67,6 ile evli olanlar oluşmaktadır. Erkeklerde eşi ölmüş olanların oranı ise %21,4 ile yaklaşık 2,5 kat daha azdır. Yerleşim yerine göre ise kadınlar için Finike’de en yüksek oranı ise %72,1 ile “eşi ölmüş” olanlar; Rzeszow’da ise en yüksek oranı %48,1 ile “evli” olanlar oluşturmaktadır. Finike’de “boşanmış” ya da “bekar” olan kadın yaşlı bulunmamaktadır. Buna ek olarak kadınlarda iki yerleşim yeri arasındaki önemli farklılıklardan biri de, Finike’de “eşi ölmüş” olan kadınların oranının (%72,1), Rzeszow’da eşi ölmüş olan kadınların oranına (%34,3) göre yaklaşık 2 kat daha fazla olmasıdır.

Erkeklerde Finike’de (%83,4) ve Rzeszow’da (%50,4) en yüksek oranı “evli” olanlar oluşturmaktadır. Finike’de bunu daha sonra %16,6 ile “eşi ölmüş” olanlar izlemektedir. Rzeszow’da ise bunu %26,6 ile “eşi ölmüş”, %11,5 ile eşit oranlarda olmak üzere “boşanmış” ve “bekar” olan erkek yaşlılar izlemektedir. Erkeklerde de kadınlarda olduğu gibi, Finike’de “bekar” ve “boşanmış erkek yaşlı bulunmamaktadır.

Cinsiyete göre medeni durum arasındaki farkta, kadınların erkeklere göre ortalama yaşam sürelerinin daha fazla olmasının ve özellikle Türkiye’de söz konusu kuşakta kadın ile erkek arasında evlilikte yaş farkının fazla olmasının, başka bir deyişle

erkeklerin eşlerinden daha büyük olmalarının vb. etkisi olduğu söylenebilir. Tufan (2015:68) tarafından yaşlı nüfusta kadınların erkeklerin sayısını aşması, “yaşlılığın kadınlaşması” olarak ifade edilmekte ve Türkiye için de bunun söz konusu olduğu belirtilmektedir. Yerleşim yerine göre farklılıkta da hem yaşam kalitesindeki farklılıkların hem de ortalama yaşam süresinin etkisi olduğu düşünülebilir. Ancak bu konuda net bir ifade kullanılması doğru olmayacaktır. Bununla birlikte Doğu Avrupa ülkesi olarak Polonya için, evliliklerde kadın-erkek arasında yaş farkının çok fazla olmadığı ön görülebilir. Bu da, Finike’de eşi ölmüş olan kadınların Rzeszow’a göre daha fazla olmasını kısmen açıklayabilir.

İki yerleşim yeri arasındaki kültürel açıdan anlamlı farkın, “boşanmış” ve “bekar” olma açılarından olduğu söylenebilir. Şöyle ki, Rzeszow’da hem kadınlarda hem erkeklerde “boşanmış” ve “bekar” olanlar söz konusu iken, Finike’de kadınlarda ve erkeklerde “boşanmış” ve “bekar” olan yaşlı bulunmamaktadır.

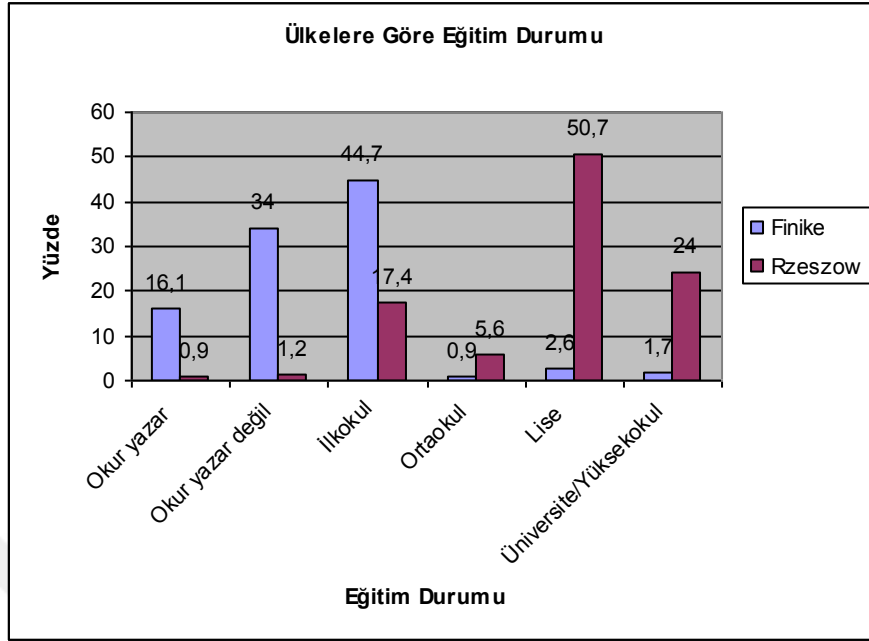
Burada altının çizilmesi gereken konulardan biri, yaşlıların medeni durumunu ifade ediş şeklidir. Örneğin Türkiye’de kadınlarda eşi ölmüş ya da boşanmış kişi Medeni Kanunda yapılan son düzenleme ile dul yerine kendini bekar olarak ifade edebilmekte ve nüfus cüzdanına da bekar yazdırabilmektedir. Bununla birlikte Finike’de örneklem kapsamında yer alan ve eşi ölmüş olan kadın ve erkekler hiçbir şekilde medeni durumlarını bekar olarak ifade etmemişlerdir. Rzeszow’da ise, boşanmış ya da eşi ölmüş olan yaşlılardan bekar olduğunu belirtenler bulunmaktadır. Bunun da iki yerleşim yeri arasında kültürel yapı farklılıklarının yanı sıra, yaşlıların eğitim durumlarının, bireysellik algılarının etkisi olduğu düşünülebilir. Aşağıda Tablo 6’daki veriler de bu yorumu kısmen destekler niteliktedir.

Tablo 3.6: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Eğitim Durumu

Cinsiyet	Eğitim		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=668)*
			Finike	Rzeszow	
Kadın	Okur yazar	Sayı	36	2	38
		%	18,4	1,1	10,1
	Okur yazar değil	Sayı	95	2	97
		%	48,5	1,1	25,7
	İlkokul	Sayı	63	33	96
		%	32,1	18,1	25,4
	Ortaokul	Sayı	0	9	9
		%	0	4,9	2,4
	Lise	Sayı	1	98	99
		%	0,5	53,8	26,2
	Üniversite/Yüksekokul	Sayı	1	38	39
		%	0,5	20,9	10,3
	TOPLAM	Sayı	196	182	378
		%	100	100	100
Erkek	Okur yazar	Sayı	20	1	21
		%	13,7	0,7	7,2
	Okur yazar değil	Sayı	23	2	25
		%	15,2	1,4	8,6
	İlkokul	Sayı	92	23	115
		%	60,9	16,5	39,7
	Ortaokul	Sayı	3	9	12
		%	2	6,5	4,1
	Lise	Sayı	8	65	73
		%	5,3	46,7	25,2
	Üniversite/Yüksekkul	Sayı	5	39	44
		%	3,3	28,1	15,2
	TOPLAM	Sayı	151	139	290
		%	100	100	100

P= ,000

*1 Bilinmiyor

Grafik 3.2: Ükelere Göre Eğitim Durumu

Cinsiyete göre kadınlarda genel toplamda en yüksek oranı, %25,7 ile eşit oranlarda olmak üzere, “okur-yazar olmayanlar” ile “lise mezunu” olanlar; en düşük oranı ise %2,4 ile “ortaokul mezunu” olanlar oluşturmaktadır. Erkeklerde ise en yüksek oranı %39,7 ile ilkokul mezunu” olanlar, en düşük oranı da, kadınlarda olduğu gibi, %4,1 ile “ortaokul mezunu” olanlar oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre ise, Rzeszow’da yaşlıların eğitim düzeyinin Finike’deki yaşlılara kıyasla çok daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki, Rzeszow’da kadınlarda en yüksek oranı %53,8 ile “lise mezunu” olanlar oluştururken, Finike’de en yüksek oranı %48,5 ile “okur-yazar olmayanlar” oluşturmaktadır. Finike’de okur-yazar olmayan kadın yaşlıların oranı (48,5), Rzeszow’da okur-yazar olmayan kadın yaşlıların oranına (%1,1) göre yaklaşık 44 kat daha fazladır. Nitekim Finike’de kadın yaşlılarda en düşük oranı (%0,5) “üniversite/yüksek okul mezunu” olanlar oluştururken, Rzeszow’da en düşük oranı (%1,1 ile eşit oranlarda olmak üzere) “okur-yazar olanlar” ve “okur-yazar olmayanlar” oluşturmaktadır. Rzeszow’da “üniversite mezunu” olan kadın yaşlıların oranı, %20,9, ile Finike’de üniversite mezunu olanlara göre yaklaşık 42 kat daha fazladır.

Erkeklerde ise Finike’de en yüksek oranı %60,9 ile “ilkokul mezunu” olanlar, en düşük oranı ise %2 ile “ortaokul mezunu” olanlar oluşturmaktadır. Rzeszow’da ise erkeklerde en yüksek oranı %46,7 ile “lise mezunu” olanlar, en düşük oranı da %0,7 ile “okur-yazar ama bir okuldan mezun olmayanlar” oluşturmaktadır.

Dolayısıyla verilerden hareketle hem cinsiyet hem de yerleşim yeri açısından Rzeszow ve Finike’de yaşayan yaşlıların öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir. Rzeszow’da yaşayan yaşlıların eğitim durumuna bakıldığında, yaklaşık olarak yarısından fazlasının lise ve üzerinde eğitim almış olduğu anlaşılmaktadır. Finike’nin ise eğitim düzeyi en fazla ilkokuldur. Bunu daha sonra okuma yazma bilmeyenler izlemektedir. Yerleşim yerleri kendi içinde değerlendirildiğinde ise eğitim açısından Finike’de cinsiyete göre kadınların aleyhine eşitsizlik bulunurken, Rzeszow’da, bu açıdan çok fazla cinsiyet eşitsizliğinin olmadığı verilerden hareketle söylenebilir.

3.2. Aile Yapısı

Bu başlık altında her iki yerleşim yerinde yaşlının kiminle yaşadığı, kiminle yaşamak istediği, toplam çocuk sayısı vb. aile yapısını ve yaşlı bireyin yaşam aranjmanını kısmen yansıtacak veriler değerlendirilecektir.

Tablo 3.7: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Şu Anda Yaşadığı Yer

Şu Anda Yaşanılan Yer	Sayı/%	Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Kendi evimde	Sayı	304	261	565
	%	88,1	82,3	85,3
Kız çocuğumun yanında	Sayı	6	28	34
	%	1,7	8,8	5,1
Erkek çocuğumun yanında	Sayı	35	21	56
	%	10,1	6,6	8,5
Huzurevinde	Sayı	0	6	6
	%	0	1,9	0,9
Başka (Berlitaniz)	Sayı	0	1	1
	%	0	0,3	0,2
TOPLAM	Sayı	345	317	662
	%	100	100	100

P= ,000

*7 Bilinmiyor

Çalışma kapsamında yer alan yaşlıların genel toplamda en yüksek oranda (%85,3) kendi evlerinde yaşamaktadırlar. Bunu daha sonra %8,5 ile “erkek çocuğunun”, %5,1 ile “kız çocuğunun” yanında yaşayanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %0,9 ile “huzurevinde” yaşadığını belirtenler oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre en yüksek oranı ise, Finike’de (%88,1) ve Rzeszow’da (%82,3) “kendi evinde” yaşayanlar; en düşük oranı ise Finike’de (%1,7) “kız

çocuğunun yanında” yaşayanlar, Rzeszow’da da (%1,9) “huzurevinde” yaşayanlar oluşturmaktadır. Finike’de, örneklem kapsamında huzurevinde yaşayan yaşlı bulunmamaktadır.

Finike’de, Rzeszow’a oranla erkek çocuklar ile yaşadığını belirtenlerin daha yüksek oranda olmasının ataerkil ve dolayısıyla geleneksel aile yapısı kaynaklı olduğu düşünülebilir. Nitekim, Finike’de örneklem kapsamında yer alan yaşlılardan huzurevinde yaşayanın olmaması da, bu yorumu destekler niteliktedir. Ekonomisinde tarımın (narenciye vb.) yerini koruduğu Finike’de, ailenin birçok işi, gücü ve yönetimi erkek çocuk tarafından yapılmaktadır. Bu da yaşlının oğluna olan bağıni ve onunla yaşama isteğini kuvvetlendiren bir etken olabilmektedir. Hatta, aynı evde oturmasalar bile yaşlıların birçoğunun erkek evlatlarına yakın yerlerde yaşadığı, gözlemlerden hareketle söylenebilir.

Tablo 3.8: Yerleşim Yeriine Göre Yaşlıların Nerede Yaşarsa Daha Mutlu Olacağı

Yaşlıların Nerede Yaşarsa Daha Mutlu Olacağı?		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Kendi evlerinde	Sayı	286	224	510
	%	82,9	70,9	77,2
Çocuklarının yanında	Sayı	54	73	127
	%	15,7	23,1	19,2
Huzurevi	Sayı	3	19	22
	%	0,9	6	3,3
Başka	Sayı	2	0	2
	%	0,6	0	0,3
TOPLAM	Sayı	345	316	661
	%	100	100	100

P= ,000

*8 Bilinmiyor

Genel toplamda en yüksek oranı (%77,2), yaşlıların “kendi evlerinde” yaşadıklarında daha mutlu olacağını belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra “çocuklarının yanında” yaşarsa mutlu olacağını belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %3,3 ile “huzurevinde” yaşarsa mutlu olacağını belirtenler oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre ise en yüksek oranı Finike’de (%82,9) ve Rzeszow’da (%70,9), yaşlıların kendi evinde yaşadıklarında mutlu olacağını belirtenler oluşturmaktadır. Finike’de bunu daha sonra %15,7 ile yaşlıların çocuklarının yanında yaşadığında mutlu olacağını belirtenler izlemektedir. Finike’de en düşük oranı ise %0,9 ile “huzurevinde” yaşarsa mutlu olacağını belirtenler oluşturmaktadır. Rzeszow’da ise yaşlıların kendi evlerinden sonra, %23,1 ile çocukları ile yaşarsa mutlu olacağı ifade edilmiştir. Rzeszow için de, en düşük oran ise %6 ile huzurevidir.

Dolayısıyla verilerden hareketle, yerleşim yerine göre, yaşlıların yaşamaktan mutlu olacakları yerler, oransal olarak değişse de, sıralama olarak değişmediği ve yaşamak için en az tercih edilen yerin huzurevi olduğu söylenebilir. Çalışma sırasında göz önünde bulundurulan konulardan biri, Rzeszow’un bir Avrupa şehri olması (her ne kadar yakın bir geçmişi olsa da) nedeniyle birincil ilişkilerin ikinci plana atılması ön görüşü olmuştur. Bununla birlikte, verilerden de anlaşılacağı gibi, Rzeszow’da, yaşlıların çocuklar ile birlikte yaşarsa daha mutlu olacağını belirtenlerin oranı (%23,1), Finike’dekilerin oranına (%15,3) göre yaklaşık 8 (7,8) puan daha fazladır. Bu farkta da, huzurevinin alternatifinin, ya yalnız yaşamak ya da çocuklarla yaşamak olmasının kısmen etkisi olduğu düşünülebilir. Nitekim Finike’de huzurevinde yaşayan yaşlı bulunmazken, Rzeszow’da %1,9 oranında yaşlının huzurevinde yaşıyor olması, bu yorumu destekler niteliktedir.

Tablo 3.9: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Kiminle Yaşandığı

Kiminle Yaşandığı	Sayı/%	Finike			Rzeszow		
		Kadın	Erkek	Toplam (N=348)*	Kadın	Erkek	Toplam (N=321)*
Yalnız	S	69	16	85	50	44	94
	%	35	10,6	24,4	27,5	31,7	29,3
Eşi İle Birlikte	S	51	110	161	62	49	111
	%	25,9	72,8	46,3	34,1	35,3	34,6
Eşi ve Çocukları İle Birlikte	S	7	13	20	21	22	43
	%	3,6	8,6	5,7	11,5	15,8	13,4
Kendisi ve Çocukları İle Birlikte	S	67	9	76	38	19	57
	%	34	6	21,8	20,9	13,7	17,8
Sevgilisi İle Birlikte	S	-	-	-	7	4	11
	%	-	-	-	3,8	2,9	3,4
Başka	S	3	3	6	4	1	5
	%	1,5	2	1,7	2,2	0,7	1,6
TOPLAM	S	197	151	348	182	139	321
	%	56.8	43.2	100	56.7	43.3	100

P= ,000

*1 Bilinmiyor

P=,390

Finike’de (%46,3) ve Rzeszow’da (%34,6 ile) en yüksek oranı “eşi ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır. Bunu daha sonra Finike’de, “yalnız yaşayanlar” (%24,5) ile “çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%21,8) izlemektedir. Rzeszow’da da benzer şekilde “yalnız yaşayanlar” (%29,3) ve “çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%17,8) şeklinde bir sıralama söz konusudur. Dolayısıyla, yerleşim yerine göre oransal olarak değişmelerle birlikte, kiminle yaşandığının sıralamasının her iki yerleşim yerinde de aynı olduğu, verilerden hareketle söylenebilir. Finike’de en düşük oranı %5,7 ile “eşi ve çocukları ile birlikte” yaşayanlar oluştururken, Rzeszow’da en düşük oranı (%3,4) sevgilisi ile yaşayanlar oluşturmaktadır.

Cinsiyete göre ise Finike’de kadınlarda en yüksek oranı %35 ile “yalnız” yaşayanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra, 4,1 puanlık farkla, “eşi ile birlikte yaşayanlar” izlemektedir. Kadınlarda en düşük oranı ise %3,6 ile “eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır. Rzeszow’da da en yüksek oranı (%34,1) “eşi ile birlikte” yaşayanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra “yalnız yaşayanlar” (%27,5), “eşi ile birlikte yaşayanlar” (%20,9) ve “eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%11,5) izlemektedir. Rzeszow’da kadınlarda en düşük oranı (%3,8) “sevgilisi ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır.

Finike’de erkeklerde en yüksek oranı (%72,8) “eşi ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır. Bunu daha sonra “yalnız yaşayanlar” (%10,6) ve “eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%8,6) izlemektedir. En düşük oranı ise %6 ile “kendisi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır. Rzeszow’da ise erkeklerde en yüksek oranı (%35,3) “eşi ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır. Bunu daha sonra “yalnız yaşayanlar” (%31,7), “eşi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%15,8) ve “kendisi ve çocukları ile birlikte yaşayanlar” (%13,7) izlemektedir. Rzeszow’da ise erkeklerde en düşük oranı ise %2,9 ile “sevgilisi ile birlikte yaşayanlar” oluşturmaktadır.

Finike’de kadın ve erkek yaşlılardan sevgilisi ile birlikte yaşayan bulunmamaktadır. Yerleşim yeri ve cinsiyete göre, Finike’de yalnız yaşayan kadın yaşlı oranının Rzeszow’a göre daha yüksek olduğu; Rzeszow’da yalnız yaşayan erkek yaşlı oranının da Finike’de yalnız yaşayan erkek yaşlı oranından çok daha yüksek olduğu, verilerden hareketle söylenebilir. Bununla birlikte iki yerleşim yeri arasında aile yapısı açısından (eş veya çocuklarla birlikte yaşama devam etme) kısmen benzerlikler olduğu söylenebilir. Diğer taraftan iki yerleşim yeri arasında *kültürel açıdan anlamlı fark* kadınlarda da erkeklerde de sevgilisi ile birlikte yaşadığını belirtenlerde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Finike’de sevgilisi ile yaşadığını belirten yaşlı bulunmazken, Rzeszow’da bu oran kadınlarda %3,8, erkeklerde ise %2,9’dur.

Tablo 3.10: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Kiminle Yaşamak İstendiği

		Finike			Rzeszow		
Kiminle Yaşanmak İstenildiği?	Sayı/%	Kadın	Erkek	Toplam (N=348)*	Kadın	Erkek	Toplam (N=321)*
Yalnız	S	10	0	10	36	27	63
	%	5,1	0	2,9	19,9	19,7	19,8
Eşi İle Birlikte	S	118	102	220	59	46	105
	%	60,2	68	63,6	32,6	33,6	33
Eşi ve Çocukları İle Birlikte	S	44	41	85	28	28	56
	%	22,4	27,3	24,6	15,5	20,4	17,6
Kendisi ve Çocukları İle Birlikte	S	21	5	26	49	28	77
	%	10,7	3,3	7,5	27,1	20,4	24.2
Sevgilisi İle Birlikte	S	0	1	1	6	6	12
	%	0	0,7	0,3	3,3	4,4	3,8
Başka	S	3	1	4	3	2	5
	%	1,5	0,7	1,2	1,7	1,5	1.6
TOPLAM	S	196	150	346	181	137	318
	%	56,6	43,4	100	56,9	43,1	100

P= ,004

*2 Bilinmiyor

P= ,733

*3 Bilinmiyor

Finike’de en yüksek oranı %63,6 “eşi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %24,6 ile “eşi ve çocukları ile birlikte” ve %7,5 ile “çocukları ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %0,3 ile “yalnız yaşamak” istediğini belirtenler oluşturmaktadır. Rzeszow’da da en yüksek oranı %33 ile “eşi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler yer almaktadır. Bunu daha sonra %24,2 ile “çocukları ile birlikte” ve %17,6 ile “eşi ve çocukları ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %19,8 ile “yalnız yaşamak” istediğini belirtenler oluşturmaktadır. Bununla birlikte Rzeszow’da

yalnız yaşamak istediğini belirtenlerin oranı (%19,8), Finike’de yalnız yaşamak istediğini belirtenlerin oranına (%2,9) göre yaklaşık 7 kat daha fazladır.

Cinsiyete göre ise Finike’de kadınlarda en yüksek oranı (%60,2) “eşi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra “eşi ve çocukları ile birlikte” (%22,4), “çocukları ile birlikte” (%10,7) ve “yalnız” (%5,1) yaşamak istediğini belirtenler izlemektedir. Erkeklerde en yüksek oran, tıpkı kadınlarda olduğu gibi (%68) “eşi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenlerden oluşmuştur. Daha sonra en yüksek sıralamada ise (%27,3) “eşi ve çocukları ile birlikte” ve “çocukları ile birlikte” (%3,3) gelmektedir.

Rzeszow’da kadın (%32,6) ve erkekler (%33,6) için en yüksek oran “eşi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenlerden oluşmuştur. Bunu daha sonra kadınlarda “çocukları ile birlikte” (%27,1), “yalnız” (%19,9) ve (%15,5) “eşi ve çocukları ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler; erkeklerde ise eşit oranlarda (%20,4) “eşi ve çocukları ile birlikte”, “çocukları ile birlikte”, “yalnız” (%19,7) ve (%4,4) “sevgilisi ile birlikte” yaşamak istediğini belirtenler izlemektedir.

Burada iki ülke açısından iki yerleşim yeri arasında yalnız yaşamak istediğini belirtenlerde *kültürel açıdan anlamlı fark* ortaya çıkmaktadır. Finike’de kadın yaşlılarda çok az bir oranda yalnız yaşamak isteyen ve erkek yaşlılardan yalnız yaşamak isteyen yok iken, Rzeszow’da kadınlarda da erkeklerde yüksek oranda yalnız yaşamak isteğini ifade edenler ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.11: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılara Kimin Bakması Gerektiği

Yaşlılara Kimin Bakması Gerektiği?	Sayı / %	Finike Genel Toplam (N=348)*	Rzeszow Genel Toplam (N=321)*
Kendi kendilerine yeterler	S	25	81
	%	7,3	25,8
Kız çocukları	S	30	13
	%	8,7	4,1
Erkek çocukları	S	30	8
	%	8,7	2,5
Kız erkek fark etmez çocukları	S	228	145
	%	66,5	46,2
Yaşlı bakıcıları	S	5	52
	%	1,5	16,6
Huzurevi görevlileri	S	5	4
	%	1,5	1,3
Başka (Belirtiniz)	S	6	9
	%	1,7	2,9
Eşi bakmalı	S	14	2
	%	4,1	0,6
TOPLAM	S	343	314
	%	100	100

P= ,001 *5 Bilinmiyor P= ,209 *7 Bilinmiyor

Yerleşim yerine göre en yüksek oranı Finike’de %66,5 ile Rzeszow’da %46,2 ile “kız-erkek fark etmez çocukları baksın” şeklinde belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra Finike’de, %8,7 ile eşit oranlarda olmak üzere, “kız çocuklarının” ve “erkek

çocuklarının” bakması gerektiğini belirtenler izlemektedir. Finike’de en düşük oranı, %1,5 ile eşit oranlarda olmak üzere, yaşlılara “huzurevi görevlilerinin” ve “yaşlı bakıcılarının” bakması gerektiğini belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da ise “kız-erkek fark etmez çocuklarının bakması gerektiğini” belirtenleri, Finike’den farklı olarak %25,8 ile “yaşlıların kendi kendilerine yeteceğini” ve %16,6 ile “yaşlı bakıcılarının” bakması gerektiğini belirtenler izlemektedir. Rzeszow’da en düşük oranı ise, %0,6 ile eşinin bakması gerektiğini belirtenler oluşturmaktadır.

Verilerden hareketle, Finike’de yaşlıların, Rzeszow’a göre daha yüksek oranda aile ve de çocuk merkezli bir bakım taraftarı oldukları, yaşlı bakıcısına ya da huzurevinde bakılmaya bir alternatif olarak görmedikleri söylenebilir.

Tablo 3.12: Yerleşim Yerine Göre Çocuk Sayısı

	Sayı/%	Finike Toplam	Rzeszow Toplam
Toplam Çocuk Sayısı			
Çocuğum yok	S	2	66
	%	0.6	20.6
1 Çocuk	S	21	36
	%	6	11.2
2 Çocuk	S	99	97
	%	28.4	30.3
3 Çocuk	S	103	60
	%	29.6	18.8
4 Çocuk	S	68	38
	%	19.5	11.9
5 ve daha fazla çocuk	S	55	23
	%	15.8	7.2
TOPLAM	S	348	320
	%	100	100

P= ,192

P= ,000

Türkiye ve Polonya’da çalışma kapsamında yer alan yaşlıların yerleşim yerlerine göre çocuk sayılarına karşılaştırmalı olarak bakılacak olursa, Türkiye’de %29.6 ile 3 çocuk ve Polonya’da %30.3 ile 2 çocuk en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bunun hemen ardındaki en yüksek oranlar Türkiye’de, 2 çocuk (28.4) ve 4 çocuk (19.5), Polonya’da ise çocuğum yok (20.6) ve 3 çocuk (18.8) izlemektedir.

İki ülke arasında *kültürel açıdan anlamlı fark* çocuğum yok diyenlerde ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Türkiye’ye kıyasla Polonya’da rakam olarak katılımcılardan 66

kişinin çocuğu yok iken Türkiye’de bu sayı 2 kişidir. Oran olarak ise Rzeszow’da %20.6 gibi bir oran var iken, Finike’de 0.6’dır. Burada çeşitli faktörlerin rol oynayabileceğini söyleyebiliriz. Daha aşına olduğumuz ve belli unsurları ile bizim de kanıksadığımız kültürümüzde çocuk, evlilik için temel unsurdur. Günümüzde, hala gençler evliliğin hemen ardından ne zaman çocuk yapacaksınız, fazla geç kalmayın şeklinde telkinler ve sorularla karşılaşır. Bu da kültürümüz için çocuğun ne derece önemli olduğunun bir göstergesidir. Diğer taraftan eskilerde çok çocuk demek iş demek anlamına gelirdi. Finike için de bu böyledir demek çok doğru olmasa da kısmen bir pay çıkarabiliriz. Çünkü Finike temel geçim kaynağı tarım olan bir ilçe olup günümüzde dahi bu özelliğini birinci sırada devam ettirmektedir. Böylece fazla çocuk kendi işinin devamını getirebilmek için bir şanstır. Ayrıca burada çok çeşitli faktörler sunulabilir. Örneğin eğitim, ekonomi, gelişmişlik durumlarına göre değerlendirirsek Rzeszow Finike’ye kıyasla gelişmiş bir kenttir. En önemlisi Rzeszow bir Avrupa kentidir. Rzeszow’da kadınların eğitim oranı Finike’ye kıyasla çok fazla ve kadınlarda okuma-yazma oranı ve eğitim seviyesi oldukça yüksektir. Finike’de kadınların büyük çoğunluğu ekonomik özgürlüğe sahip değil iken Rzeszow’da durum tam tersidir. Yani çocuk sayısını değerlendirdiğimizde ve kültürel alt yapı ve değişkenlere baktığımızda Rzeszow’da çocuğu olmayanların oranının yüksek olması ve Finike’ye kıyasla daha az sayıda çocuğun olması şaşırtıcı bir sonuç değildir.

3.3. Geçim Biçimi

Bu alt başlık altında, Finike’de ve Rzeszow’da örneklem kapsamında yer alan yaşlı bireylerin geçimlerini nasıl sağladıkları, ekonomik durumlarından ne kadar memnun olduklarının vb. yerleşim yerlerine, medeni duruma, cinsiyete göre karşılaştırmalı olarak analizi yapılmaya çalışılacaktır.

Tablo 3.13: Yerleşim Yerine Göre Ekonomik Durumdan Memnuniyet Düzeyi

Ekonomik Durumdan Memnuniyet Derecesi		Yerleşim Yeri		Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
	Sayı	15	41	56
Çok memnunum	%	4,4	12,8	8,4
	Sayı	241	176	417
Memnunum	%	70,3	54,8	62,8
	Sayı	87	104	191
Memnun değilim	%	25,4	32,4	28,8
	Sayı	343	321	664
TOPLAM	%	100	100	100

P= ,000

*5 Bilinmiyor

Genel toplamda çalışma kapsamında yer alan yaşlıların %71,2'si ekonomik durumundan “çok memnun” ve “memnun” olduğunu belirtmiştir. Ekonomik durumlarından “hiç memnun olmadığını” belirtenlerin oranı ise %28,8 ile azımsanmayacak orandadır.

Yerleşim yerine göre ise en yüksek oranı Finike’de (%70,3) ve Rzeszow’da (%54,8) ekonomik durumlarından “memnun” olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Ancak, Rzeszow’da ekonomik durumundan “çok memnun” olduğunu belirtenlerin oranı (%12,8), Finike’dekilere (%4,4) göre yaklaşık üç kat (3,9) daha fazladır. Bununla birlikte Rzeszow’da ekonomik durumundan “memnun olmayanların” oranı (%32,4), Finike’dekilere (%25,4) göre 7 puan daha fazladır.

Tablo 3.14: Cinsiyete Göre Ekonomik Durumdan Memnuniyet Düzeyi

Cinsiyete Göre Ekonomik Durumdan Memnuniyet Düzeyi		Yerleşim Yeri		Toplam (N=669)*
		Kadın	Erkek	
	Sayı	19	37	56
Çok memnunum	%	5,1	12,8	8,4
	Sayı	251	166	417
Memnunum	%	66,8	57,6	62,8
	Sayı	106	85	191
Memnun değilim	%	28,2	29,5	28,8
	Sayı	376	288	664
TOPLAM	%	100	100	100

P= ,000

*5 Bilinmiyor

Çalışma kapsamında yer alan kadın yaşlıların %66,8'i, erkek yaşlıların da %57,6 ile ekonomik durumlarından memnun oldukları görünmektedir. İkinci sırada ise en yüksek oran memnun olmadıklarını ifade etmeleridir. Erkekler (%29,5) çok az bir farkla kadınlara (%28,2) göre memnun değillerdir. Diğer taraftan çok memnun olduklarını belirtenler erkeklerde %7,7 daha fazladır.

Tablo 3.15 : Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Geçim Kaynağı

Temel Geçim Kaynağı	Sayı/%	Finike		Finike Genel Toplam (N=348)*	Rzeszow		Rzeszow Genel Toplam (N=321)*
		Kadın	Erkek		Kadın	Erkek	
Tarım	S	33	30	63	9	8	17
	%	17,2	19,9	18,4	5	5,8	5,3
Tarım dışı	S	114	68	182	165	127	291
	%	59,4	45	53,1	91,2	91,4	91,3
Her ikisi	S	28	52	80	7	4	11
	%	14,6	34,4	23,3	3,9	2,9	3,4
Çocuklarını bakıyor	S	17	1	18	-	-	-
	%	8,9	0,7	5,2	-	-	-
TOPLAM	S	192	151	343	181	139	320
	%	100	100	100	100	100	100

P= ,000

*5 Bilinmiyor

P= ,854

*1 Bilinmiyor

Yukarıdaki tabloda yerleşim yeri ve cinsiyete göre yaşlıların geçim kaynağının dağılımı verilmiştir. Buna göre yerleşim yeri açısından en yüksek oranı Finike’de %53,1 ile Rzeszow’da ise %91,3 ile “tarım dışı (memur, işçi, serbest çalışan, emekli vb.) alanlardan geçimini sağlayanlar oluşturmaktadır. Finike’de bunu daha sonra %23,3 ile “hem tarım hem de tarım dışından”, %18,4 ile “tarımdan” geçimini sağlayanlar izlemektedir. Finike’de en düşük oranı (%5,2) “çocuklarının baktığını” belirtenler oluşturmaktadır. Rzeszow’da ise tarımdan sonra geçim kaynağı olarak %5,3 ile “tarım” gelmektedir. Rzeszow’da en düşük oranı (%3,4) “hem tarım hem de tarım dışından” geçimini sağlayanlar oluşturmaktadır. Finike’den farklı olarak Rzeszow’da, kendilerine/kendisine “çocuklarının baktığını” belirten yaşlı bulunmamaktadır. Bu anlamda iki ülke arasında *kültürel açıdan anlamlı fark* vardır.

Cinsiyete göre ise, kadınlarda (%59,4) ve erkeklerde (%45) Finike’de en yüksek oranı “tarım dışı” alanlarda geçimini sağlayanlar oluşturmaktadır. Daha sonra

kadınlarda %17,2 ile “tarım”, “hem tarım hem tarım dışından” (%14,6) ve “çocuklarım bakıyor” (%8,9) seçenekleri gelmektedir. Erkeklerde ise %34,4 oranında “hem tarım hem tarım dışından”, (%19,9) “tarım”dan geçimini sağlayanlar oluşturmaktadır. Burada cinsiyete göre kadınlarda da en yüksek oranın tarım dışı çıkmasında, kadınların büyük kısmının eşlerinden emekli aylığı (bağkur, sigorta vb.) almalarından kaynaklıdır. Söz konusu bilgiye saha çalışması sırasında kadın yaşlılar ile elde edilen görüşmeler sonucunda ulaşılmıştır.

Rzeszow’da kadınlarda %91,2 ve erkeklerde %91,4 oranlarıyla en yüksek “tarım dışından” gelirini sağlayanlar oluşturmaktadır. Verilerden hareketle Rzeszow’da kadınların büyük bir kısmının mesleğinin olduğu bilindiğinden, söz konusu gelir yapısı Finike’dekinden farklı olarak yaşlı kadınların çoğunun çalışması sonucunda emekli olması ya da kendilerine ait işlerinden kaynaklı olarak gerçekleşmektedir.

Tablo 3.16: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre İhtiyaçlardan Artan Paranın En Çok Nasıl Değerlendirildiği

İhtiyaçlardan Artan Paranın En Çok Nasıl Değerlendirildiği?	Sayı/ %	Finike			Rzezsow		
		Kadın	Erkek	Genel Toplam (N=348)*	Kadın	Erkek	Genel Toplam (N=321)*
Param artmıyor.	S	91	94	185	79	63	142
	%	47,9	62,3	54,3	44,4	46	45,1
Faize yatırım.	S	-	-	-	9	8	17
	%	-	-	-	5,1	5,8	5,4
Faiz karşılığı borç para veririm.	S	-	-	-	5	1	6
	%	-	-	-	2,8	0,7	1,9
Altın vb. ziynet eşyası alırım.	S	-	-	-	3	1	4
	%	-	-	-	1,7	0,7	1,3
Bankaya yatırım.	S	3	6	9	10	12	22
	%	1,6	4	2,6	5,6	8,8	7
Dolar, Euro vb. Alırım.	S	-	-	-	-	-	-
	%	-	-	-	-	-	-
Evimde saklarım.	S	12	2	14	17	13	30
	%	6,3	1,3	4,1	9,6	9,5	9,5
Çocuklarıma gönderirim.	S	43	25	68	36	21	57
	%	22,6	16,6	19,9	20,2	15,3	18,1
Tatile harcarım.	S	1	2	3	13	10	23
	%	0,5	1,3	0,9	7,3	7,3	7,3
Hayır işlerine harcarım.	S	39	18	57	2	2	4
	%	20,5	11,9	16,7	1,1	1,5	1,3
Sinema, tiyatro, spor vb. gibi aktivitelere harcarım.	S	-	1	1	4	6	10
	%	-	0,7	0,3	2,2	4,4	3,2
Başka (Belirtiniz)	S	1	3	4	-	-	-
	%	0,5	2	1,2	-	-	-
Toplam	S	190	151	341	178	137	315
	%	55,7	44,3	100	56,5	43,5	100

*7 Bilinmiyor

*6 Bilinmiyor

Yerleşim yerine göre genel toplamda Finike’de en yüksek oranı (%54,3) “parasının artmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %19,9 ile “çocuklarıma gönderirim”, %16,7 ile de “hayır işlerine harcarım” yanıtını verenler izlemektedir.

Rzeszow’da da en yüksek oranı %45,1 “parasının artmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %18,1 ile “çocuklarıma gönderirim”, %9,5 ile “evimde saklarım”, %7,3 ile “tatile harcarım” şeklinde yanıt verenler izlemektedir. Rzeszow’da en düşük oranları ise %1,3 ile eşit oranlarda olmak üzere, altın vb. ziynet eşyası aldığını ve hayır işlerine harcadığını belirtenler oluşturmaktadır.

Hem Finike’de hem de Rzeszow’da, ihtiyaçlarından artan para ile Dolar, Euro vb. aldığını belirten yaşlı bulunmamaktadır. Bununla birlikte iki yerleşim yeri arasındaki önemli farklılıklardan biri ihtiyaçlarından artan parayı sinema, tiyatro, spor vb. gibi aktivitelere harcayanlarda görülmektedir. Şöyle ki, Rzeszow’da ihtiyaçlarından artan parayı söz konusu sosyal ve kültürel aktivitelere harcadığını belirtenlerin oranı (%3,2), Finike’dekilere (%0,3) göre yaklaşık 11 (10,6) kat daha fazladır. Buna karşılık Finike’de ihtiyaçlarından artan parayı hayır işlerine harcadığını belirtenlerin oranı (%16,7) da Rzeszow’dakilere (%1,3) göre yaklaşık 13 (12,8) kat daha fazladır. Rzeszow koyu Katolik inanca sahip bir şehir olmakla birlikte, buradaki fark Finike’de yaşlıların toplumsal hayatta dini gerekleri yerine getirme eğilimlerinin Rzeszow’a kıyasla daha fazla olduğu şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan iki yerleşim yeri arasında anlamlı bir diğer fark ise ihtiyaçlarından artan parayı tatil için harcayanlarda ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Rzeszow’da ihtiyaçlarından artan parayı tatile harcadığını belirtenlerin oranı %7,3 iken Finike’de bu oran %0,9’dur. Dolayısıyla, Finike’de yaşayan yaşlıların, Rzeszow’dakilere kıyasla hayatlarında tatil düşüncesinin neredeyse hiç olmadığı yorumu, verilerden hareketle yapılabilir.

Yerleşim yeri ve cinsiyete göre ise Finike’de kadınlarda en yüksek oranı %47,9 ile parası artmadığını belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %22,6 ile

çocuklarına gönderenler, %20,5 ile hayır işlerine harcayanlar izlemektedir. Kadınlarda en düşük oranı (%0,5) artan parasını tatile harcadığını belirtenler oluşturmaktadır. Artan parasını sinema, tiyatro, spor vb. gibi aktivitelere harcadığını belirten kadın yaşlı bulunmamaktadır. Finike’de erkeklerde de en yüksek oranı %62,3 ile parası artmadığını belirtenler oluşturmaktadır. Erkeklerde bunu daha sonra, kadınlara göre daha düşük oranlarda olmak üzere, %16,6 ile çocuklarına gönderdiğini ve %11,9 ile hayır işlerine harcadığını belirtenler izlemektedir. Erkeklerde en düşük oranı (%0,7) artan parasını sinema, tiyatro, spor vb. gibi aktivitelere harcadığını belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da ise kadınlarda (%44,4) ve erkeklerde (%46) en yüksek oranı parasını artmadığını belirtenler oluşturmaktadır. Kadınlarda daha sonra %20,2 ile çocuklarına gönderdiğini, %9,6 ile evinde sakladığını ve %7,3 ile tatile harcadığını belirtenler izlemektedir. Kadınlarda en düşük oranı %1,1 ile hayır işlerine harcadığını belirtenler oluşturmaktadır. Erkeklerde ise, parasının artmadığını ifade edenleri %15,3 ile çocuklarına gönderdiğini, %9,5 ile evinde sakladığını ve %8,8 ile bankaya yatırdığını belirtenler izlemektedir. Erkeklerde en düşük oranı, %0,7 ile eşit oranlarda olmak üzere, faiz karşılığı borç para verdiğini ve altın vb. ziynet eşyası aldığını belirtenler oluşturmaktadır. Rzeszow’da kadınlarda ve erkeklerde, artan parasını tatile harcadığını belirtenlerin oranı, %7,3 ile birbirine eşittir. Kadın ve erkek arasında anlamlı fark, artan paranın çocuklara gönderilme oranında ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, kadınlarda bu oran %20,2 ile, erkeklere (%15,3) göre yaklaşık 5 (4,9) puan daha fazladır. Benzer durumun Finike için de söz konusu olduğu söylenebilir. Aradaki fark (8,6) daha fazla olsa da, Finike’de de kadınların artan paralarını çocuklarına gönderme oranı (%20,5), erkeklerin oranına (%11,9) göre daha yüksektir.

Tablo 3.17: Yerleşim Yeri ve Cinsiyete Göre Yaşlıların Şu Anki Yaşamlarında En Önemli Olan Şeyin Ne olduğu

Şu Anki Yaşamda En Önemli Olan Şey	Sayı/ %	Finike		Finike Genel Toplam (N=348) *	Rzeszow		Rzeszow Genel Toplam (N=321) *
		Kadın	Erkek		Kadın	Erkek	
Para	S	6	5	11	8	9	17
	%	3,1	3,4	3,2	4,5	6,7	5,4
Sağlık	S	157	116	273	101	66	167
	%	80,5	77,9	79,4	56,7	48,9	53,4
Güvenlik	S	-	-	-	9	14	23
	%	-	-	-	5,1	10,4	7,3
Aile huzuru	S	16	24	40	25	17	42
	%	8,2	16,1	11,6	14	12,6	13,4
Çocuklarım	S	12	1	13	28	23	51
	%	6,2	0,7	3,8	15,7	17	16,3
Kendim	S	2	1	3	2	2	4
	%	1	0,7	0,9	1,1	1,5	1,3
Bilmiyorum		1	-	1	4	4	8
		0,5	-	0,3	2,2	3	2,6
Başka	S	-	1	1	1	-	1
	%	-	0,7	0,3	0,6	-	0,3
Hepsi	S	1	1	2	-	-	-
	%	0,5	0,7	0,6	-	-	-
TOPLAM	S	195	149	344	178	135	313
	%	100	100	100	100	100	100

P= ,059

*4 Bilinmiyor

P= ,576

*8 Bilinmiyor

Yerleşim yerine göre Finike’de yaşlıların yaşamında en önemli olan şey sıralamasında, birinci sırada %79,4 ile “sağlık” yer almaktadır. Bunu daha sonra %11,6 ile “aile huzuru” ve %3,8 ile “çocuklar” izlemektedir. En düşük oranı ise, %0,3 ile bilmediğini belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da ise yaşamda en önemli olan şey sıralamasında, Finike’ye göre 26 puan daha düşük olmakla birlikte, %53,4 ile yine “sağlık” yer almaktadır. Bunu daha sonra %16,3 ile “çocuklar” ve %13,4 ile “aile huzuru” izlemektedir. En düşük oranı ise, %1,3 ile yaşamında en önemli şeyin “kendisi” olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Cinsiyete göre yaşamda en önemli şeyin ne olduğuna bakıldığında, Finike’de, en yüksek oranı kadınlarda, %80,5; erkeklerde %77,9 ile sağlık olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da da en yüksek oranlar, kadınlarda %56,7 ve erkeklerde %48,9 ile Finike’de olduğu gibi “sağlık” olduğunu belirtenlerde oluşmaktadır.

Dolayısıyla verilerden hareketle hem yerleşim yeri hem de cinsiyete göre yaşamda en önemli olan şeyin sağlık olduğu söylenebilir. Bu anlamda TÜİK’in 2012 yılı mutluluk kaynağı verileri de bu sonucu destekler niteliktedir. 65 yaş ve üstü kişiler, mutluluk kaynağı değerler olan sağlık kategorisi %85,13 ile en yüksek orana sahiptir (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/yasamapp/yasam.zul>, 7 Temmuz 2015’te erişildi).

3.4. Yaşlılık Algısı

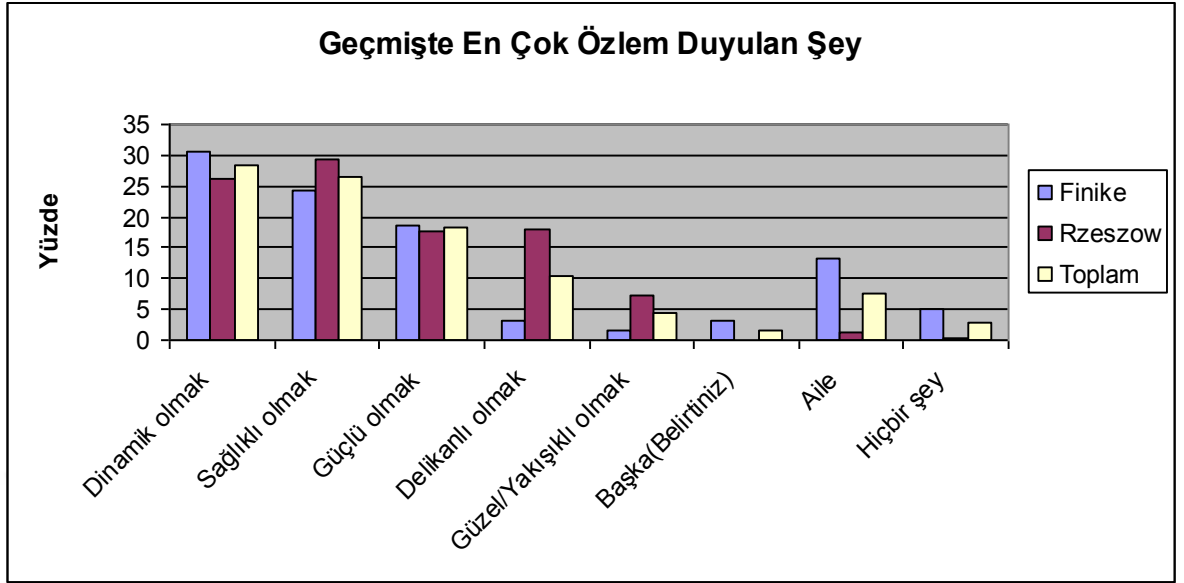
Burada örneklem kapsamında yer alan yaşlıların özlem duydukları şeylere, yaşlının değerinin neye bağlı olduğuna ve de yaşlılığı nasıl algıladıklarına ilişkin verilerin çözümlemesi yapılacaktır.

Tablo 3.18: Yerleşim Yeri Göre Yaşlıların Geçmişte En Çok Özlem Duydukları Şey

Geçmişte En Çok Özlem Duyulan Şey		Yerleşim Yeri		
		Finike	Rzeszow	Genel Toplam (N=669)*
Dinamik	Sayı	101	82	183
Olmak	%	30,5	26,3	28,5
Sağlıklı	Sayı	80	91	171
Olmak	%	24,2	29,2	26,6
Güçlü	Sayı	62	55	117
Olmak	%	18,7	17,6	18,2
Delikanlı	Sayı	11	56	67
Olmak	%	3,3	17,9	10,4
Güzel/Yakışıklı	Sayı	5	23	28
Olmak	%	1,5	7,4	4,4
Aile	Sayı	44	4	48
	%	13,3	1,3	7,5
Hiçbir şey	Sayı	17	1	18
	%	5,1	0,3	2,8
Başka(Belirtiniz)	Sayı	11	0	11
	%	3,3	0	1,7
TOPLAM	Sayı	331	312	643
	%	100	100	100

P= ,000

*26 Bilinmiyor

Grafik 3.3: Geçmişte En Çok Özlem Duyulan Şey

Genel toplamda yaşlılar geçmişe baktıklarında en yüksek oranda %28,5 ile “dinamik olma”ya özlem duydukları söylenebilir. Bunu daha sonra %26,6 ile “sağlıklı olmak”, %18,2 ile “güçlü olmak” ve %10,4 ile “delikanlı olmak” izlemektedir. En düşük oranı ise %2,8 ile geçmişte “hiçbir şeyi” özlemediğini belirtenler oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre ise Finike’de en yüksek oranı %30,5 ile “dinamik olmak” şeklinde yanıt verenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %24,2 ile “sağlıklı olmak”, %18,7 ile “güçlü olmak” ve %13,3 ile “aile” şeklinde yanıt verenler izlemektedir. Finike’de en düşük oranı %1,5 ile “güzel/yakışıklı olmak” şeklinde yanıt verenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da ise geçmişte özlem duyulan şey olarak en yüksek oranı %29,2 ile “sağlıklı olmak” oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %26,3 ile “dinamik olmak”, %17,9 ile “delikanlı olmak”, %17,6 ile “güçlü olmak” izlemektedir. Rzeszow’da en düşük oranı ise %0,3 ile geçmişe dair “hiçbir şeyin” özlenmediğini belirtenler oluşturmaktadır.

Dolayısıyla verilerden hareketle yaşlıların daha çok fiziksel temelli davranış veya durumlara özlem duydukları söylenebilir. Nitekim özlem duyulan şeylerin dinamik olmak, güçlü olmak, sağlıklı olmak vb. olması bu yorumu destekler niteliktedir.

Finike’de alan çalışması sırasında, söz konusu soru sorulduğunda yaşlı katılımcılardan bazıları hemen ilk olarak “*ah şimdi genç olsaydım şu karşıki dağa tırmanırdım*”, “*eskiden eser gürlerdik, fırtına gibiydik. Şimdi şuradan şuraya zor kalkıyoruz*” vb. şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu anlamda Rzeszow’da da aynı soruların yanıt oranlarının yüksek olduğu göz önünde bulundurulursa ve çalışmanın Rzeszow ayağını yürütmeye yardımcı olan gözlemcinin “yaşlıların sürekli bir yerlerinin ağrıdığını, hareket etmekte zorlandıkları” gibi düşünceler ifade ettiklerini belirtmesi de Rzeszow için de Finike’dekine benzer yorumun yapılabileceği anlamına gelebilmektedir.

İki yerleşim yeri arasında anlamlı farkın en fazla Finike’de “aile”ye özlem duymasında ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, Finike’de geçmişe bakıldığında aileye özlem duyduğunu belirtenlerin oranı (%13,3), Rzeszow’dakilerine (%1,3) göre yaklaşık 10 (10,2) kat daha fazladır. Bu veriden hareketle Finike’de aile bağlarının, eskiye oranla gevşemeye başladığı söylenebilir. Başka bir açıdan da, yaşlıların birlikte yaşadıkları yakınlarının (anne-baba-kardeş-eş vb.) ölümlerinin ve onların kaybı, geleneksel geniş ailenin çözülmesi vb. nedenlerle yalnız kalmalarının da bunda etkisi olduğu düşünülebilir.

Cinsiyete göre ise yaşlı kadınların %29,3 ile “sağlıklı olma”ya özlem duydukları ortaya çıkmaktadır. Sonrasında “dinamik olmak” (%26,3), “aile” (%9,8) yanıtları gelmektedir. Erkekler bakıldığında, erkeklerin %31,4’ü “dinamik olma”ya özlem duymaktadırlar. “Sağlıklı olmak” (%23), “güçlü olmak” (%19,7) ve (%13,5) “delikanlı olmak” da diğer en fazla özlem duyduklarıdır.

Tablo 3.19: Yerleşim Yerine Göre Yaşlı İnsanın Toplum İçerisindeki Değerinin En Çok Neye Bağlı Olduğu

Yaşlı İnsanın Toplum İçindeki Değerinin En Fazla Neye Bağlı Olduğu?		Yerleşim Yeri		
		Finike	Rzeszow	Genel Toplam (N=669)*
Gelirine	Sayı	56	24	80
	%	17,7	7,6	12,7
Eğitimine	Sayı	14	63	77
	%	4,4	20,1	12,2
Kişiliğine	Sayı	159	148	307
	%	50,2	47,1	48,7
Sağlığına	Sayı	58	17	75
	%	18,3	5,4	11,9
Devlete	Sayı	12	23	35
	%	3,8	7,3	5,5
Deneyimine	Sayı	1	22	23
	%	0,3	7	3,6
Başka(Belirtiniz)	Sayı	17	17	34
	%	5,4	5,4	5,4
TOPLAM	Sayı	317	314	631
	%	100	100	100

P= ,000

*38 Bilinmiyor

Genel toplamda en yüksek oranı %48,7 ile yaşlı insanın değerinin “kişiliğine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %12,7 ile “gelirine”, %12,2 ile “eğitime”, %11,9 ile “sağlığına bağlı olduğu belirtenler izlemektedir. En düşük oranı %5,5 ile yaşlı insanın değerinin “devlete” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre ise Finike’de en yüksek oranı yaşlı insanın değerinin %50,2 ile “kişiliğine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %18,3 ile “sağlığına”, %17,7 ile “gelirine” bağlı olduğunu belirtenler izlerken, en düşük oranı da %0,3 ile “deneyimine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da da en yüksek oranı %47,1 ile yaşlı insanın değerinin “kişiliğine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %20,1 ile “eğitimine”, %7,6 ile “gelirine”, %7,3 ile “devlete” bağlı olduğunu belirtenler izlemektedir. Rzeszow’da en düşük oranı %5,4 ile “sağlığına” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Bu noktada yaşlılık algısının değişiminin izini sürmek mümkün olabilmektedir. Şöyle ki, geleneksel toplumlarda yaşlının değerini belirleyen etkenlerden biri onun yaşanmışlıkları yani deneyimleri olurken modern toplumda bunun yerini kişiliğin, gelirin vb. farklı etkenlerin aldığını söylemek mümkündür. Yerleşim yeri arasında da bu açıdan çok büyük farklılık bulunmamaktadır. Her iki yerleşim yerinde de en yüksek oranda yaşlının toplumdaki yerinin “kişiliğine” bağlı olduğu ifade edilmektedir. Daha sonra kısmen değişmekte ve Finike’de bunu sağlık, Rzeszow’da eğitim izlemektedir. Finike’de yaşlının değeri eğitime bağlı olduğunu belirtenlerin oranı %4,4 ile Rzeszow’dakilerine (%20,1), yaklaşık 5 (%4,5) kat daha düşüktür. Ancak gelirin yaşlının toplumdaki yerini belirlemede, her iki yerleşim yerinde, oransal olarak farklı olmakla birlikte, sırası aynı ve üçüncü sıradadır. Bu oran Rzeszow’da (%7,6) Finike’ye (%17,7) kıyasla yaklaşık 2 (2,3) kat daha düşüktür.

Cinsiyete göre değerlendirildiğinde ise kadınlarda (%49,4) ve erkeklerde (%47,6) birbirine yakın oranlar elde edilmiş ve yaşlı insanın toplum içerisindeki değerini belirleyen etkenin en yüksek oranda “kişiliğe” bağlı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Sonraki sıralama ise kadınlar için (%14,3) “sağlığına”, eşit oranlarda (10,4) “gelirine” ve “eğitimine” bağlı olarak görülmüştür. Erkekler için bakıldığında “gelir” (15,6), “eğitim” (%14,5), (%8,7) “sağlık” ve “devlet” (%6,2) olarak sıralanmaktadır.

Tablo 3.20: Yerleşim Yerine Göre Yaşlıların Nitelikli Bir Yaşam Sürmesinin Neye/Kime Bağlı Olduğu?

Nitelikli Bir Yaşam Sürdürmenin Neye/Kime Bağlı Olduğu?		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Gelirine	Sayı	88	66	154
	%	26,3	21,2	23,8
Kendisine	Sayı	22	67	89
	%	6,6	21,5	13,8
Eğitimine	Sayı	10	26	36
	%	3	8,3	5,6
Çocuklarına	Sayı	59	29	88
	%	17,7	9,3	13,6
Eşine	Sayı	20	10	30
	%	6	3,2	4,6
Kiminle Yaşadığına	Sayı	2	8	10
	%	0,6	2,6	1,5
Nerede Yaşadığına	Sayı	-	6	6
	%	-	1,9	0,9
Sağlığına	Sayı	77	61	138
	%	23,1	19,6	21,4
Devlete	Sayı	13	37	50
	%	3,9	11,9	7,7
Başka (Belirtiniz)	Sayı	12	2	14
	%	3,6	-	2,2
Huzura	Sayı	11	-	11
	%	3,3	-	1,7
Allah'a	Sayı	9	-	9
	%	2,7	-	1,4
Aileye	Sayı	11	-	11
	%	3,3	-	1,7
TOPLAM	Sayı	334	312	646
	%	100	100	100

P= ,000

*23 Bilinmiyor

Genel toplamda en yüksek oranı, %23,8 ile yaşlıların nitelikli yaşam sürmelerinin “gelirine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %21,4 ile “sağlığına”, %13,8 ile “kendisine”, %13,6 ile “çocuklarına” bağlı olduğunu belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %1,5 ile yaşlıların nitelikli yaşam sürmelerinin “kiminle yaşadığına” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Yerleşim yerine göre ise Finike’de en yüksek oranı, %26,3 ile yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin “gelirine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %23,1 ile “sağlığına”, %17,7 ile “çocuklarına”, %6,6 ile “kendisine” bağlı olduğunu belirtenler izlemektedir. Finike’de en düşük oranı %2,7 ile yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin ”Allah’a” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Finike’de yaşlının yaşam kalitesinin “nerede yaşadığına” bağlı olduğunu belirten yaşlı bulunmamaktadır.

Rzeszow’da ise en yüksek oranı, %21,5 ile yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin “kendisine” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %21,2 ile “gelirine”, %19,6 ile sağlığına, 11,9 ile “devlete” bağlı olduğunu belirtenler izlemektedir. Rzeszow’da en düşük oranı, %1,9 ile yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin” nerede yaşadığına” bağlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Rzeszow’da, yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin “aileye” ve “Allah’a” bağlı olduğunu belirten yaşlı bulunmamaktadır.

Dolayısıyla yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin sırasıyla, gelirine, sağlığına, kendisine ve çocuklarına bağlı olduğu, verilerden hareketle söylenebilir. Bununla birlikte yerleşim yerine göre yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin bağlı olduğu etkenler değişebilmektedir. Nitekim Finike’de birinci sırada bu gelir iken, Rzeszow’da bu “kendisi” olmaktadır. Söz konusu farklılıkta ise, Rzeszow’daki yaşlıların Finike’deki yaşlılara göre daha az geçim sıkıntısı yaşamalarının etkisi olduğu düşünülebilir. Nitekim Türkiye’de en yoksul kesim yaşlılardır ve de özellikle kadın yaşlılardır.

İki yerleşim yeri arasında bir diğer farklılık ise, Rzeszow’da yaşlının yaşam kalitesinin devlete bağlı olduğunu belirtenlerin oranı (%11,9), Finike’dekilere (%3,9) göre üç kat daha fazladır. Bu noktada da sosyal devlet algısının her iki yerleşim yerinde farklılaştığı söylenebilir. Nitekim, Finike’de yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesi en yüksek oranda gelire bağlanmakla birlikte, bunun devlete bağlı olduğunu belirtenlerin oranı Finike’de, Rzeszow’a göre çok düşük iken; yaşlının nitelikli bir yaşam sürmesinin çocuklara bağlı olduğunu belirtenlerin oranı da, Finike’de Rzeszow’a göre çok yüksektir. Dolayısıyla Finike’de yaşlının yaşam kalite aile ve gelir odaklı bir yaklaşım

çerçevesinde düşünülürken, Rzeszow’da birey ve devlet odaklı düşünülmektedir. Eğitimin ise yine Rzeszow’da, Finike’ye göre yaşlının yaşam kalitesini etkileyen önemli bir değişken olduğu, verilerden hareketle söylenebilir.

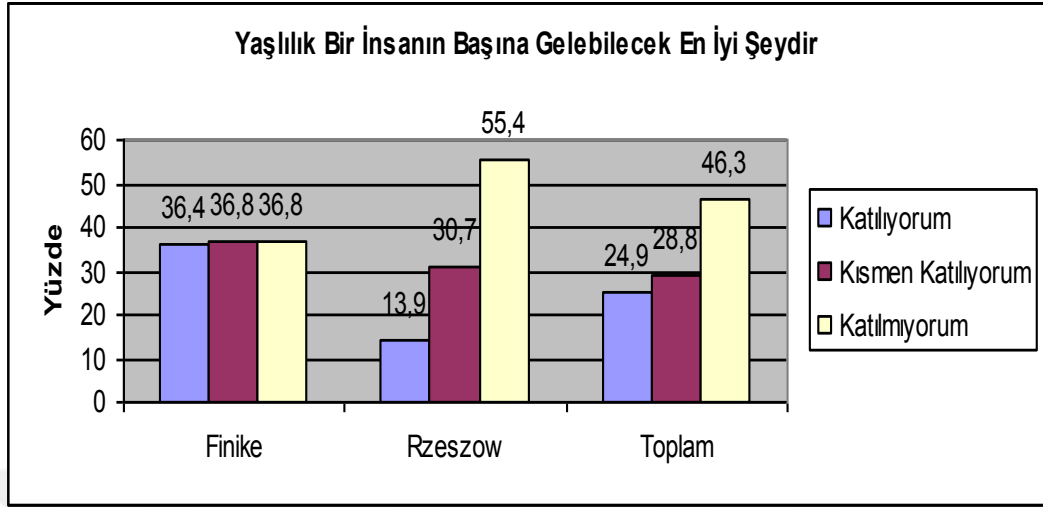
Cinsiyete göre nitelikli bir yaşamın neye/kime bağlı olduğuna bakıldığında ise, erkekler %26,2 ile “gelirine” bağlı görürken, kadınlar %24 ile “sağlığına” bağlı görmüşlerdir. Bu noktada kadınlarda ve erkeklerdeki en yüksek ilk sıra değişkenlik göstermektedir. Daha sonrasında kadınlar için “gelirine” (%22,1), (%16,6)“çocuklarına” ve “kendisine”(%12) oranları ağırlıktadır. Erkeklerde “sağlığına” (%17,9), (16,1) “kendisine” ve “çocuklarına” (%9,7) ve “devlete” (%9,3) bağlı olduğunu belirtenler ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.21: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Bir İnsanın Başına Gelebilecek En İyi Şey” Olup Olmadığı

Yaşlılık Bir İnsanın Başına Gelebilecek En İyi Şeydir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	110	44	154
	%	36,4	13,9	24,9
Kısmen katılıyorum	Sayı	81	97	178
	%	36,8	30,7	28,8
Katılmıyorum	Sayı	111	175	286
	%	36,8	55,4	46,3
Toplam	Sayı	302	316	618
	%	100	100	100

P= ,000

*51 Bilinmiyor

Grafik 3.4: Yaşlılık Bir İnsanın Başına Gelebilecek En İyi Şeydir

Genel toplamda en yüksek oranı, %46,3 ile yaşlılığın bir insanın başına gelebilecek en iyi şey olduğuna “katılmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. En düşük oranı ise %24,9 ile “katıldığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların %53,7’sinin yaşlılığı bir insanın başına gelebilecek iyi bir şey olarak gördükleri söylenebilir. Bununla birlikte, buna katılmadığını belirtenlerin de azımsanmayacak bir oranda olduğunun söylenmesi yararlı olacaktır.

Yerleşim yerine göre ise Finike’de, yaşlılığın bir insanın başına gelebilecek en iyi şey olduğu düşüncesine “katılmayanların” oranı ile “kısmen katılanların oranı” %36,8 ile birbirine eşittir. En düşük oran ise, %36,4 ile bu düşünceye “katıldığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, Finike’de yaşlıların %73,6’sının yaşlılığı bir insanın başına gelebilecek en iyi şey olarak gördükleri söylenebilir.

Rzeszow’da da, yaşlılığın bir insanın başına gelebilecek en iyi şey olduğu düşüncesine katılmayanlar %55,4 ile en yüksek orandadır. En düşük oranı ise %13,9 ile söz konusu düşünceye “katıldığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, Rzeszow’da yaşlıların sadece %44,6’sının yaşlılığı bir insanın başına gelebilecek en iyi şey olarak gördükleri

söylenebilir. Dolayısıyla bu verilerden hareketle, Finike'deki yaşlıların, yaşlılığı Rzeszow'dakilere göre 29 puan farkla daha fazla başa gelecek iyi bir şey olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Bu farkta da geleneksel değerlerin ve dini inançların, kaderciliğin vb. etkisi olduğu düşünülebilir.

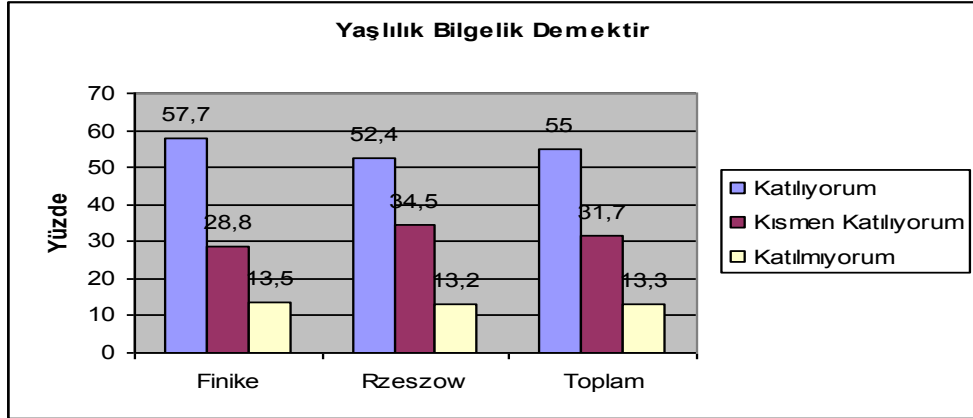
Cinsiyete göre katılmıyorum diyenler birbirine yakın oranlarda olup kadınlarda %44,8, erkeklerde %48,3'tür. Katılmadığını ve kısmet katıldığını belirtenler birlikte değerlendirildiğinde, kadınların (%76,9) erkeklere oranla (%72,6) daha olumsuz algıladıkları söylenebilir.

Tablo 3.22: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Bilgelik Demek” Olup Olmadığı?

Yaşlılık Bilgelik Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	184	167	351
	%	57,7	52,4	55
Kısmen katılıyorum	Sayı	92	110	202
	%	28,8	34,5	31,7
Katılmıyorum	Sayı	43	42	85
	%	13,5	13,2	13,3
Toplam	Sayı	319	319	638
	%	100	100	100

P= ,295

* 31 Bilinmiyor

Grafik 3.5: Yaşlılık Bilgelik Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın bilgelik demek olduğu düşüncesine “katılanlar” %55 ile en yüksek orandadır. Bunu daha sonra %31,7 ile “kısmen” katılanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %13,2 ile yaşlılığın bilgelik demek olduğu düşüncesine “katılmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%86,7) yaşlılar tarafından yaşlılığın bilgelik olarak düşünüldüğü söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, Finike’de yaşlıların %86,5’inin, Rzeszow’da da yaşlıların %86,9’unun yaşlılığı en yüksek oranda bilgelik olarak düşündükleri söylenebilir.

Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kadınlarda (%56,2) ve erkeklerde (53,4) yaşlılığı “bilgelik” olarak değerlendirenler yüksektir. Katılmıyorum diyenlerde yaklaşık 6 puan farkla erkekler daha fazladır. O vakit erkeklerde %16,6’sı yaşlılığı bilgelik olarak değerlendirmemektedir diyebiliriz.

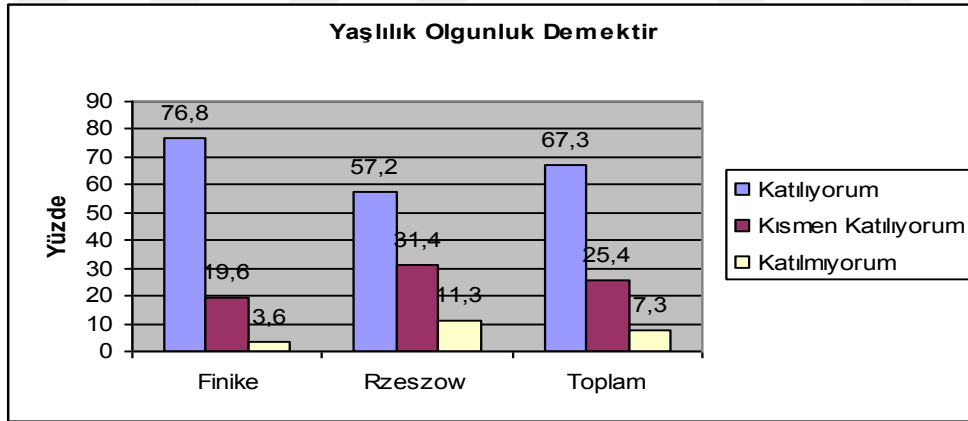
Tablo 3.23: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Olgunluk Demek” Olup Olmadığı?

Yaşlılık Olgunluk Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	258	182	440
	%	76,8	57,2	67,3
Kısmen katılıyorum	Sayı	66	100	166
	%	19,6	31,4	25,4
Katılmıyorum	Sayı	12	36	48
	%	3,6	11,3	7,3
Toplam	Sayı	336	318	654
	%	100	100	100

P= ,000

* 15 Bilinmiyor

Grafik 3.6: Yaşlılık Olgunluk Demektir

Genel toplamda yaşlılık, katılımcılar tarafından %67,3 ile en yüksek oranda olgunluk olarak düşünülmektedir. Bunu daha sonra %25,4 ile söz konusu düşünceye “kısmen katıldığını” belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %7,3 ile yaşlılığın olgunluk olduğu düşüncesine “katılmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların tamamına yakınının (%92,7) yaşlılığı olgunluk olarak düşündükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre de her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, Finike’de yaşlıların %96,4’ünün, Rzeszow’da ise yaşlıların %88,6’sının olgunluk olarak düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte, söz konusu düşünceye “kısmen katıldığını” belirtenlerin oranı Rzeszow’da (%31,4), Finike’ye (%19,6) 11,8 puan daha yüksektir. Benzer şekilde katıldığını belirtenlerin oranı yine Rzeszow’da (%11,3), Finike’ye (%3,6) 7,7 puan daha yüksektir.

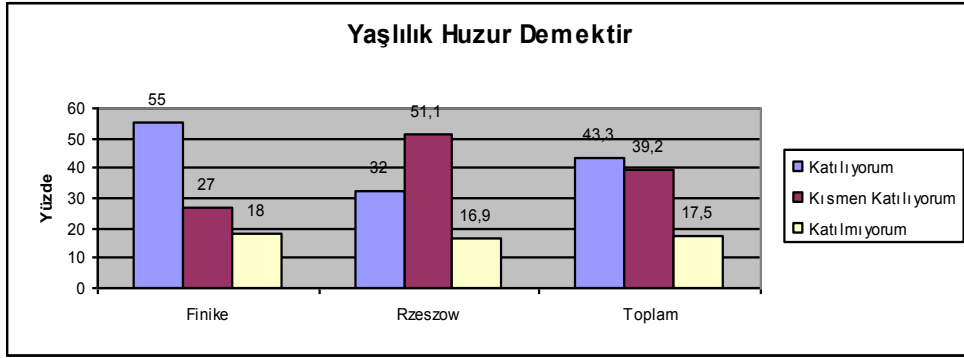
Katılıyorum ve kısmen katılıyorum seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde genel toplamda kadın katılımcıların %93,3 yaşlılığı olgunluk olarak görmektedir. Erkeklerde (%91,8) de benzer bir durum söz konusudur. Yaşlılığın olgunluk olarak görülmesinde az bir oranla dahi olsa kadınlar daha yüksektir.

Tablo 3.24: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Huzur Demek” Olup Olmadığı?

Yaşlılık Huzur Demektir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	171	102	273
	%	55	32	43,3
Kısmen katılıyorum	Sayı	84	163	247
	%	27	51,1	39,2
Katılmıyorum	Sayı	56	54	110
	%	18	16,9	17,5
Toplam	Sayı	311	319	630
	%	100	100	100

P= ,000

* 39 Bilinmiyor

Grafik 3.7: Yaşlılık Huzur Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın huzur demek olduğu düşüncesine “katılanlar” %43,3 ile en yüksek orandadır. Bunu daha sonra %39,2 ile “kısmen katılanlar” izlemektedir. En düşük oranı ise %17,5 ile yaşlılığın huzur demek olduğu düşüncesine “katılmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%82,5) yaşlılar tarafından yaşlılığın huzur olarak düşünüldüğü söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %82’sinin, Rzeszow’da ise %83,1’inin yaşlılığı huzur olarak düşündükleri söylenebilir. Bununla birlikte, söz konusu düşünceye “kısmen katıldığını” belirtenlerin oranı Rzeszow’da (%51,1), Finike’ye (%27) 24,1 puan daha yüksektir.

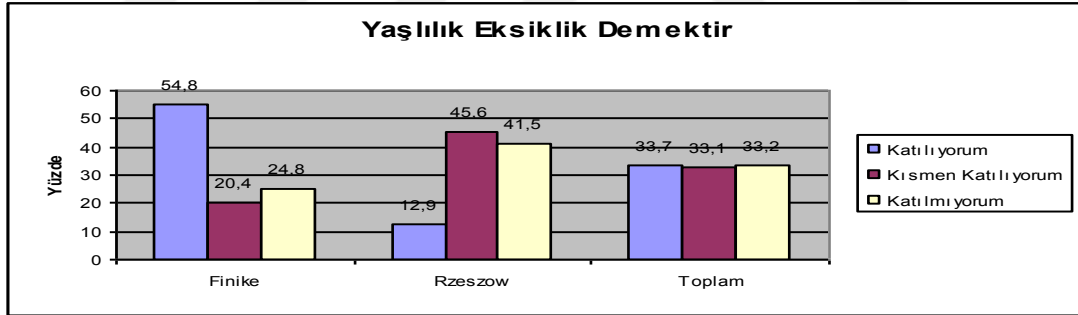
Cinsiyete göre bakıldığında yaşlı kadınların %44,6’sı yaşlılığı huzur olarak görmektedir. Kadınlar ve erkekler arasında çok büyük bir farklılık olmamakla birlikte erkekler %2,9 oranında daha az yaşlılığı huzur olarak değerlendirmektedir.

Tablo 3.25: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Eksik Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Eksiklik Demektir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	172	41	213
	%	54,8	12,9	33,7
Kısmen katılıyorum	Sayı	64	145	209
	%	20,4	45,6	33,1
Katılmıyorum	Sayı	78	132	210
	%	24,8	41,5	33,2
Toplam	Sayı	314	318	632
	%	100	100	100

P= ,000

* 37 Bilinmiyor

Grafik 3.8: Yaşlılık Eksiklik Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın eksiklik demek olduğu düşüncesine “katılanlar” %33,7 ile en yüksek orandadır. Bunu daha sonra %33,2 ile “katılmadığını” belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %33,1 ile yaşlılığın eksiklik demek olduğu düşüncesine “kısmen katıldığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%66,8) yaşlıların yarıdan fazlasının yaşlılığı eksiklik olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %75,2’sinin, Rzeszow’da ise %58,5’inin yaşlılığı eksiklik olarak gördükleri söylenebilir. Burada

altının çizilmesi gereken nokta, Finike’de yaşlıların, yaşlılığı Rzeszow’a göre 16,7 puan farkla yaşlılığı daha yüksek oranda eksiklik olarak gördükleri söylenebilir.

Yaşlılığın “eksiklik” olarak değerlendirilmesine katılıyorum diyenler kadınlarda (%35,1); erkeklerde (%34,4) ise katılmıyorum diyenler daha fazladır. Verilerden hareketle yaşlılığı eksiklik olarak değerlendirme durumu kadınlarda daha yüksek olup, kadınlar bu konuda daha fazla negatif bir algıya sahiptir diyebiliriz.

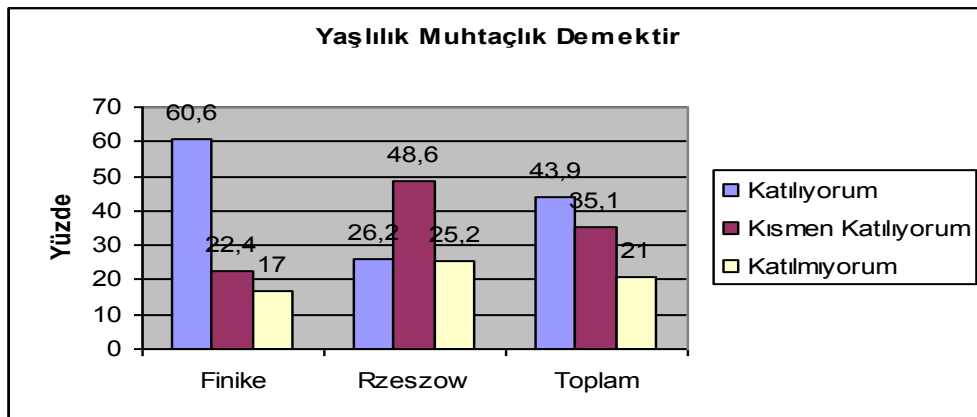
Tablo 3.26: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Muhtaçlık Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Muhtaçlık Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	203	83	286
	%	60,6	26,2	43,9
Kısmen katılıyorum	Sayı	75	154	229
	%	22,4	48,6	35,1
Katılmıyorum	Sayı	57	80	137
	%	17	25,2	21
Toplam	Sayı	335	317	652
	%	100	100	100

P= ,000

* 17 Bilinmiyor

Grafik 3.9: Yaşlılık Muhtaçlık Demektir

Genel toplamda yaşlılığın muhtaçlık demek olduğu düşüncesine “katılanlar” %43,9 ile en yüksek orandadır. Bunu daha sonra %35,1 ile “kısmen katıldığını” belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %21 ile yaşlılığın muhtaçlık demek olduğu düşüncesine “katılmadığını” belirtenler oluşturmaktadır. Katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%79) yaşlıların yarıdan fazlasının yaşlılığı muhtaçlık olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %83’ünün, Rzeszow’da ise %74,8’inin yaşlılığı muhtaçlık olarak gördükleri söylenebilir. Bununla birlikte, yaşlıların Rzeszow’da Finike’ye göre yaşlılığı 8,2 puan farkla daha yüksek oranda muhtaçlık olarak gördükleri söylenebilir. Dolayısıyla yukarıdaki verilerden hareketle Rzeszow’da yaşlıların, Finike’deki yaşlılara göre, yaşlılığı kısmen daha fazla olumlu algıladıkları ara sonucuna ulaşılabilir.

Diğer taraftan cinsiyete göre değerlendirildiğinde (%48,8) kadın yaşlılar, erkek yaşlılara göre (%37,3) yaşlılığı daha fazla muhtaçlık olarak görmektedirler. Kısmen katılıyorum ve katılmıyorum seçenekleri bir arada ele alındığında erkeklerin %63,2’si yaşlılığı muhtaçlık olarak görmemektedirler. Bu anlamda kadınlarla kıyaslandığında, yaşlılığın muhtaçlık demek olduğu algısı kadınlarda daha fazladır diyebiliriz.

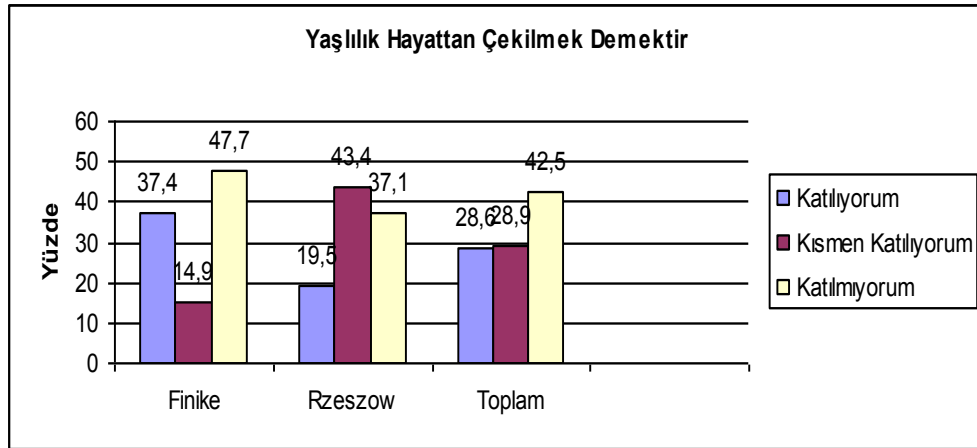
Tablo 3.27: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Hayattan Çekilmek Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Hayattan Çekilmek Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	123	62	185
	%	37,4	19,5	28,6
Kısmen katılıyorum	Sayı	49	138	187
	%	14,9	43,4	28,9
Katılmıyorum	Sayı	157	118	275
	%	47,7	37,1	42,5
Toplam	Sayı	329	318	647
	%	100	100	100

P= ,000

*22 Bilinmiyor

Grafik 3.10: Yaşlılık Hayattan Çekilmek Demektir

Genel toplamda yaşlılığın hayattan çekilmek demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %42,5 ile en yüksek orandadır. Ancak, yaşlılığın hayattan çekilmek demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%57,5) yaşlıların yarıdan biraz fazlasının da yaşlılığı hayattan çekilmek olarak gördükleri söylenebilir.

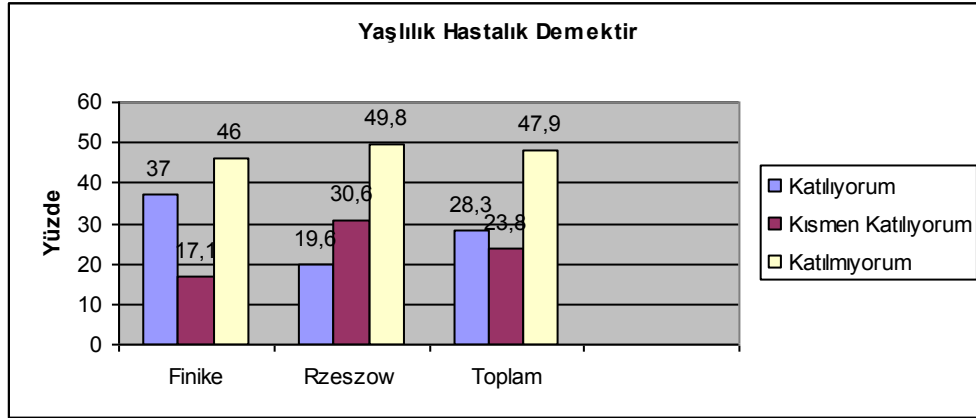
Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %52,3’ünün, Rzeszow’da ise %62,9’unun yaşlılığı hayattan olarak çekilmek olarak değerlendirdikleri, bununla birlikte, yaşlıların Rzeszow’da Finike’ye göre yaşlılığı 10,6 puan farkla daha yüksek oranda hayattan çekilmek olarak gördükleri söylenebilir.

Tablo 3.28: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Hastalık Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Hastalık Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	119	62	181
	%	37	19,6	28,3
Kısmen katılıyorum	Sayı	55	97	152
	%	17,1	30,6	23,8
Katılmıyorum	Sayı	148	158	306
	%	46	49,8	47,9
Toplam	Sayı	322	317	639
	%	100	100	100

P= ,000

* 30 Bilinmiyor

Grafik 3.11: Yaşlılık Hastalık Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın hastalık demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %47,9 ile en yüksek orandadır. Ancak, yaşlılığın hastalık demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde (%52,1) yaşlıların yarıdan biraz fazlasının da yaşlılığı hastalık olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %54,1’inin, Rzeszow’da ise %50,2’sinin yaşlılığı hastalık olarak gördükleri söylenebilir. Ancak yaşlıların Finike’de Rzeszow’a göre yaşlılığı 3,9 puan farkla daha yüksek oranda hastalık olarak gördükleri söylenebilir. Nitekim hem Finike’de hem de Rzeszow’da alan araştırma sürecinde uygulama yapılan yaşlılar sağlık problemlerinden sık sık bahsetmişler ve yakınmışlardır. Verilerden hareketle Finike’deki yaşlıların daha fazla sağlık problemi yaşadığı ve bu nedenle de yaşlılığı hastalık olarak görme oranının Rzeszow’a göre kısmen daha yüksek olduğu düşünülebilir. Buna ek olarak, altının çizilmesi gereken noktalardan biri de yaşlılık algısının şekillenmesinde içinde yaşanılan kültürle taşınan kültürel kodların olmasıdır.

Yine alan çalışması sürecinde Rzeszow’da sokakta birçok yaşlı ile karşılaşılabilirken ve hatta dini günlerde kiliseyi ziyaret ettikleri gözlemlenirken Finike’de sokakta karşılaşılan yaşlı sayısı neredeyse yok denecek kadar az olmuştur. Ancak bu durumun Finike’de cinsiyete göre farklılık gösterdiğinin vurgulanması yararlı olacaktır. Şöyle ki, Finike’de dışarıda (cami, market, pazar vb.) karşılaşılmayan yaşlı,

daha çok kadınlardır. Zira Finike’de pazar alışverişi, camiye gitme, kahvehaneye gitme gibi faaliyetlerde çok sayıda erkek yaşlı ile karşılaşılabilir.

Genel toplamda cinsiyete göre değerlendirme yaptığımızda da benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Kadınlar erkeklere kıyasla %5,4 puan farkla yaşlılığı daha fazla hastalık olarak görmektedirler.

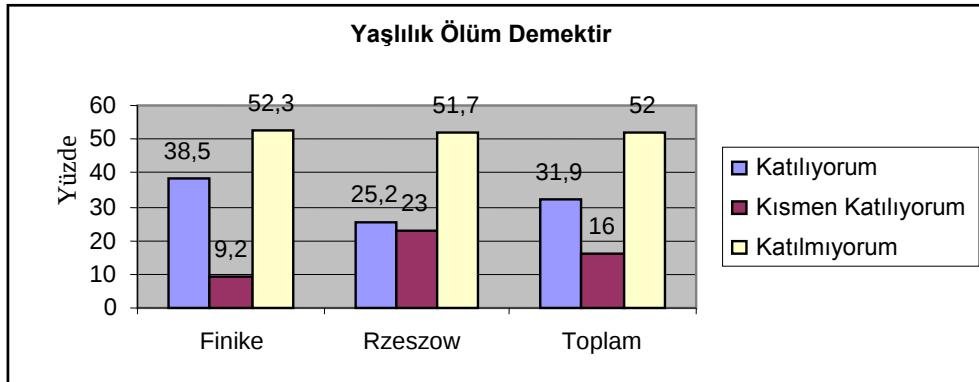
Tablo 3.29: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Ölüm Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Ölüm Demektir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	125	80	205
	%	38,5	25,2	31,9
Kısmen katılıyorum	Sayı	30	73	103
	%	9,2	23	16
Katılmıyorum	Sayı	170	164	334
	%	52,3	51,7	52
Toplam	Sayı	325	317	642
	%	100	100	100

P= ,000

* 27 Bilinmiyor

Grafik 3.12: Yaşlılık Ölüm Demektir

Genel toplamda yaşlılığın ölüm demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %52 ile en yüksek orandadır. Ancak, yaşlılığın ölüm demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde %47,9 gibi azımsanmayacak oranda yaşlının da, yaşlılığı ölüm olarak gördüklerinin vurgulanması yararlı olacaktır.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %47,7’sinin, Rzeszow’da da %48,2’sinin yaşlılığı ölüm olarak gördükleri söylenebilir. Dolayısıyla yaşlılığın yaşlılar için, hem genel olarak hem de her iki yerleşim yerinde kısmen de olsa ölümden bağımsız görülmediği, başka bir deyişle ölümün yaklaştığını hatırlattığı yorumu yapılabilir. Finike’de alan çalışması sırasında yaşlılar tarafından “hayır olur mu öyle şey, ölüm her yaşta vardır” şeklindeki ifadeleri ise, yaşlılığın diğer taraftan ölümden uzak tutulduğunu da örneklendirmektedir.

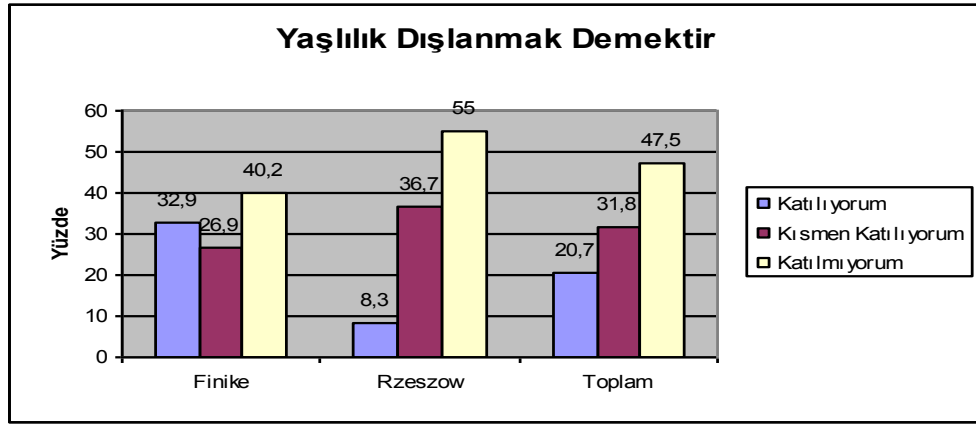
Cinsiyete göre kadınların yarısından fazlası (%51,9) yaşlılığı ölüm olarak değerlendirmemektedir ancak katılıyorum ve kısmen katılanlar birlikte değerlendirildiği zaman ortaya çıkan (%48,1) sonuç azımsanamaz. Erkeklerde de söz konusu durum aynı olsa da erkeklerdeki katılmamama payı az bir farkla da olsa (0,3) daha fazladır. O halde erkeklerin ölümü yaşlılıkla eş değer görme durumu kadınlara göre daha düşüktür.

Tablo 3.30: Yerleşim Yeri Göre Yaşlılığın “Dışlanmak Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Dışlanmak Demektir		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	104	26	130
	%	32,9	8,3	20,7
Kısmen katılıyorum	Sayı	85	115	200
	%	26,9	36,7	31,8
Katılmıyorum	Sayı	127	172	299
	%	40,2	55	47,5
Toplam	Sayı	316	313	629
	%	100	100	100

P= ,000

* 40 Bilinmiyor

Grafik 3.13: Yaşlılık Dışlanmak Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın dışlanmak demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %47,5 ile en yüksek orandadır. Bununla birlikte, yaşlılığın dışlanmak demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde %50,5 gibi azımsanmayacak oranda yaşlının da, yaşlılığı dışlanmak olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %59,8’inin, Rzeszow’da da %45’inin yaşlılığı dışlanmak olarak gördükleri söylenebilir. Anlaşılacağı üzere yaşlılığı dışlanmak olarak görenlerin oranı Finike’de Rzeszow’a göre 14,8 puanla daha fazladır. Bunda da yaşlıya bakış açılarındaki farklılığın etkisi olduğu düşünülebilir. Nitekim Tufan tarafından da çeşitli şekillerde belirtildiği üzere “Türkiye’de yaşlı bakım politikası temiz, tok, ama sessiz” yaşlı şeklindedir.

Cinsiyet açısından değerlendirdiğimiz zaman, kadınlar %22,8 ile katılıyorum diyerek erkeklerden daha fazla yaşlılığı dışlanmak olarak görmektedirler. Kısmen katılıyorum ve katılıyorum seçenekleri bir arada değerlendirildiğinde erkekler (%50,9) kadınlara (%53,7) göre daha az dışlanma olarak görmektedirler. Burada toplumsal cinsiyet faktörünün ve ekonomik refahın da etkili olduğunu düşünebiliriz. Kadın birçok toplumda çeşitli sebeplere bağlı olarak (ekonomi, eğitim vb) toplumsal dışlanmaya maruz kalabiliyor. Buna ilave olarak yaşlı olma faktörü de cinsiyetle bütünleşince

dışlanma potansiyelinin de iki kat ortaya çıkabileceği düşünülebilir. Bu anlamda kadın yaşlılar, yaşlılığı daha fazla dışlanma olarak değerlendiriyor diyebiliriz.

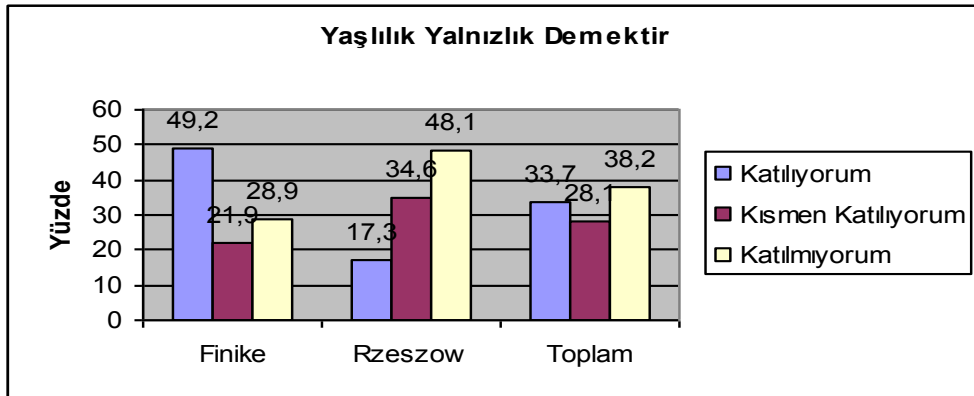
Tablo 3.31: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Yalnızlık Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Yalnızlık Demektir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	162	54	216
	%	49,2	17,3	33,7
Kısmen katılıyorum	Sayı	72	108	180
	%	21,9	34,6	28,1
Katılmıyorum	Sayı	95	150	245
	%	28,9	48,1	38,2
Toplam	Sayı	329	312	641
	%	100	100	100

P= ,000

* 28 Bilinmiyor

Grafik 3.14: Yaşlılık Yalnızlık Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın yalnızlık demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %38,2 ile en yüksek orandadır. Bununla birlikte, yaşlılığın yalnızlık demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde %61,8’inin de yaşlılığı yalnızlık olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %71,1’inin, Rzeszow’da da %51,9’unun yaşlılığı yalnızlık olarak gördükleri söylenebilir. Verilerden hareketle Finike’deki yaşlıların daha fazla yalnızlık yaşadıkları söylenebilir. Şöyle ki, Finike’deki yaşlılar, Rzeszow’dakilerine göre 19,2 puan farkla daha fazla yaşlılığın yalnızlık demek olduğunu ifade etmişlerdir.

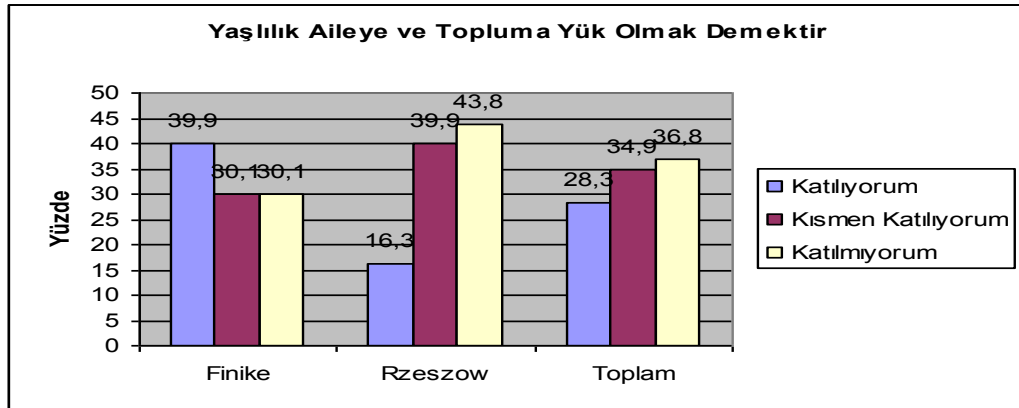
Cinsiyete göre yaşlılığın yalnızlık olarak değerlendirilmesi durumu kadınlarda daha yüksektir. Katılıyorum ve kısmen katılıyorum seçeneklerine bir arada baktığımızda kadınların %65,4’ü yaşlılığı yalnızlık olarak görmektedir. Bu oran erkeklerde %56,9’dur. Yalnızlık algısında cinsiyete göre yaklaşık 10 puanlık bir farkın çıkmasında kadınların cinsiyete göre medeni durumları ile ilgili bağlantı kurulabilir. Örneğin bu çalışmada cinsiyete göre medeni durumda “eşi ölmüş”, “boşanmış” ve “bekar” kategorileri bir arada değerlendirildiğinde kadınların %62,5’i yalnızdır. Burada kastedilen yalnızlık, resmi anlamda hayat arkadaşlarının olmamasıdır. Bu şekilde ifade edilmesinin nedeni ise Finike’de eşi ölmüş kadınların eşlerini ve eşleri ile geçirdikleri zamanları özlemle anmalarıdır. Elbette ki yalnızlığın ya da yalnızlık hissini çok çeşitli sebepleri vardır. Buradaki yorum ise daha çok kişilerde yaşlılıkla birlikte eş kayıplarının ortaya çıkması, hanedeki kişi sayısının azalması ile bağlantı kurularak yapılmıştır.

Tablo 3.32: Yerleşim Yerine Göre Yaşlılığın “Aileye ve Topluma Yük Olmak Demek” Olup Olmadığı

Yaşlılık Aileye ve Topluma Yük Olmak Demektir.		Yerleşim Yeri		Genel Toplam (N=669)*
		Finike	Rzeszow	
Katılıyorum	Sayı	130	51	181
	%	39,9	16,3	28,3
Kısmen katılıyorum	Sayı	98	125	223
	%	30,1	39,9	34,9
Katılmıyorum	Sayı	98	137	235
	%	30,1	43,8	36,8
Toplam	Sayı	326	313	639
	%	100	100	100

P = ,000

* 30 Bilinmiyor

Grafik 3.15: Yaşlılık Aileye ve Topluma Yük Olmak Demektir

Genel toplamda, yaşlılığın aileye ve topluma yük olmak demek olduğu düşüncesine “katılmayanlar” %36,8 ile en yüksek orandadır. Ancak, yaşlılığın aileye ve topluma yük olmak demek olduğuna katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde %63,2 ile yarıdan fazla yaşlının da yaşlılığı aileye ve topluma yük olarak gördükleri söylenebilir.

Yerleşim yerine göre ise, her iki yerleşim yerinde katıldığını ve kısmen katıldığını belirtenler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlıların Finike’de %70’inin, Rzeszow’da da %56,2’sinin yaşlılığı aileye ve topluma yük olmak gördükleri söylenebilir. Daha da önemlisi Finike’deki yaşlıların, Rzeszow’daki yaşlılara göre daha fazla kendilerini aileye ve topluma yük olarak gördükleri söylenebilir. Çünkü, Finike’deki yaşlılardan, yaşlıların aileye ve topluma yük olduğunu belirtenlerin oranı, Rzeszow’dakilere göre 13,8 puan farkla daha yüksek orandadır.

Cinsiyete göre bakıldığında kadınlar yaşlılığı aileye ve topluma yük olma anlamında orta düzeyde görüyor. Yani katılıyorum, kısmen katılıyorum ve katılmıyorum seçeneklerinin sonucu %33 civarındadır. Ancak erkekler %40,7 ile en yüksek oranda katılmıyorum demişlerdir. Bu soruya yaşlıların hangi açıdan bakarak cevapladıklarını bilemesek de (bakım, maddi-manevi destek vb.) medeni durum ve ekonomik faktörün etkili olabileceğini söyleyebiliriz. Kadın katılımcıların çoğu yalnız ve ekonomik anlamda değerlendirildiğinde erkeklere oranla daha fakirler (özellikle Finike’deki kadın katılımcıları göz önünde bulundurabiliriz). Bu açıdan bakarsak

kadınlar sosyal ve ekonomik anlamdaki birtakım yoksunluklarından dolayı aileye ve topluma yük olma düşüncesi erkeklere kıyasla daha yüksektir diyebiliriz.

Yaşlıların bir günlerini nasıl değerlendirdikleri ile ilgi görüşlere başvurulduğunda yerleşim yerine göre ise Finike’de en yüksek oranı %53,9 ile “evinde oturarak”, %21,6 “arkadaşları ile birlikte olarak” ve %17,3 “çalışarak” geçirenler izlemektedir. Finike’de en düşük oranı ise, %6,1 ile sportif ve kültürel aktivitelerle geçirdiğini belirtenler oluşturmaktadır.

Rzeszow’da ise en yüksek oranı benzer olarak %50,3 ile “evde oturarak”; farklılık olarak %31,1 ile “ailesiyle vakit geçirerek”, %27,7 ile “torunlarına bakarak” %25,8 ile “arkadaşları ile birlikte olarak” geçirdiğini belirtenler izlemektedir. Rzeszow’da da en düşük oranı, Finike’ye göre 3,3 puan farkla ve %9,4 ile bir gününü sportif ve kültürel aktivitelerle geçirdiğini belirtenler oluşturmaktadır.

Burada en dikkat çekici seçenekler ise araştırmacı tarafından kategori edilmeyen ancak özellikle Finike’deki katılımcılar tarafından başka seçeneğinde sıkça belirtilen “ev işi” yaparak ve “ibadet” ederek bir gününü geçirdiğini ifade edenlerdedir. Finike’deki katılımcıların yaklaşık %17,2’si bir gününü ev işi yaparak geçirdiklerini ifade etmişlerdir ki bu durum Rzeszow’da hiç belirtilmemiştir. Diğer taraftan Finike’deki toplam katılımcıdan 75 kişi yani yaklaşık %21,5 oranında bir gününü ibadet ederek geçirdiğini ifade ederken, Rzeszow’da 1 kişi bir gününü ibadet ederek geçirdiğini ifade etmiştir.

Verilerden hareketle hem genel toplamda hem de yerleşim yerlerine göre yaşlıların bir günlerini ağırlıklı olarak ev içinde geçirdikleri yorumu yapılabilir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Sonuç ve Değerlendirme bölümünde öncelikli olarak çalışmanın konusu ve amacı doğrultusunda nicel veri toplama tekniği ile elde edilen verilerin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmanın içeriğine uygun olması açısından veriler değerlendirilirken iki ülke karşılaştırılmış olup bazı sorularda cinsiyete yönelik karşılaştırmalara da gidilmiştir.

Çalışmada kadın ve erkek sayısı her iki şehir için birbirine eşit oranda alınmaya çalışılmıştır. Ancak her iki şehirde de kadın örneklem sayısı daha fazla olmuştur. Burada kadınlara ulaşmada kadınların evde bulunmalarının doğrudan bir etkisi vardır.

Yerleşim yerine göre medeni durumda Finike'deki yaşlılarda, kendisini bekar olarak nitelendiren çıkmamıştır. Oysaki Rzeszow'da bekar olduğunu nitelendiren belli bir sayı mevcuttur (Bkz. Tablo 3.4). Diğer taraftan Finike'deki yaşlı erkeklerin yarıdan fazlası evlidir. Burada kültürel kodların etkisi büyüktür. Yerleşim yerinin kültürü ve yaşam biçiminin bilindiği göz önünde bulundurulduğunda topluma göre erkeğin yalnız yaşaması çok mümkün değildir. O nedenle kendisine bir hayat arkadaşı gerekmektedir. Yani aslında Finike'de erkeklerin eşleri ölse dahi büyük bir kısmı ikinci bir evliliği yapmaktadır.

Şehirlerde beklenen ve tahmin edilen en büyük farklılık, gerek cinsiyette gerekse şehirlerin kendisinde eğitim düzeyi arasındaki farklılıktır. Rzeszow hem şehir olarak hem de cinsiyet açısından Finike'den daha eğitilmiş bir şehirdir. Burada zorunlu eğitim sisteminin Türkiye'de yeni olması, kültürel kodların etkisi göz ardı edilemez.

İki şehir arasında bakıldığında yaşlıların şu anki yaşadıkları yer kendi evleridir ve tercih olarak da yine kendi evlerinde yaşamayı istemektedirler. Çünkü verilerden hareketle belirtileceği gibi yaşlıların kendi evlerinde yaşaması onlar için bir mutluluk kaynağıdır (Bkz. Tablo 3.8). Bu da gösterir ki yaşlılar için en rahat ve yaşanılabilir ortam kendi evleridir. Bu bağlamda bireysel istekler, kültürel fonksiyonlardan daha baskın gelmektedir ve bakıldığında iki şehir arasında benzer bir istek söz konusudur. Ancak çalışmada yaşlıların eşi ve çocukları ile birlikte yaşadıklarını ifade etme durumları Rzeszow'da daha yüksektir. Bu da iki şehir arasında beklenen sonucu değiştirmiştir. Çünkü Rzeszow'un bir Avrupa şehri olmasından kanaatle daha bireysel veya bağımsız olacağı düşüncesi hakim iken ortaya çıkan sonuç bu düşüncüyü çürütmüştür. Her ne kadar Avrupa şehri olsa da Rzeszow'da geleneksel aile yapısı bütünüyle ortadan kalkmamıştır.

Diğer taraftan Rzeszow'da yalnız yaşamak istediğini belirten yaşlılar oran olarak Finike'den fazladır. Finike'de erkekler yalnız yaşamak istemezlerken bu durum kadınlarda çok az bir oran içermektedir. Ancak burada medeni durum açısından da değerlendirme yapabiliriz. Finike'de erkeklerin çok büyük bir kısmı evlidir. Yukarıda da değinildiği gibi kültürel algıda erkeğin yalnız kalması mümkün görünmemektedir. Erkek "kendi ihtiyaçlarını karşılayamaz", "yemeğini yapamaz", "düzene ihtiyacı vardır" gibi düşünceler hakimdir. Bu nedenle erkeklerin yalnız yaşamak gibi düşünce ve istekleri de söz konusu değildir.

Verilerden hareketle büyük çoğunlukla her iki şehirde de yaşlılar eşleriyle birlikte yaşamaktadır. Yaşlıların yalnız yaşama durumları ise her iki şehrin oran olarak en yüksek ikinci değerini oluşturmaktadır. Benzer durum Türkiye'de yapılan Otrar ve Kurtkapan (2015: 140) ve Akçay (2013: 168)'in çalışmasında da vardır. Söz konusu çalışmalarda katılımcıların yarısından fazlası eşleriyle birlikte yaşamaktadır. Bir sonraki en yüksek oranda yalnız yaşadıklarını ifade etmeleri yer almaktadır. Bu anlamda çalışma Türkiye içerisinde yapılan bazı çalışmaların sonuçları ile benzer sonuçlar göstermektedir. O yüzden yaşlılar çoğunlukla eşleri hayatta ise eşleri ile birlikte yaşamaktadır. Diğer durumda da yalnız yaşam durumu ağır basmaktadır.

Rzeszow'daki yaşlılar, çocukları ile birlikte yaşama hususunda Finike'den yüksek bir orana karşılık gelse de kendilerine bakılması hususunda tercih sırası değişmektedir. Finikeli yaşlılar kendilerine çocuklarının bakmasını istemektedirler. Bu anlamda yaşlı bakıcısı ya da kurumsal hizmet anlamında destek algıları neredeyse yoktur. Böylece kurumsal beklentiler Rzeszow'da Finike'ye göre daha yüksektir. Burada iki ülkenin eğitim seviyeleri, yaşlılardaki ekonomik refah, kurumsal hizmetler göz ardı edilmemelidir. Türkiye'deki kurumsal hizmetlerin yeterli düzeye ulaşmamış olması ya da bu anlamdaki tanıtımların yetersizliğinden ve yaşlıların kurumsal hizmet veren kurumlara yönelik duyularının olumsuz olması gibi durumlardan dolayı da yaşlılardaki bu algı şaşırtıcı değildir.

Yaşlıların yalnız yaşama hususunun tercih olduğu kadar zorunluluktan kaynaklandığı da görülmektedir. Burada eş kaybı, boşanma, yeni bir evliliğin yapılamaması gibi zorunluluklar ortaya çıkarken, yalnız yaşama isteği bir tercih olarak da değerlendirilir. Örneğin Rzeszow'daki yaşlılar için yalnız yaşama isteği Finike'deki yaşlılara göre daha fazladır. Ancak Rzeszow'daki yaşlılar çocukları ile birlikte yaşam sürme, çocukları ile birlikte yaşamak isteği hususunda beklenilenin üstünde tercih göstermişlerdir. Diğer taraftan bakım hususunda ise Finikeli yaşlılar çocukların bakımını daha fazla tercih etmektedirler. Bu nedenle elde ettiğimiz sonuçlara baktığımızda Rzeszow'da yaşayan yaşlılar, Finike'de yaşayan yaşlılara göre daha fazla yalnızlık sorunuyla karşı karşıyadır hipotezimizi kabul edemeyiz. Çünkü verilerin sonuçları arasındaki değişkenlik hipotezimizin desteklenmesini mümkün kılmamaktadır.

Rzeszow'da çocuk sayısı oranları Finike'den düşüktür. Hatta Rzeszow'daki örneklemin yaklaşık beşte biri çocuğu olmadığını belirtmiştir (Bkz. 3.12). Eğitimin günümüz demografik yapısının ve doğum oranları üzerindeki düşüşte etkisi göz önünde bulundurulduğunda Rzeszow'daki çocuk sayısının az olması ya da hiç olmaması durumunda da etkisi vardır. Diğer taraftan kadınların iş hayatına dahil olması da başka bir etkidir. Çünkü Finike'de kendisini ev hanımı olarak tanımlayan kadın sayısı epey fazla iken Rzeszow'da yaklaşık yarısının mesleği vardır.

Rzeszowlu yaşlıların aktivitelere katılma, tatile çıkma gibi bulundukları eylemleri var iken Finike’de neredeyse hiç yoktur (Bkz. 3.16). Burada ekonomik yapı, eğitim durumu, sosyal durumdan hangisi en fazla etkilidir bilemesek de Rzeszow’daki yaşlılar Finike’dekilere kıyasla daha aktiftir. Bu bağlamda bakıldığında Rzeszow’da yaşayan yaşlılar, Finike’de yaşayan yaşlılara göre yaşlılık döneminde daha aktiftirler hipotezimizi kabul ederiz.

Kültürel açıdan bakıldığında yaşlılar toplum içindeki değerlerinin kişilikleri ile ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Burada her iki şehirde de birbirine yakın oranlar ortaya çıkmıştır. Ancak Rzeszow’da eğitimin yaşlıların değerini etkilediği düşüncesi Finike’ye kıyasla daha baskındır. Finike’de ise gelirin toplumdaki konumunu değiştirdiği düşünülmektedir (Bkz. 3.19). Yaşlıların nitelikli bir yaşam sürmesinin bağlı olduğu etkenler arasında da iki şehirde benzer sonuçlar elde edilmiş olup yine Rzeszow için eğitim gelirden daha fazla ifade edilmiştir. Ancak verilerden elde ettiğimiz sonuçlar yaşlıların eğitim düzeyi yaşlılık algısını etkilememektedir hipotezinin test edilmesi için yeterli değildir.

Yaşlıların yaşlılığı algılama boyutlarına baktığımızda ortaya çıkan tablo şehirler arasında çok büyük ayrışmaların olmamasıdır. Yaşlılığı algılama hususunda Rzeszow’un daha pozitif bir algısının olduğu verilerden hareketle söylenir. Finike’deki yaşlılar yaşlılığı Rzeszow’a oranla daha fazla eksiklik, muhtaçlık, hastalık, dışlanmak, aileye ve topluma yük olarak görmektedir. Ülkeler ya da şehirler bazında yapılan tüm çalışmalar üzerinde değerlendirme yapamasak da yaşlılığa yönelik olumsuz algı Tufan (2007: 89)’ın Akdeniz Üniversite’sinde denek öğrenci grupları arasında yapılan benzer bir çalışmada da yer almaktadır. Bizim çalışmamız yaşlıların algılarını ifade etse de Tufan’ın çalışmasında gençlerin yaşlılarla ilgili basmakalıp ve önyargılar içeren düşünceleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsi geçen olumsuz algıların Finike’deki yaşlılarda daha fazla olmasından yola çıkarak Rzeszow’da yaşayan yaşlılar, Finike’de yaşayan yaşlılara göre yaşlılık algılarında yaşlılık döneminin olumlu yönlerini daha fazla ön plana çıkarmaktadırlar hipotezimizi destekleriz.

Aynı durumda cinsiyet açısından değerlendirme yaptığımızda ise kadınlar erkeklere göre daha negatif bir algıya sahiptir. Kadınlar az bir oranla da olsa yaşlılığı başa gelen iyi bir şey olarak görmüyorlar. Ayrıca erkeklere oranla yaşlılığı daha fazla eksiklik, muhtaçlık, hastalık, ölüm, dışlanmak, yalnızlık, aileye ve topluma yük olmak olarak değerlendiriyorlar. Cinsiyete göre baktığımızda yaşlılık algısında kadın ve erkek arasında farklılıklar mevcuttur. Verilerin sonuçlarından hareketle cinsiyet değişikçe yaşlılık algısı da değişmektedir hipotezimiz desteklenmektedir.

Bu çalışmada kültürel farklılıktan yola çıkarak elde edinmek istenilen sonuca kısmen ulaşılmıştır. Çalışmada kültürün, yaşlı algısı, yaşlının bakış açısı üzerinde etkili olduğu düşüncesinden kanaatle iki şehir arasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ancak ortaya çıkan farklılıklara rağmen benzerliklerin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Çünkü her iki şehirde de yaşlıların yaşamlarındaki en önemli şeyin “sağlık” olarak değerlendirilmesi, geçmişe dönüp bakıldığında özlem duyulan durumlar arasında fiziksel temelli ihtiyaçların olması, yaşlıların dinamik olmak istemesi, güçlü olmak istemesi durumlarındaki ortaklıklar göz ardı edilebilecek değişkenler değildir. Ayrıca her iki şehrin yaşlısı da yaşlılığı “bilgelik”, “olgunluk”, “huzur” ve yolun sonu olan “ölüm” olarak değerlendirmektedir.

Bu çalışma yaşlıların yaşlılığı algılama hususunda kültürden ne derece etkilendiği üzerine genel bir bakış ortaya koymaya çalışmıştır. Sonucunda literatürden de elde ettiğimiz bilgiler gibi farklı olduğu kadar benzer algılar karşımıza çıkmıştır. Ancak genel olarak değerlendirdiğimizde yaşlı birey veya yaşlılık dönemi tüm toplumların vazgeçilemeyecek olan en önemli gerçeğidir. Bu gerçek sadece kültürel boyutu ile değil sosyal, ekonomik ve en önemlisi de politik boyutu ile ciddi bir şekilde değerlendirilmelidir. Aksi taktirde nüfus projeksiyonlarının tehlike sinyalleri verdiği yaşlı nüfus ve buna bağlı olarak yaşlı nüfusun gereksinim duyacağı ihtiyaçları, geleceğin toplumları için büyük tehditler yaratacaktır. Eğer ki mevcut sinyaller için geçerli çözümler bulunursa yaşlı birey tehdit unsuru değil toplumun değerli bir parçası olarak içinde yer aldığı toplumu temsil edecektir. Diğer taraftan üretilmeyen çözümler sonucunda yaşlı algısı veya yaşlılığa bakış açısı her geçen gün daha acımasız ve karamsar tablolar ortaya çıkarabilecektir.

KAYNAKLAR

- Acar, İbrahim Atilla ve Kitapçı İsmail (2008). “Sosyal Güvenliğin Demografik Boyutu: Türkiye’deki Emeklilik Sistemindeki Değişim”. *Maliye Dergisi* 154: 77-98.
- Acun, Fatma (2007). “Osmanlı’nın Torunları Cumhuriyet’in Çocukları: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Değişme ve Süreklilik”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 15: 39-64.
- Akçay, Cengiz (2011). *Yaşlılık: Kavramlar, Kuramlar ve Yaşlılığa Hazırlık*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Akdemir, Nuran; Çınar, Fatma İlknur ve Görgülü, Ülkü (2007). “Yaşlılığın Algılanması ve Yaşlı Ayrımcılığı”. *Türk Geriatri Dergisi* 4(10): 215-222.
- Akın, Galip (2006). *Her Yönüyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Alatas, Syed Farid (2013). “Hatalı Modernleşme ve Müslüman Dünyada Kalkınma”. Çev. M. Fatih Karakaya. *Yüceltme ve Reddiye Arasında Medeniyeti Anlamak Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Üsküdar Belediyesi, İlke İlim Kültür Eğitim Derneği ve İlmi Etüdler Derneği. 85-102.
- Alper, Yusuf; Değer, Çağaçan ve Sayan, Serda (2012). *2050’ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Sosyal Güvenlik (Emeklilik) Sistemine Bakış*. İstanbul: Yayın No: TÜSİAD-T/2012-11/535.
- Alptekin, Duygu (2011). “Gerontososyoloji Ekseninde Yaşlılık Sürecinin Sosyo-Ekonomik Boyutları”. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Hakemli Araştırma Dergisi Yardım ve Dayanışma* 2(2): 7-15.

- Arkonaç, Sibel Ayşen (1999). “Genç ve Yaşlı Yetişkinde Yaş Stereotipleri”. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi Cilt 21*: 1-19.
- Arpacı, Fatma (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Arslantaş, Halis Adnan (2008). “Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentlileşmenin Din Üzerine Etkileri”. *İlahiyat Fakültesi Dergisi 13(2)*: 171-196.
- Aslan, Dilek; Şengelen, Meltem ve Bilir, Nazmi (2008). *Yaşlılık Döneminde Beslenme Sorunu ve Yaklaşımlar*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Aslan, Seyfettin ve Yılmaz, Abdullah (2001). “Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2(2)*: 93-108.
- Atasoy, Fahri (2007). “Kültürler Üzerinde Bilişim Devriminin Etkileri”. *Modern Türklük Araştırma Dergisi 2 (4)*: 163-178.
- Bahar, Ozan ve Bingöl, Fehime Korkmaz (2010). “Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2(15)*: 43-61.
- Balay, Refik (2004). “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi 2(37)*: 61-82.
- Bayburtluoğlu, Cevdet. (2001). “II. Tarihi- Turistik Değeri Olan Yerler ve Doğal Güzelliklerimiz”. *Tarih- Kültür- Folklor Finike*. Ed. E. Kapusuzoğlu. Antalya: Finike Kaymakamlığı. 13-19.
- Bayraç, Hüseyin Naci (2003). “Yeni Ekonominin Toplumsal, Ekonomik Ve Teknolojik Boyutları”. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1(4)*: 41-62.

- Beauvoir, Simon De, (1970). *Yaşlılık*. Çev. O. Canberk ve E. Canberk. Milliyet Yayınları.
- Beğer, Tanju ve Yavuzer, Hakan (2012). “Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi”. *Klinik Gelişim Dergisi* 3(25): 1-3.
- Biröl, İlknur (1994). “Aile ve Toplumsal Değişim Sürecindeki Yeri”. *Aile Kurultayı: Değişim Sürecinde Aile, Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler*. Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Borchhardt, Jürgen. (2001). “Tarih- Arkeoloji- Kutsal Sular Cenneti”. Çev. Ş. Karagöz. *Tarih- Kültür- Folklor Finike*. Ed. E. Kapusuzoğlu. Antalya: Finike Kaymakamlığı. 20-26.
- Bulduk, Emre Özgür (2014). “Yaşlılık ve Toplumsal Değişim”. *TSA Dergisi* 18 (2): 53-60.
- Canatan, Ayşe. (2008). *Sosyal Yönleriyle Yaşlılık*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Canlıoğlu, Gözde (2008). *Değişen Toplum Yapılarında Bilginin Değişen Konumu*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Coşkun, İsmail (2012). “Modernleşme Kuramı Üzerine”. *Sosyoloji Dergisi* 1(3): 289-314.
- Çakır, Sabri (2011). “Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişim”. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 24: 129-142.
- Çalık, Deniz ve Çınar, Özge Pelin (2009). “Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları Bilgi Toplumu ve İnternet”. *XIV. Türkiye’de İnternet Konferansları Bildirileri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- Çiftçi, Ali (2008). “Ailedeki Yaşlı Bireyler”. *V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Çoban, Arzu İçağasıoğlu (2005). “Yalnız Yaşayan Yaşlılara İlişkin Aile Politikaları”. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi* 8(2) 43-51.
- Danış, Mehmet Zafer (2009). “Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 1(20): 67.83.
- Doğan, M. Said (2010). “Nüfus Hareketleri ve Sosyal Değişme”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı 49*: 659-675.
- Duman, M. Zeki (2012). “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakar İdeolojinin Aileye Bakışı”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* 4(1): 19-51.
- Er, Dilek (2009). “Psikososyal Açidan Yaşlılık”. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 11(4): 131-144.
- Ercil, İffet (2011). “Türkiye’de Toplumda Yaşlı İnsanların Yeri”. (http://www.tuyev.org.tr/haberler/index.php?haber_id=6, 8 Temmuz 2015’te erişildi).
- Erdal, Leman ve Çolakoğlu, Selçuk. (2007). “Siyasi Kriterler Açısından Yunanistan, Polonya ve Türkiye’nin AB Üyelik Sürecinin Değerlendirilmesi”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 2(2), 69-97.
- Erkal, E. Mustafa (1982). “Sosyal Değişme ve Gelişmeye Çağdaş Bir Yaklaşım”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı 31*: 297-327.

- Erkılıç, Mualla; Aydoğdu, Ferda; Aslan, Dilek ve Gökçe Kutsal, Yeşim (2006). “Yaşlının Evi ve Çevresi: Yaşlılık Dönemi İçin Uygun Çevre Koşulları Nasıl Düzenlenmelidir”. *Halk Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Geriatri Derneği.
- Gelber, N. M (2008). The history of the Jews of Rzeszow. Çeviri: Jerrold Landau. (<http://www.jewishgen.org/yizkor/rzeszow/rze017.html>. 1 Haziran 2015’te erişildi).
- Geniş, Şerife (2009). “Gaziantep Kırsalında Sanayileşme ve Toplumsal Değişim: Dülük Köyü Örneği”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8(1): 21-48.
- Göka, Erol (2012). “Gelenekselle Modern Arasında Türkiye’de Yaşlılar”. (http://www.zaman.com.tr/yorum_gelenekselle-modern-arasinda-turkiyede-yasli_1262274.html, 10 Mayıs 2015’te erişildi).
- Görgün Baran, Aylin; Kalıncara, Velittin; Aral, Neriman; Akın, Galip; Baran, Gülen; Özkan, Yasemin (2005). “Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırması: Ankara Örneği”. *T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Görgün Baran, Aylin (2008). “Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam”. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi Sayı 2*: 86-97.
- Güler, Çağatay ve Çobanoğlu, Zakir (1994). *Yaşlı ve Çevre*. Ankara: Aydoğdu Ofset Yayıncılık.
- Güler, Hasan (2011). “Türkiye’nin Erken Dönem Sanayileşme Serüveni”. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1(4): 63-87.
- Güreşçi, Ertuğrul. (2010). “Türkiye’de Kentten Köye Göç Olgusu”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* 11(1): 77-86.

Güvenç, Bozkurt (1984). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Güvercin, Cemal Hüseyin (2004). “Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi”. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* 2(57): 89-95.

Giddens, Anthony (2005). *Sosyoloji*. Çev. C. Güzel. Ankara: Ayrıncı Yayınevi.

Hoşgör, Şeref ve Tansel, Aysıt (2010). 2050’ye Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: Eğitim, İşgücü, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Sistemlerine Yansımalar. İstanbul: TÜSİAD ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.

İçli, Gönül (2004). “Huzurevinde Kalan Yaşlılar Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi/ Journal of Sociological Research* 1: 5-24.

İçli, Gönül (2008). Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* 1: 29-38.

İleri, Ülkü (2009). *Türkiye’de Toplumsal Değişimin Çalışma İlişkileri Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Hermes Ofset.

Jedynak, Witold (2014). “Social Space of the Regional City and a Development of Roman-Catholic Parishes in Social-Historical Aspect”. *Mediterranean Journal of Social Sciences* 5(13), 417-425.

Kalaycıoğlu, Sibel, Tol, U. U., Küçükural, Ö., Cengiz, K. (2003). *Yaşlılar ve Yaşlı Yakınları Açısından Yaşam Biçimi Tercihleri*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları.

Kalınkara, Velittin (2012). “Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Yaşlı: Yaşlının Statüsü ve Geleceği” *International Symposium on Relations of Turkey-Belgium and Co-Exhibition of Turkish Arts*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi.

- Kapusuzoğlu, Ertuğrul. (2001). *Tarih-Kültür-Folklor Finike*. Antalya: Finike Kaymakamlığı.
- Kaypak, Şafak (2011). “Bilgi Toplumu Olma Yolunda Kentsel Değişim ve Bilgi Kentleri”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Dergisi* 1(6): 117-130.
- Kazmierska, Anna (2012). “The Situation of Older People in Poland – An Overview. II Congress of Demography, Warsaw”. (http://www.rebootretired.eu/wp-content/uploads/2014/09/situation_of_elder_peoplePL.pdf. 26 Mayıs 2015’te erişildi).
- Kıray, Mübeccel B. (2006). *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 3(3): 163-184.
- Koçman, Asuman (2006). “Sosyal Gerontoloji ve Görevleri”. *Toplum ve Sosyal Hizmet* 1(17): 133-138.
- Kolektif (2014). *Kültürünü Konuştur: Polonya*. İstanbul: Geniş Kitaplık Yayınevi.
- Konak, Akın ve Çiğdem, Yasemin (2005). “Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (29): 23-63.
- Kongar, Emre (2002). *21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kongar, Emre (2013). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Kurek, Slawomir (2011). "Population Changes in Poland: A Second Demographic Transition View". *Procedia Social and Behavioral Science* 19, 389-396.
- Kurek, Slawomir ve Rachwal, Tomasz (2011). "Development of Entrepreneurship in Ageing Populations of The European Union". *Social and Behavioral Science* 19, 397-405.
- Kutsal Yeşim Gökçe (2009). "Yaşlanan dünyanın yaşlanan insanları". (www.e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/tebakademi/geriatri_2009/5.pdf , 12 Şubat 2014'te erişildi).
- Meder, Mehmet (2001). "Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 9: 72-81.
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (2007). "Yiyecek İçecek Hizmetleri Sanitasyon". *Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Öğretim Materyalleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Oğuz, Mustafa Tarık (2007). *Yaşlılarda Görülen Biyolojik ve Sosyal Değişimler*. Yüksel Lisans Tezi. Ankara: T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oktik, Nurgün. (2008). "Küçük Kentte Yerel ya da Yabancı Yaşlı Olmak: Yaşlılıkta Yaşam Kalitesi, Yaşam Beklentisi ve Sorunlar". Muğla: Proje No: 107K044, Muğla.
- Organization For Economic Cooperation and Development (2011). "Poland: Long-Term Care". (<http://www.oecd.org/poland/47877986.pdf>, 5 Temmuz 2015'te erişildi).
- Otrar, Mustafa ve Kurtkapan, Hamza (2015). "Nicel Araştırma: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu". *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması*. Ed. M. Şentürk ve H. Ceylan. İstanbul: Açılım Kitap. 129-228.

- Öksüz, Enis (2011). “Toplumsal Değişme”. *Sosyoloji Konferansları 12*: 135-160.
- Öz, Fatma (2002). “Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psiko-Sosyal Açıdan Gözden Geçirme”. *Kriz Dergisi 10 (2)*: 17-28.
- Özdemir, Soner Mehmet (2011). “Toplumsal Değişme ve Küreselleşme Bağlamında Eğitim ve Eğitim Programları: Kavramsal Bir Çözümleme”. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(12)*: 85-110.
- Reis, Huriye (2011). “Dede Korkut Kitabı ve Beowulf Destanında Yaşlılık ve Yaşlanma”. *Milli Folklor Sayı 91*: 25-36.
- Savaş, Özgür (2014). “Türkiye’de Bilgi Toplumuna Geçiş Politikaları”. *Aydınlanma 1923 34*: 1-4.
- Soyyigit, Rahime (2002). *Sanayileşmenin Türk Ailesi Üzerine Sosyal Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Isparta: SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sökmen, Dilek Çevik. (2008). *Huzurevinde Kalan Yaşlıların Huzurevindeki Yaşamlarına İlişkin Algıları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Starega-Piasek, Joanna; Matela, Piotr; Woycicka, Irena; Piotrowski, Barłomiej (2006). “Rescaling Social Welfare Policies in Poland”. Warsaw: European Centre For Social Welfare Policy and Research.
- Such-Pyrgiel, Malgorzata. (2014). “The Life Style of Single People in Poland”. *Procedia-Social and Behavioral Sciences 109*, 198-204.
- Sunar, Lütfi (2014). “Toplumsal Değişimi Açıklamak: Temel Kavram ve Kuramlar”. *Türkiye’de Toplumsal Değişim*. Ed. L. Sunar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. 1-36.

Sungur, Nevin. (Mayıs 2012). “Yaşlılığın Evrimi”. *National Geographic Dergisi*, No 133: 82-109.

Süleymanov, Abulfez (2010). “Çağdaş Türk Toplumlarında Aile ve Evlilik İlişkileri”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı 58*: 197-216.

Synak, Brunon (1990). “The Polish Family: Stability, Change and Conflict”. *Journal of Aging Studies* 4(4), 333-344.

Şahin, Hülya ve Selvitopu, Abdullah (2012). “Öğretmenlerin Emeklilik Dönemine ve Emekliliğe Hazırlık Eğitimine İlişkin Görüşleri”. *İÖÖ İlköğretim Online Dergisi* 11(4), 1053-1065.

Şenel, Alaeddin. (1982). *İlkel Topluluktan Uygar Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Tatlıldil, Ercan. (2010). “Kent-köy Bağlamında Türk İnsanın Yeni Değerleri”. *Prof. Dr. Erol Güngör’ün Anısına Sosyal-Kültürel-Siyasal-Ekonomik-Dinsel Açından Türkiye’de Değişim Sempozyumu*. Ankara: Gazi Üniversitesi Rektörlüğü.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2011). “Yaşlılıkta Görülebilen Uyum Sorunları”. (http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Ya%C5%9Fl%C4%B1%C4%B1kta%20G%C3%B6r%C3%BClebilen%20Uyum%20Sorunlar%C4%B1.pdf, 5 Mayıs 2015’te erişildi).

Tezcan, Mahmut. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tufan, İsmail. (2002). *Antikçağdan Günümüze Yaşlılık*. İstanbul: Aykırı Yayıncılık.

Tufan, İsmail. (2003). *Yaşlılık ve Yaşlanmak*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

- Tufan, İsmail. (2007). *Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu*. Antalya: Gero Yayıncılık.
- Tufan, İsmail. (2014). *Türkiye’de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İsmail. (2015). “Yaşlanmanın 12 Çeşidi”.
(<http://asikpasagazetesi.com/makale/yaslanmanin-12-cesidi/>, 30 Mayıs 2015’te erişildi).
- Tufan, İsmail. “Gerontolojiye Giriş”, (<http://www.itgevakif.com>, 22 Kasım 2013’te erişildi).
- Tuncay, A. Can. (2012). “Geciken Yaşlılık Ve Zorunlu Emeklilik Üzerine”. *Sosyal Güvenlik Dergisi* 2 (2): 84-102.
- Tüik. “Genel Nüfus Sayımı”. (<http://www.tuik.gov.tr/PreTabloArama.do>, 4 Temmuz 2015’te erişildi).
- Yahyagil, Mehmet Y. (2011). “Kentlerin Kültürün Gelişmesindeki Etkileri”. *Sosyoloji Konferansları Dergisi* 25: 105-120.
- Yakar, Soner. (2005). “Polonya’da Emeklilik Sisteminde Dönüşüm”. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14(2), 449-464.
- Yapıcıoğlu, Arzu. (2009). *Modernleşme Süreci ve Yaşlılık: İki Yerleşim Yerinde Modernitenin Yaşlılığa Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Yıldız, Murat. (2012). “Bağlanma Kuramı Açısından Yaşlılık Dönemine Genel Bir Bakış”. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (36): 1-30.
- Yılmaz, Nail. (2004). “Farklılaştıran ve Ayırıştırıran Bir Mekanizma Olarak Kentleşme”. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* 48: 249-267.

http://www.finike.gov.tr/default_b0.aspx?content=47, 14 Mart 2015'te erişildi.

http://www.finike.gov.tr/default_b0.aspx?content=199, 14 Mart 2015'te erişildi.

http://www.finike.gov.tr/default_b0.aspx?content=195, 14 Mart 2015'te erişildi.

http://www.finike.gov.tr/default_b0.aspx?content=194, 14 Mart 2015'te erişildi.

http://www.finike.gov.tr/default_b0.aspx?content=198, 14 Mart 2015'te erişildi.

<http://www.kaosgl.com/sayfa.php?id=15218>, 29 Mayıs 2015'te erişildi.

<http://www.mapofpoland.net/Rzeszow,description.html>, 1 Haziran 2015'te erişildi.

<http://www.rzeszow.pl/biznes/gospodarka>, 1 Haziran 2015'te erişildi

<http://www.sztetl.org.pl/en/article/rzeszow/3,localhistory/?action=view&page=1>.

<http://www.mapofpoland.net/Rzeszow,description.html>, 1 Haziran 2015'te erişildi.

<http://www.sztetl.org.pl/en/article/rzeszow/3,local-history/?action=view>.

<http://www.mapofpoland.net/Rzeszow,description.html>, 1 Haziran 2015'te erişildi.

http://www.tuik.gov.tr/basinOdasi/haberler/2014_4_20140203.pdf , 3 Temmuz 2015'te erişildi.

http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1027, 4 Temmuz 2015'te erişildi.

http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Good_Practices/POLAND.pdf , 5 Temmuz 2015'te erişildi.

<http://tuikapp.tuik.gov.tr/yasamapp/yasam.zul>, 7 Temmuz 2015'te erişildi.

